

1. Inhoudelijke inleiding

Economische groei = samenvatting van een complex verhaal

- Turbulente decennia met onderliggende verschuivingen in de wereldeconomie
 - o Zwaartepunt van de economie verschuift
 - o 2008-2009 = bankencrisis en financiële crisis
 - o 2020 = corona crisis
 - ⇒ Snel herstel (V-shaped economic growth) en economische veerkracht
- Groeiverschillen: Azië (China en India) = geluksvogels die ervoor zorgen dat de wereldeconomie sneller groeit dan de Europese economie

Periode van globalisering: groei in wereldhandel

Handel wordt steeds belangrijker deel van de wereldeconomie

- Ondanks volatiliteit is er steeds meer globalisering

Oorzaken van globalisering

- o Technologische revolutie
- o Communicatie
- o Handelsliberalisering (afschaffen gouden standaard)

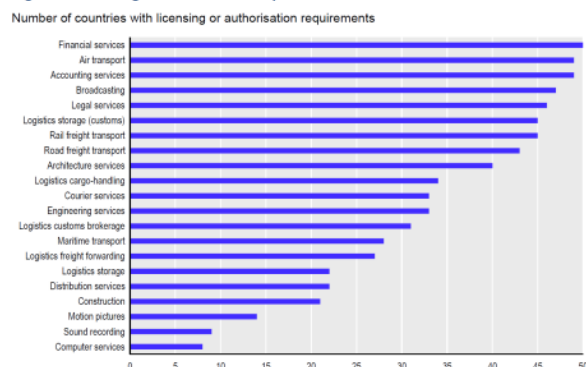
Verklaringen groei in wereldhandel

- Vrijmaking van de wereldhandel → lange periode met beleid van handelsliberalisering
- Evoluties in transport: dalende kosten, nieuwe technologieën (inclusief ICT)
- Ondernemerschap met internationale dimensie
- Nieuwe spelers (bv. opkomende economieën, multinationals,...)
- Nieuwe producten, innovatie ect.

Problemen met internationale handel

Nog steeds handelsbelemmeringen

Figure 6. Licencing or authorisation requirements are common for most services



services == moeilijk om over de landsgrenzen heen te gaan (regelgeving, intrinsieke factoren..)

Volatiliteit in internationale handel

- Internationale handel is verweven met de economische conjunctuur
- Handelscrisis door corona, maar had een enorme weerbaarheid en een sterk herstel
- Verstoringen in internationale supply chains

Terugkeer van inflatie

- 'twin peaks' = energieprijzen sijn pelen door in algemeen prijspeil (inflatie als iets structureel)
- Headline inflation = totale inflatie (energie)
- Core inflation = energie inflatie eruit halen

Energieprijzen als belangrijke determinanten van internationale trends

Recente evoluties in de wereldhandel

De-globalisering van maatschappelijke beweging tot thema in internationale politiek

- Brexit, Trump, Franse presidentsverkiezingen..

Oorzaken van de-globalisering

- Toenemend protectionisme

- Geopolitiek – crisisperiode
- Economische dynamiek in de wereldeconomie: de toenemende rol van opkomende economieën (en ontwikkelingslanden)
- Prijsontwikkelingen in de wereldeconomie: tijdperk van deflatie/lage inflatie
- Nieuwe bedrijfsstrategieën: terugkeer naar de thuismarkt, rol van technologie
- Klimaatbewustzijn

Risico dat protectionisme leidt tot handelsconflicten en politieke conflicten

De wereld als netwerkeconomie

Samenstelling Belgische handel, export

1. Chemie
2. Transportmateriaal
3. Machines

Samenstelling Belgische handel: handelspartners

- Export = Duitsland, Frankrijk, Nederland
- Import = Nederland, Duitsland, Frankrijk

Toenemend belang van dienstenhandel

Handelstheorieën – deel 1

Centrale vragen in handelstheorie

- Wie exporteert naar wie en waarom?
 - o *Buurlanden, dichtbij maar waarom handelen we niet meer met Afrika want onze buurlanden kunnen vaak dezelfde dingen maken?*
- Wat exporteert/importeert men en waarom?
- Wie exporteert wat naar wie en importeert wat van wie en waarom?
- Wat zijn de welvaartseffecten van onze handelspatronen?

Traditionele bouwstenen

- 2 handelsmodellen zijn toonaangevend in het theoretisch denken rond internationale handel
 - o Ricardiaans handelsmodel = verschillen in productiviteit als oorzaak van internationale handel
 - o Heckscher-Ohlin(-Samuelson) handelsmodel = verschillen in beschikbare productiefactoren als oorzaak van internationale handel
- Gemeenschappelijke termen
 - o Denken in termen van landen en sectoren (*MAAR een land drijft geen handel, bedrijven drijven handel*)
 - o Denken in relatieve termen en niet in absolute termen

Waarom handel?

- Factoren die handel veroorzaken als uitgangspunt van de belangrijkste economische modellen
- Essentie: we zijn verschillend en daarom drijven we met elkaar handel
 - o We = landen/sectoren (traditioneel), bedrijven/multinationals (moderne)
 - o Verschillend = in productiviteit, technologie, beschikbare productiefactoren, geografie en locatie, marktstructuren, financiële sector, ontwikkelingsperspectief, handelsbeleid

2. Ricardiaans handelsmodel

“Landen met een hogere productiviteit in een bepaald product exporteren vaak ook dat product”

⇒ Arbeidsproductiviteit en comparatieve voordelen

Beknopte geschiedenis: Ricardo (1817) “On the Principles of Political Economy and Taxation”

- Gebaseerd op idee van “comparatieve voordelen”: formalisering van een bestaand idee
- Origineel idee reeds bij Robert Torrens (1815): “Essay on the External Corn Trade”
- Verder uitgewerkt door James Mill en John Stuart Mill

Comparatieve voordelen

Definitie = een land heeft een comparatief voordeel in de productie van een goed als het land het goed kan produceren aan een lagere opportunity cost dan het andere land

- *Opportunitetskost* = *hetgene wat je moet opgeven om een bepaalde keuze te maken*
- Opportunity cost voor textiel uitgedrukt in wijn = hoeveel wijn die kon geproduceerd worden met de middelen gebruikt in textiel-productie

Voorbeeld van Ricardo

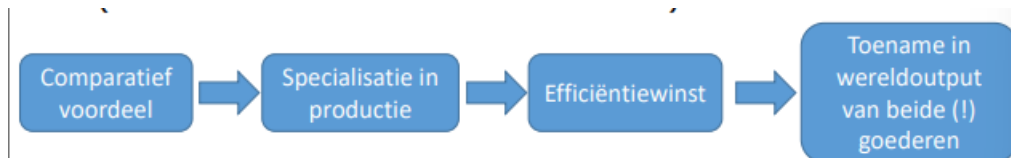
- 2 landen (Engeland en Portugal) produceren 2 goederen (textiel en wijn) met arbeid als enige productiefactor
- Arbeidsproductiviteit (hoeveelheid output per arbeider) tussen beide landen en in beide sectoren is verschillend
- Ricardo: stel Portugal is productiever dan Engeland in beide sectoren
 - Volgens Smith: zou er geen handel zijn door absolute voordelen

Hoe comparatieve voordelen bepalen?

- Door vergelijking in de productiekosten in landen
- Ricardo = meet in termen van opportunity costs
 - Meten door benodigde arbeidshoeveelheden per eenheid productie
 - Vergelijking van deze arbeidshoeveelheden tussen landen en tussen sectoren bepaalt opportunity costs en daardoor comparatieve voordelen

Implicatie comparatieve voordelen

intuïtie van het Ricardiaanse handelsmodel



⇒ Mits een geschikte ruilverhouding winnen beide landen van complete specialisatie in combinatie met vrijhandel = potentiële welvaartswinst van internationale handel

Opportunitetskosten en comparatieve voordelen

	Textiel	Wijn
	Arbeidseenheden nodig per eenheid output	Arbeidseenheden nodig per eenheid output
Engeland	15	30
Portugal	10	15

Engeland is minder productief dan Portugal in beide goederen

- Absoluut voordeel voor Portugal in beide sectoren
 - Echter comparatief voordeel
 - Portugal in wijn: oppkost in Portugal = $15/10 < \text{oppkost in Engeland} = 30/15$
 - Engeland in textiel: oppkost in Engeland = $15/30 < \text{oppkost in Portugal} = 10/15$
- ⇒ Portugal specialiseert in wijn, Engeland in textiel → internationale handel

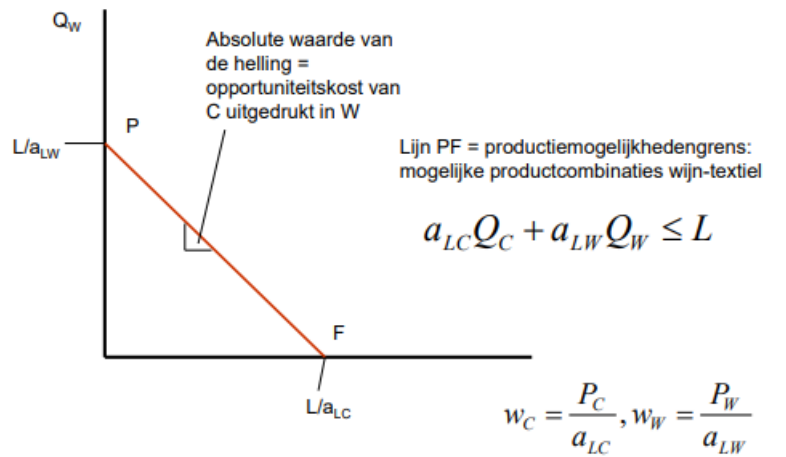
Eigenschappen van comparatieve voordelen

- Ofwel heeft elk van twee landen een comparatief voordeel, ofwel geen land
- Om een voordeel te halen uit specialisatie in combinatie met vrijhandel moet het land zich specialiseren in de sector waarin het de allerbeste producent is, en het andere land in de sector waarin het de minst slechte producent is
- Vrijhandel op basis van comparatieve voordelen kan plaatsvinden in diverse omstandigheden waaronder geval van absolute voordelen

De Ricardo-wereld in Autarkie (= gesloten economie)

Terminologie en assumpties

- 2 sectoren: Wine en Cloth
- a_{LW} , a_{LC} = vereiste arbeid per eenheid output in sectoren W en C
- L = totale arbeidsaanbod
- Q_W = productie van wijn,
 Q_C = productie van textiel
- P_W = prijs van wijn, P_C = prijs van textiel
- Perfecte concurrentie
- Arbeidsmobiliteit tussen beide sectoren



Relatieve prijzen – effectieve productie

Welke exacte combinatie wijn – textiel wordt geproduceerd?

- Afhankelijk van relatieve prijzen
- Perfecte concurrentie = loon (per uur) in sector = waarde van productie (geen winsten)

$\frac{P_C}{P_W} < \frac{a_{LC}}{a_{LW}}$	Hogere lonen in Wijn-sector	Specialisatie in Wijn
$\frac{P_C}{P_W} > \frac{a_{LC}}{a_{LW}}$	Hogere lonen in Textiel-sector	Specialisatie in Textiel
$\frac{P_C}{P_W} = \frac{a_{LC}}{a_{LW}}$	Identieke Lonen	Productie van beide goederen

ALLE werknemers gaan werken in de sector met het hoogste loon
=> specialisatie in deze sector

Impact van Autarkie

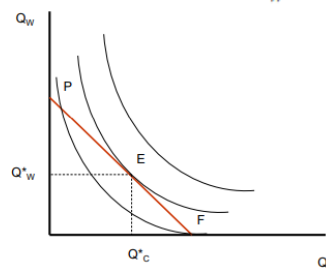
a_{LC}/a_{LW} = opportuniteitskost van textiel uitgedrukt in eenheden wijn

Een land zal zich specialiseren in de productie van een goed als de relatieve prijs van dat goed groter is dan de opportuniteitskost van dat goed

In een autarkie moet een land altijd beide goederen zelf produceren => daarom geldt steeds $\frac{P_C}{P_W} = \frac{a_{LC}}{a_{LW}}$

Evenwicht onder autarkie

Alternatieve benadering: indifferencecurven – weerspiegeling van nut
Evenwicht = raakpunt van indifferencecurve (I) aan de productiemogelijkhedencurve



Handel in het Ricardiaans model

Assumpties

- Idem autarkie
- Arbeid internationaal immobiel
- Geen transport- of transactiekosten
- Geen handelsbelemmeringen (vrijhandel)
- Buitenland = F = * (binnenland = H) – evenwicht op de handelsbalans
- Stel dat H een comparatief voordeel heeft in textiel →

$$\frac{a_{LC}}{a_{LW}} < \frac{a_{LC}^*}{a_{LW}^*} \quad d.w.z. \quad \frac{a_{LC}}{a_{LW}} < \frac{a_{LC}^*}{a_{LW}^*}$$

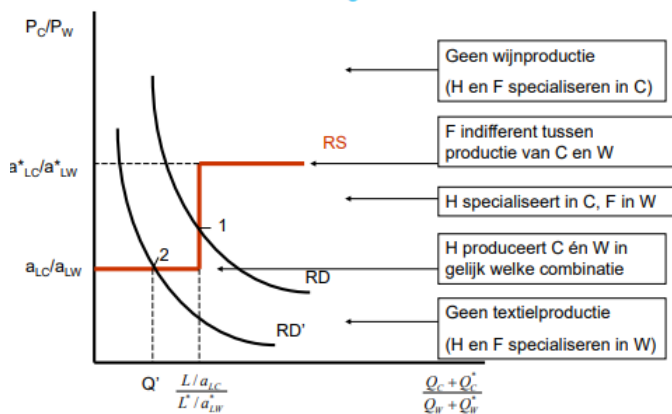
Analoog: productiemogelijkhedengrens voor F: steiler omdat opportuniteitskost voor textiel uitgedrukt in wijn hoger dan H

Relatieve prijzen

- In autarkie: bepaald enkel door binnenlandse technologie
- In vrijhandel: bijkomend een rol voor internationale interacties: in geval van prijsverschillen zal handel optreden → arbitrage
 - ⇒ Algemeen evenwichtsmodel
 - ⇒ **Focus op relatieve vraag en aanbod**

RD = vraag volgt het aanbod volgens Ricardo

Relatieve Vraag en Aanbod voor de Wereld



RD' = wat gebeurt er in een situatie waar H bereid is om beide goederen te produceren en het buitenland enkel wijn produceert

→ Textiel export kan niet geruild worden voor wijn want H heeft dit al

→ MAAR = voor Ricardo onbestaande situatie maar wel interessant voor hedendaagse handelsstromen

Tussen a^*_{LC}/a^*_{LW} en a_{LC}/a_{LW} = thuisland wil zich specialiseren in C en buitenland in wijn → elk land volgens zijn comparatieve voordelen specialiseren

Internationaal evenwicht in het Ricardiaans handelsmodel

Situatie 1: intersectiepoint 1

- Volledige specialisatie van beide landen (H in C, F in W) = specialisatie in het goed waarin men een comparatief voordeel heeft

Situatie 2: intersectiepoint 2

- H produceert zowel C als W ($Q' < \text{totale specialisatie}$)
- F specialiseert in W => DUS: ALS een land specialiseert, zal dit gebeuren in het goed waarin men een comparatief voordeel heeft

Wat drijft de keuze van het specialisatie-goed? = convergentie in de relatieve prijzen (= prijs tussen beide relatieve prijzen in autarkie)

Waarom prijsconvergentie?

- Stel in autarkie geldt: $\frac{a_{LC}}{a_{LW}} < \frac{a^*_{LC}}{a^*_{LW}}$
- Dan geldt ook: $\left(\frac{P_C}{P_W}\right)^{AUT} < \left(\frac{P^*_C}{P^*_W}\right)^{AUT}$
- Of nog: $\left(\frac{P_C}{P_W}\right)^{AUT} > \left(\frac{P^*_C}{P^*_W}\right)^{AUT}$
- **Vrijhandel:** H comparatief voordeel in C => exporteert C naar F => door hoger aanbod: relatieve prijs van C in F daalt
- + F comparatief voordeel in W => exporteert W naar H => door hoger aanbod: relatieve prijs van W in H daalt
- TOTDAT: **Prijsequalisatie!**

$$\left(\frac{P_C}{P_W}\right)^{AUT} < \left(\frac{P_C}{P_W}\right)^{HANDEL} < \left(\frac{P^*_C}{P^*_W}\right)^{AUT}$$

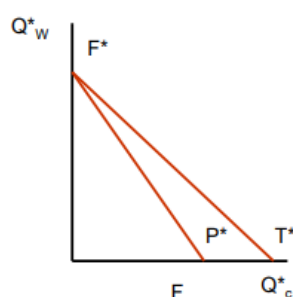
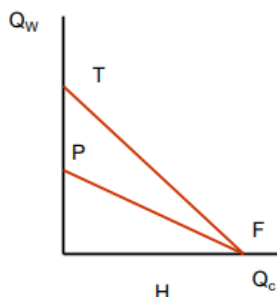
Welvaartimplicaties van het Ricardiaans Handelsmodel

Winst voor iedereen

1. Efficiëntiewinst = keuze tussen zelf produceren of importeren:

- Handel is interessant als $\left(\frac{1}{a_{LC}}\right)\left(\frac{P_C}{P_W}\right) > \frac{1}{a_{LW}}$ of $\frac{P_C}{P_W} > \frac{a_{LC}}{a_{LW}}$
= voorwaarde opdat geen van beide landen beide goederen produceert => handel efficiënter dan eigen productie

2. Toename in consumptiekeuze = consumptiemogelijkheden > productiemogelijkheden



Prijswijzigingen en welvaart

Prijswijziging = wijziging van de ruilvoet

- Ruilvoet = prijs exportgoed/prijs importgoed

$$\left(\frac{P_C}{P_W}\right)^{AUT} < \left(\frac{P_C}{P_W}\right)^{HANDEL} < \left(\frac{P_C}{P_W}\right)^{AUT}$$

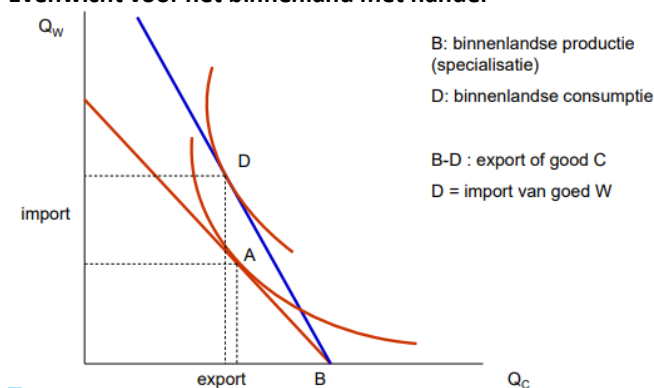
Ruilvoetwijziging = wijziging in de reële lonen van werknemers → welvaartseffecten kunnen verschillend zijn voor verschillende individuen! (⇔ aggregatieve welvaartswinst)

Stelling: zelfs op individueel vlak wordt niemand slechter van vrijhandel

- Individuele welvaartsmeting = reële loon in een land in een sector

Autarkie			Vrijhandel (binnenland heeft een comparatief voordeel in C)		
	Textiel (C)	Wijn (W)		Textiel (C)	Wijn (W)
Textiel werkers	$\frac{w_C}{P_C} = \frac{1}{a_{LC}}$	$\frac{w_C}{P_W} = \frac{1}{a_{LC}} \cdot \frac{a_{LW}}{a_{LW}} = \frac{1}{a_{LW}}$	Textiel werkers (in H)	$\frac{w_C}{P_C} = \frac{1}{a_{LC}}$ idem	$\frac{w_C}{P_W} = \frac{1}{a_{LC}} \cdot \frac{P_C}{P_W}$ ↑
Wijn werkers	$\frac{w_W}{P_C} = \frac{1}{a_{LW}} \cdot \frac{a_{LW}}{a_{LC}} = \frac{1}{a_{LC}}$	$\frac{w_W}{P_W} = \frac{1}{a_{LW}}$	Wijn werkers (in F)	$\frac{w_W}{P_C} = \frac{1}{a_{LW}} \cdot \frac{P_W}{P_C}$ ↑	$\frac{w_W}{P_W} = \frac{1}{a_{LW}}$ idem
			Welvaartstoename voor binnenlandse textielwerkers en buitenlandse wijn-werkers		

Evenwicht voor het binnenland met handel



Link tussen Ricardo en de echte wereld

- Voorbeeld: relatieve lonen
 - o Concurrentiekracht “oude EU” – “nieuwe EU”
- Voorbeeld: impact van globalisering
 - o Kunnen we nog concurreren met China?
- Voorbeeld: roep om protectionisme tijdens de crisis
 - o Kunnen we niet beter ons markten afsluiten voor buitenlandse concurrenten? (protectionisme)

Misvattingen omtrent Internationale handel

Vrijhandel is enkel voordelig indien het land sterk genoeg is om het hoofd te bieden aan internationale concurrentie

- Misvatting = absolute voordelen ≠ comparatieve voordelen
- Absoluut voordeel noch een noodzakelijke, noch een voldoende voorwaarde
 - o Ricardo-model: concurrentiekracht bepaald door combinatie van technologische verschillen en relatieve lonen

Buitenlandse concurrentiekracht op basis van lage lonen is oneerlijk en treft andere landen

- Misvatting = “Pauper Labour Argument”
- Zeer populair in sommige vakbondskringsen
- Ricardomodel
 - o Maakt niet uit of buitenlandse concurrentiekracht het gevolg is van hogere productiviteit of lagere lonen
 - o Enige dat telt: goedkoper voor binnenland om zich te specialiseren + productie te verhandelen met buitenland i.p.v. zelf beide goederen te produceren

Handel buit een land uit indien de lonen in het land lager liggen dan in andere landen

- Misvatting: sociale ongelijkheid is geen gevolg van handel
- Kernvraag: wat is het beste voor een land: alles zelf produceren, ofwel specialiseren en handel drijven
 - o Ricardo = specialisatie + vrijhandel!!

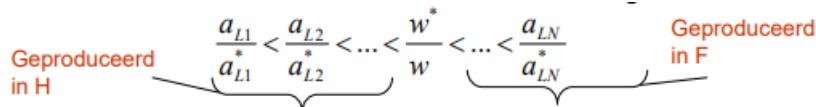
Ricardo en de realiteit

Hoe realistisch is het model van Ricardo? *Onrealistisch model maar wel een belangrijk denkkader om een aantal vragen kritisch te benaderen*

- 1 factor \Leftrightarrow vele factoren
- 2 goederen \Leftrightarrow meerdere goederen
- 2 landen \Leftrightarrow meerdere landen: complex!
- Geen aandacht voor inkomensverdeling binnen een land
- Diverse assumpties
 - o Transportkosten
 - o Handelsbarrières
 - o Zeer eenvoudige technologie (geen schaalvoordelen..)

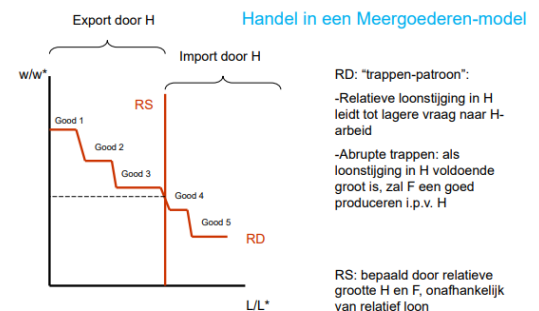
Comparatieve voordelen met meerdere goederen

- Zelfde, set-up, maar nu N goederen
 - o Nummering van 1 tot N op basis van plaats in rangorde van relatieve vereiste arbeid per eenheid output
- o $\frac{a_{L1}}{a_{L1}^*} < \frac{a_{L2}}{a_{L2}^*} < \dots < \frac{a_{LN}}{a_{LN}^*}$
- o Vergelijk productiekosten in H en F. H kan goed i goedkoper produceren als $wa_{Li} < w^* a_{Li}^*$ of $\frac{a_{Li}}{a_{Li}^*} > \frac{w}{w^*}$
- o 'cut level' in bovenstaande sectorranking



Relatieve lonen in model met meerdere goederen

- 2 goederen model: berekening relatieve lonen op basis van prijzen en productiviteit (mogelijk omdat we weten welk land wat produceert)
 - Meerdere goederen: onmogelijk: relatief loon bepaalt wie wat produceert
 - o Methode: relatieve vraag naar arbeid afleiden uit relatieve vraag naar goederen
 - o w/w^* stijgt
 - \Rightarrow relatieve vraag naar H-arbeid daalt
- Reden:
1. H-arbeid relatief duurder \rightarrow producten duurder \rightarrow wereldvraag daalt
 2. H-arbeid absoluut duurder \rightarrow minder productie in H \rightarrow minder vraag naar L en H



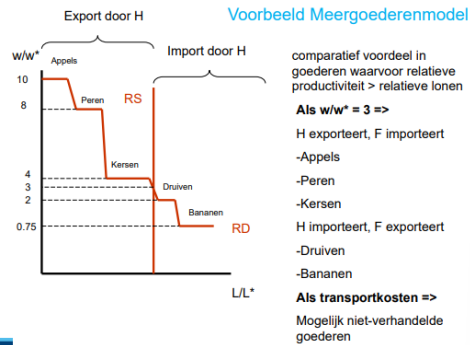
Dynamisch model: hoe kan een import-sector een export sector worden?

- Stijging in relatieve grootte land (arbeidsaanbod – populatie)
- Productiviteitswinst in een sector (*technologische verandering kan van een comparatief nadeel een voordeel maken*)
- Verandering in relatieve vraag
- Daling arbeidskost (maar is dit mogelijk in een Ricardiaans model?)

Voorbeeld van Ijswijn : Canada

- Product = "ijswijn"
- Oorspronkelijk een Duits recept \rightarrow oorspronkelijk Duitsland een comparatief voordeel
- Nieuwe technologie verhoogde de productiviteit in Canada \rightarrow Canada neemt productiviteitsvoordeel neemt over, dus ook comparatief voordeel

Ricardiaans Handelsmodel met transportkosten en niet-verhandelde goederen



Empirisch evidentie voor het Ricardiaans Handelsmodel

Belangrijkste voorspelling = "landen exporteren de goederen waarvoor ze een relatief hoge productiviteit kennen in productie"

MacDougall (1951) en Balassa (1963)

- Post WO2 periode: productiviteit VS > productiviteit VK, in alle sectoren
- Echter VK imports = VS exports
- Maar : in sectoren waarin VS productiviteit relatief hoog is t.o.v. VK productiviteit \rightarrow VS grotere export dan VK
- Empirisch resultaat: sterke correlatie tussen relatieve productiviteit en relatieve export over sectoren = bevestiging theorie van comparatieve voordelen

Probleem voor recente studies

- We kennen de productiviteit en prijzen in autarkie niet
- Beperkt aantal studies
- Andere studies: indirecte maatstaven voor comparatieve voordelen

Bernhofen en Brown (JPE 2004)

Directe test van de theorie van comparatieve voordelen op basis van autarkie-prijzen

- Japan in 19^e eeuw: van isolationisme naar internationale opening (natuurlijk experiment)
- Methodologie: correlatie-versie van de wet van comparatief voordeel

Empirische aanpak comparatieve voordelen

- "echte" comparatieve voordelen niet waarneembaar
 - o "revealed comparative advantage": meet relatieve exportperformantie van een economische sector binnen een bepaald land t.o.v. andere sectoren en landen
- Basisindicator (i = sector, a = land, I = alle sectoren, A = alle andere landen)

$$RCA_i^a = \frac{X_i^a / \sum_{a'=1}^A X_i^{a'}}{\sum_{i'=1}^I X_{i'}^a / \sum_{i'=1}^I \sum_{a'=1}^A X_{i'}^{a'}}$$

$RCA > 1 =$ comparatief voordeel; $RCA < 1 =$ comparatief nadeel

© Jan Val Ook

Belang van Ricardiaans handelsmodel

Alle landen kunnen handel drijven

- Handel is geen voorrecht van rijke/geavanceerde landen!
- ontwikkelingslanden kunnen actieve handelsnaties worden!

Specialisatie is essentieel

- Kies je winnende sector (ken je comparatief voordeel)
- Opmerking: in de theorie geen aanpassingskosten die in de praktijk een belangrijke hinderpaal kunnen zijn

Verschillen in productiviteit zijn een cruciale determinant van internationale handelspatronen

- Belangrijk inzicht, maar ook bouwsteen voor latere handelstheorieën

3. Heckscher – Ohlin (- Samuelson) model

Idee = "landen die beschikken over bepaalde productiefactoren exporteren vaak goederen gemaakt met die productiefactoren"

- Verband tussen de beschikbaarheid van productiefactoren en handel

Comparatieve voordelen

= blijft toepasbaar en geldig MAAR comparatieve voordelen zijn NIET afhankelijk van productiviteitsverschillen maar WEL van de combinatie van

- Beschikbaarheid productiefactoren in een land (abundance)
- Productietechnologie van een sector: intensiteit van gebruik van elk van de productiefactoren in het productieproces

HOS in autarkie

Assumpties

Idem Ricardiaanse handelstheorie

- 2 sectoren (C en F)
- Q_F = productie van F, Q_C = productie van C
- P_F = prijs van F, P_C = prijs van C
- Perfecte concurrentie
- Arbeidsmobiliteit tussen beide sectoren
- a_{ij} = vereiste hoeveelheid van productiefactor i per eenheid output van goed j

2 productiefactoren L en K

- L = totale arbeidsaanbod
- K = totale kapitaalaanbod
- Factorsubstitutie mogelijk (arbeid en kapitaal kunnen inruilen)
- Vergoeding L = w, K = r
- Verschillen tussen sectoren in intensiteit van gebruik productiefactoren

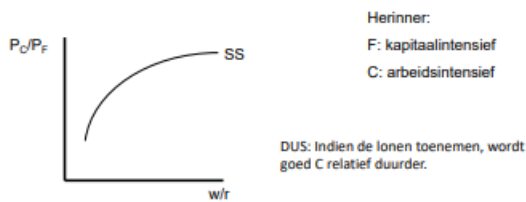
$$\Rightarrow \text{Arbeidsintensief vs kapitaalintensief} \Rightarrow \frac{a_{LC}}{a_{KC}} > \frac{a_{LF}}{a_{KF}} \text{ of } \frac{a_{LC}}{a_{LF}} > \frac{a_{KC}}{a_{KF}}$$

\Rightarrow Stel sector C is arbeidsintensief \Rightarrow

<h4>PMC zonder factorsubstitutie</h4>	<h4>PMC met factorsubstitutie</h4>
<h4>Productie en Prijzen in Autarkie</h4>	<p>Evenwichtspunt = raakpunt van de isowaardenlijn aan de PMC: marginale technische substitutievoet</p> <p>= opportuniteitskost P_C/P_F (relatieve prijzen, in een autarkie moeten beide goederen geproduceerd worden dus de productie = relatieve prijzen)</p> <p>Keuze van de input mix = alternatieve combinaties K en L leiden tot hetzelfde outputniveau (bij Ricardo vaste inputvereisten omdat er slechts 1 prodfact was)</p> <p>Feitelijke keuze van de input-mix is afhankelijk van de relatieve kostprijs van de productiefactoren (w/r)</p> <p>\Rightarrow Relatief dure factor wordt gesubstitueerd door de relatief goedkope factor</p>

Factorprijzen en goederenprijzen

Perfekte concurrentie \Rightarrow prijzen weerspiegelen van productiekosten



Economie met 2 factoren: verband tussen goederenprijzen, factorprijzen en inzet factoren

Stolper-Samuelson theorema (effect) = Indien de relatieve prijs van een goed toeneemt, gegeven de voorraad productiemiddelen, zal de nominale en reële opbrengst (in termen van beide goederen) van de factor die intensief gebruikt wordt bij de productie van dat goed toenemen, terwijl de nominale en reële opbrengst (in termen van beide goederen) voor de andere productiefactor zal afnemen

Verklaring Stolper Samuelson effect: een stijging van P_C/P_F heeft volgende effecten

- Het inkomen van werknemers stijgt relatief t.o.v. dat van de kapitaalbezitters (w/r)
- Verhouding kapitaal t.o.v. arbeid (K/L) neemt toe bij de productie van beide goederen dus de marginale productiviteit van arbeid in termen van beide goederen stijgt ook
- De koopkracht van werknemers neemt toe en die van kapitaalbezitters neemt af door de stijging (daling) van reële lonen (reële intrest) in termen van beide goederen

Verandering in relatieve prijzen

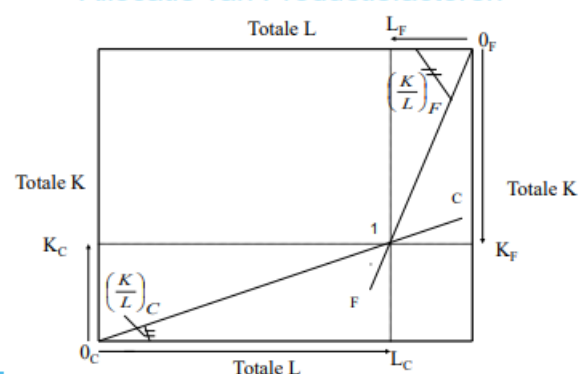
- \Rightarrow Impact op de inkomensverdeling van verschillende groepen binnen de maatschappij \Rightarrow welvaartsimplicaties
 - o Internationale handel zal ongelijke effecten hebben op de welvaart als handel de reden is voor de verandering in relatieve prijzen
- \Rightarrow Asymmetrisch welvaartseffect

Economie met 2 productiefactoren: verband productiemiddelen en output

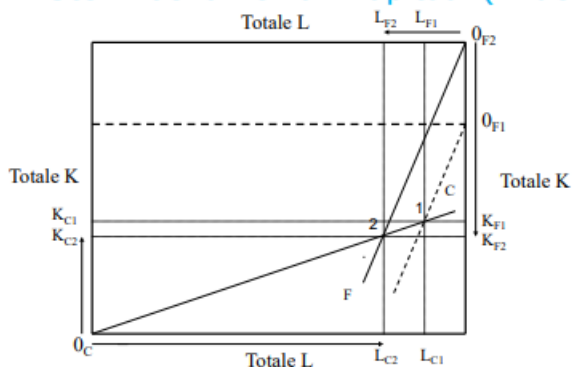
Hoe wordt de allocatie van productiemiddelen tussen beide sectoren bepaald? (reële prijzen gegeven)

- w/r gekend
- K/L gekend voor beide sectoren
- \Rightarrow Edgeworth box diagram

Allocatie van Productiefactoren



Stel: Toename van Kapitaal (P idem)



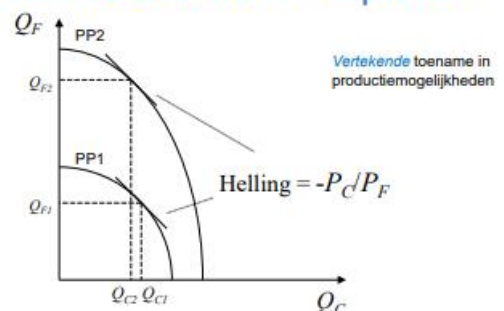
\Rightarrow Box wordt groter

C = minder K & L

F = meer K en L

- Kapitaalintensieve sector profiteert
- Groei vertekening (biased growth)

Effect van Toename in Kapitaal



Rybczynski theorema (effect) = Bij gegeven prijzen leidt een stijging van de hoeveelheid van een productiefactor tot een meer dan proportionele toename van de productie van het goed dat intensief gebruik maakt van die factor en tot een daling van de productie van het andere goed.

Impact theorema

- = argument voor internationale handel
 - o Een land met een hogere K/L ratio zal relatief beter zijn in de productie van goed F
- Een land heeft een comparatief voordeel in dat goed dat intensief gebruikt maakt van de overvloedige factor land

Heckscher – Ohlin theorema = Een land zal dat goed exporteren dat intensief gebruik maakt van de productiefactor die overvloedig aanwezig is en dat goed importeren dat intensief gebruik maakt van de schaarse productiefactor

HOS met internationale handel

Assumpties HOS model = 2 landen (H = binnenland en B = buitenland)

- Identieke voorkeuren (zelfde relatieve vraag)
- Identieke technologie
- Verschillende productiemiddelen
 - o K/L hoger in H dan B = binnenland is kapitaalovervloedig en buitenland arbeidsovervloedig
 - o $K/L > K^*/L^*$

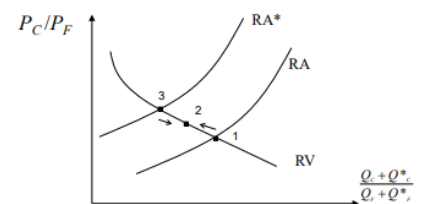
Veronderstel $K/L > K^*/L^*$ en $\frac{a_{KC}}{a_{LC}} > \frac{a_{KF}}{a_{LF}}$ of $\frac{a_{KC}}{a_{KF}} > \frac{a_{LC}}{a_{LF}}$

- H comparatief voordeel in C, B in F
- PMC van H meer in de richting van C dan van F
- Land exporteert die goederen waarvan de productie intensief gebruik maakt van de productiefactoren die relatief overvloedig aanwezig zijn in het land: H exporteert C, B exporteert F
- Effecten op prijzen: internationale prijs equalisatie

Prijsconvergentie in HOS

Als H en B handel drijven convergeren hun relatieve prijzen: relatieve prijs van C stijgt in H en daalt in B

- In H leidt een stijging van de relatieve prijs van textiel tot een stijging van de productie van C en een daling van de consumptie hiervan – H zal dus C exporteren en F importeren
- In B zal een daling van de relatieve prijs van textiel ervoor zorgen dat B C zal importeren en F zal exporteren

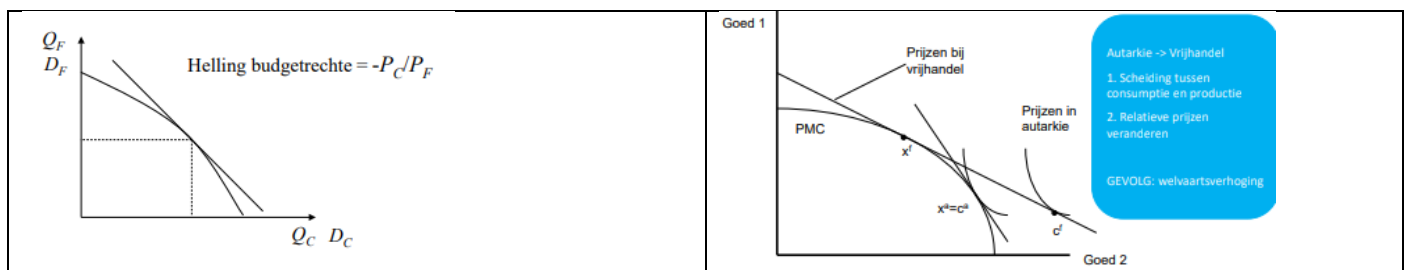


Grafische voorstelling

- Autarkie: productie = consumptie
- Bij handel: productie kan afwijken van consumptie
- Voorwaarde bij handel: waarde van de consumptie moet gelijk zijn aan de waarde van de productie

$$P_C D_C + P_F D_F = P_C Q_C + P_F Q_F$$

$$\Rightarrow \text{Budgetvergelijking } (D_F - Q_F) - (\bar{P}_C / \bar{P}_F)(Q_C - \bar{D}_C) = 0$$



Internationale factorprijzen equalisatie

De relatieve goederenprijzen convergeren internationaal omwille van handel

- Handel in goederen weerspiegelt handel in factoren => factorprijzen convergeren zoals goederenprijzen

- ⇒ Direct gevolg van enkele modelassumpties
- o Elk land produceert beide goederen in autarkie
 - o Beide landen hebben dezelfde technologie
 - o Door handel convergeert de relatieve goederenprijs
- ≠ inkomensegalisatie

Factorprijs-equalisatie-theorema = Internationale handel leidt tot equalisatie van de factorprijzen. Indien beide goederen in beide landen worden geproduceerd, zal de factorprijs in beide landen identiek zijn

Empirische evidentie van factorprijs equalisatie

- Realiteit toont omgekeerde: verschillen in factorvergoedingen internationaal eerder toegenomen
- = gevolg van model assumpties

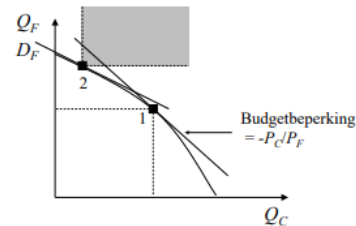
Welvaartseffecten in HOS

Veranderingen in relatieve prijs hebben impact op relatieve factorprijzen => verschillend effect op landen o.w.v. effect op de inkomensdistributie

- Stel: relatieve prijs C ↑ in H
- In H werknemers winnen; kapitaalbezitters verliezen
- In B werknemers verliezen; kapitaalbezitters winnen
- ⇒ Eigenaars van overvloedige factoren winnen bij vrijhandel, eigenaars van schaarse factoren verliezen

Is handel voordelig in HOS wereld?

- Is compensatie door de winnaar aan de verliezer mogelijk?
 - Indien JA = potentiële welvaartswinsten door iedereen
- Meer keuzemogelijkheden dankzij internationale handel



Is inkomensongelijkheid een pleidooi voor protectionisme? NEEN

- Weinig evidentie dat handel de oorzaak is van toenemende inkomensongelijkheden
- Inkomenseffecten komen altijd voor
- Beter verliezers compenseren dan handel beperken
- Politieke bias: verliezers van vrijhandel zijn vaak beter georganiseerd dan winnaars

Empirische evidentie HOS model

Leontief paradox

K/L ratio hoger voor imports dan exports = paradox want dit verwachtte men niet

Mogelijke verklaringen

- Technologie is niet identiek
- Enkel K en L gebruikt (niet andere productiefactoren-)
- Ruime definitie van K
- Arbeid is verschillen (hooggeschoold vs laaggeschoold)
- VS is niet in vrijhandel tijdens het onderzoek

	Export	Import
Kapitaal (\$ miljoen)	2.5	3.1
Arbeid (\$ miljoen)	182	170
Kapitaal/arbeid (\$/persoon)	13700	18200
Elke kolom toont hoeveel kapitaal of arbeid nodig voor \$ 1 miljoen waarde aan exports of imports voor de VS in 1947		

Bowen et al.

- Berekenen de ratio van elk lands beschikbare productiefactor in wereldaanbod + vergelijken deze met het aandeel van elk land in het wereldinkomen
 - Volgens HOS zou een land die factoren moten exporteren voor welke de factoraandelen > inkomensaandelen
 - Ook Leontief paradox in deze data

Trefler: the case of the missing trade

Trefler: gebruikte HOS om te berekenen welke handelspatronen zouden ontstaan tussen landen o.b.v. hun overvloed/tekort aan productiefactoren → handelsstromen zijn kleiner dan voorspellingen HOS

Verklaring: technologische verschillen tussen landen

Evaluatie HOS

Implicaties empirische evidentie

- HOS niet altijd succesvol om feitelijke handelspatronen te verklaren
 - o Wel succesvol voor Noord-Zuid patroon
- Wel succesvolle verklaring voor effect van handel op inkomensverdeling

Zeer invloedrijk door 2 redenen

- Inzicht dat handel aanleiding kan geven tot inkomensverdeling (en dus vrijhandel mogelijk niet goed is voor iedereen)
- Basisideeën rond 'inkomensverdelingseffecten' en 'impact productiefactoren' komen terug in de meeste latere handelsmodellen

Conclusie: klassieke bouwstenen

- Duidelijke, simpele boodschap in beide handelstheorieën
- Assumpties van het ricardiaans en HO model zijn restrictief en worden in latere handelsmodellen herzien
- Productiviteit en beschikbare productiefactoren en de verschillen daarin tussen landen, sectoren... zijn cruciale bouwstenen voor alle latere handelsmodellen

Handelstheorie - deel 2: van theorie naar realiteit

Ricardiaans handelsmodel en het HOS-handelsmodel bieden stevige fundamenteën om internationale handelspatronen te verklaren maar hebben veel **onrealistische assumpties**

- Constante schaalvoordelen
- Perfecte concurrentie
- Homogene goederen
- Landen en sectoren als 'handelaars' en geen bedrijven
- Geen handelsbelemmeringen of handelsbeleid (*geen transportkosten, geen fricties*)



Aantal importrestricties in landen => verstoort de handelspatronen die theoretische modellen kunnen voorspellen

Nieuwere handelstheorieën

- Laten een aantal assumpties vallen
- Maar worden daardoor complexer = afruil tussen complexiteit en realiteit

4. Uitbreidingen op handelsmodellen met perfecte concurrentie

Specifieke factoren handelsmodel

Uitgangspunt: factoren zijn niet mobiel tussen sectoren (omdat de aanpassingskost extreem hoog is) waardoor bepaalde productiefactoren specifiek worden aan een bepaalde sector

- Vs. assumptie van intersectorale factormobiliteit in het Ricardiaans en HO handelsmodel (*iemand die wijn produceert kon de volgende dag perfect textiel gaan produceren* → dit zorgde ervoor dat er hetzelfde loon was in de twee sectoren)

Korte termijn focus: op KT blijven factoren sector-gebonden, terwijl op langere termijn factoren eventueel in andere sectoren kunnen worden gebruikt

Hierdoor krijgt internationale handel **inkomensverdelingseffecten!**

- Vs. Ricardo: handel is goed voor een lang als geheel evenals voor elk individu ("niemand verliest")
- Analoog aan HO-model

Assumpties

2-goederen model: dus 2 sectoren Textiel (C) en voeding (F)

Onderscheid tussen mobiele en specifieke productiefactoren

- Mobiele factor: arbeid (L)
- Specifieke factoren: kapitaal (K) voor textiel vs land (T) voor voeding

Productiefuncties

- $Q_C = Q_C(K, L_C)$
- $Q_F = Q_F(T, L_F)$

Vraag naar arbeid in de twee sectoren = totale arbeidsaanbod

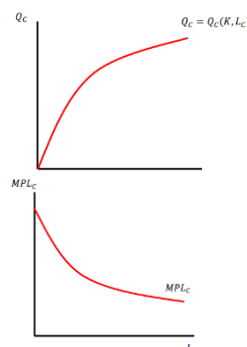
- $L_C + L_F = L$

Productiefunctie per sector

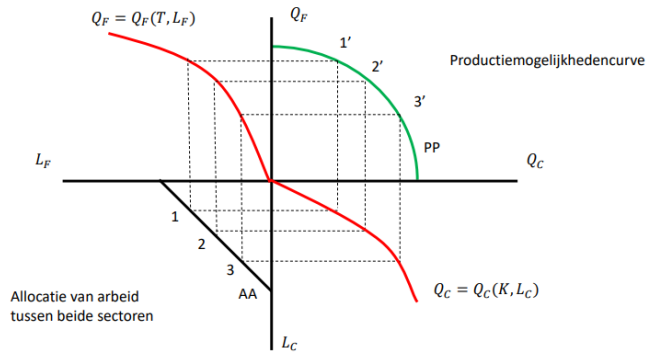
- Helling van Q_C = marginale product van arbeid
- Daling marginaal product van arbeid

Marginaal product van arbeid

- In sector C: daling marginaal product van arbeid
- Stel: Idem in sector F



Productiemogelijkheidscurve



2 sectoren zijn elkaars concurrent om zo veel mogelijk arbeid naar zich toe te nemen

Kwadrant 3 = 45° lijn = allocatielijne

- Elk van de punten bepaalt hoeveel arbeid verdeelt wordt

Productie wordt bepaald door de allocatie van arbeid (mobiele factor)

Allocatie wordt bepaald door een punt op AA = alle combinaties van arbeid in textiel en arbeid in voeding die samen het totale arbeidsaanbod benutten

Dalende opbrengst van arbeid naarmate meer arbeid wordt ingezet (\Leftrightarrow Ricardo)

Helling PMC = $-MPL_F / MPL_C$

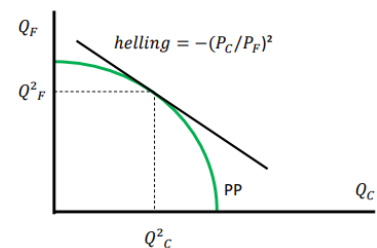
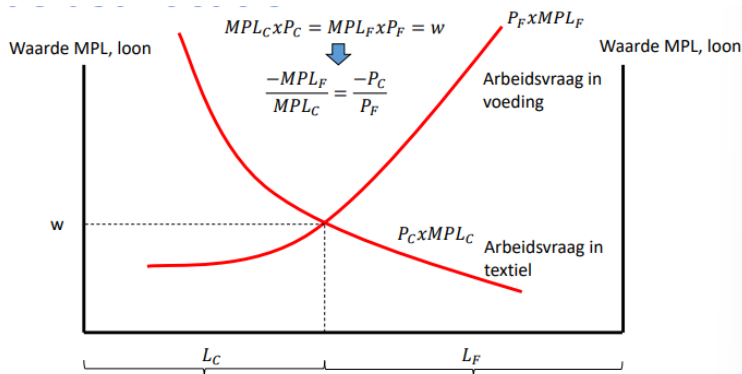
Allocatie van arbeid

Arbeidsmarkt = vraag en aanbod

Perfekte concurrentie: werkgevers vragen arbeid totdat de waarde van de extra productie die door een extra eenheid arbeid gelijk is aan de kostprijs van die extra eenheid arbeid

- $MPL_C \cdot P_C = w$
- $MPL_F \cdot P_F = w$

\Rightarrow Loon is idem in beide sectoren omdat arbeid mobiel is tussen beide sectoren



Productie

In productiepunt: raaklijn aan de PMC heeft een helling gelijk aan min de prijs van textiel gedeeld door de prijs van voeding (zelfde als HOS)

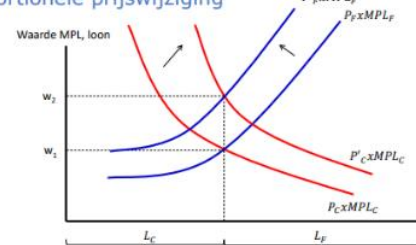
Impact van prijsveranderingen

Onderscheid tussen twee soorten prijsveranderingen

- Proportionele prijswijziging van beide goederen: GEEN effect op de allocatie van arbeid
- Wijziging in de relatieve prijzen: WEL effect op de allocatie van arbeid

Je kan relatief meer waarde creëren in de textiel sector \rightarrow meer mensen willen naar de textielsector gaan (sector van de prijsstijging)

Effect van een proportionele prijswijziging



DUS:
- Allocatie idem
- Loon stijgt

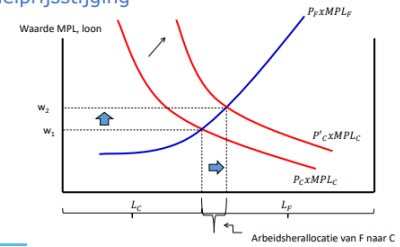
Effect van verandering in de relatieve prijzen op de inkomensverdeling

Bv relatieve prijsstijging in textiel

- Effect op arbeiders
 - o Loon stijgt, maar minder (niet proportioneel) dan prijsstijging in de prijs van C
 - o Reëel loon in termen van C daalt
 - o Reëel loon in termen van F stijgt

- Totale impact hangt af van het relatief belang van beide goederen in consumptiepatroon – dus effect op arbeiders is ambigu
- Effect op kapitaalbezitters
 - Reële vergoeding voor arbeiders in termen van C daalt, dus meer winst voor kapitaal (in termen van wat zij produceren dus C) – meer dan proportionele stijging van het inkomen van kapitaalbezitters
 - Gegeven relatieve prijsstijging van textiel, ook inkomen uitgedrukt in F stijgt
 - DUS: kapitaalbezitters winnen
- Effect op landbezitters
 - Aangezien reële vergoeding van arbeiders in termen van F stijgt, daalt hun inkomen nog verder
 - DUS: dubbel verlies- landbezitters verliezen

Effect van een textielprijsstijging

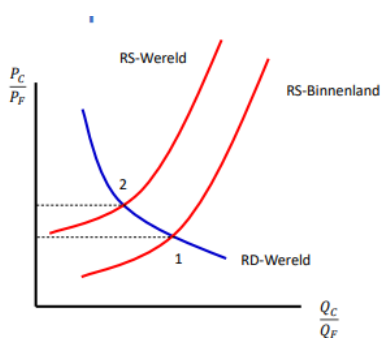


DUS:
- Allocatie wijzigt
- Loon stijgt (minder dan prijsstijging)
- Arbeid in C stijgt en arbeid in F daalt

Algemeen gesproken

- Een relatieve prijsstijging heeft het volgende effect op de inkomensverdeling
 - De productiefactor die specifiek is aan de sector waarin de relatieve prijsstijging plaatsvindt WINT
 - De productiefactor die specifiek is aan de sector waarin de relatieve prijsdaling plaatsvindt VERLIEST
 - Het welvaartseffect op de mobiele factor is ambigu

Effect van internationale handel in het specifieke-factormodel



overgang van autarkie naar handel 1 → 2

hogere relatieve prijs van C = effecten zoals hoger beschreven

DUS: **handel leidt tot inkomensverdeling**

Handel leidt tot een relatieve prijsstijging in de exportsector → daarom: Handel bevoordeelt de productiefactor die specifiek is aan de exportsector, maar benadeelt de productiefactor die specifiek is aan de importconcurrerende sector. Het effect op de mobiele factor is ambigu.

Implicaties van het inkomensverdelingseffect van internationale handel

Niet iedereen is even blij met de overgang van autarkie naar vrijhandel, of meer algemeen, met verdere liberalisering van de wereldhandel

- Er zijn uiteenlopende belangen: handel leidt tot winnaars en verliezers
- Politieke economie: potentiële verliezers zullen trachten handelsliberalisering tegen te houden

Beleidsimplicaties

- Overheden zullen rekening moeten houden met de verliezers van internationale handel
- Overheden zullen mogelijk opteren voor een actief handelsbeleid

Typisch zijn de verliezers van handel beter georganiseerd dan de winnaars van handel → invloed op politieke besluitvormingsproces

- Correcte informatie is belangrijk
- Beleidsmakers moeten voorzichter omspringen met advies, lobbygroepen..

Let op: inkomenseffecten kunnen ook andere oorzaken hebben – in praktijk dus heel complex

Standaard handelsmodel

Standaard handelsmodel = integratie van Ricardo en HOS

Basisidee

- Verschillen tussen landen qua beschikbare arbeid, geschoolde arbeid, kapitaal, land en technologie veroorzaken productiviteitsverschillen → winsten uit handel
- Productiviteitsverschillen kunnen worden voorgesteld d.m.v. PMCs
- De PMC van een land bepaalt de relatieve aanbodcurve van een land
- De nationale relatieve aanbodcurves bepalen het relatieve aanbod van de wereld: evenwicht onder internationale handel wordt bereikt waar relatief wereldaanbod = relatieve wereldvraag

Grafisch analysekader = herhaling

PMC = productiecombinaties van beide goederen met volledige benutting productiefactoren

Isowaardelijnen

- Helling: relatieve prijzen
- Wijziging in relatieve prijzen = wijziging helling

Vraagzijde

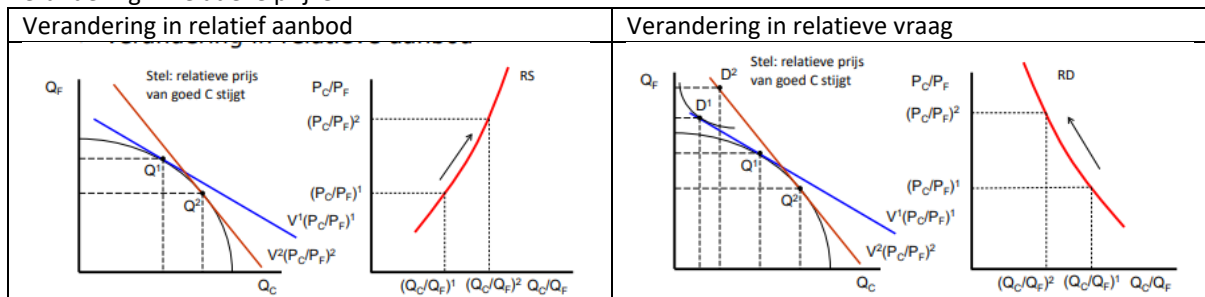
- Preferenties: indifferenciekurves
- Budget + prijzen: budgetlijn = isowaardelijne

In autarkie: productie = consumptie

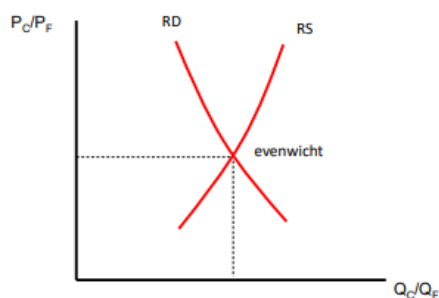
vrijhandel: mogelijk \neq ! (export en import)

Relatieve vraag en aanbod curve

Verandering in relatieve prijzen \rightarrow

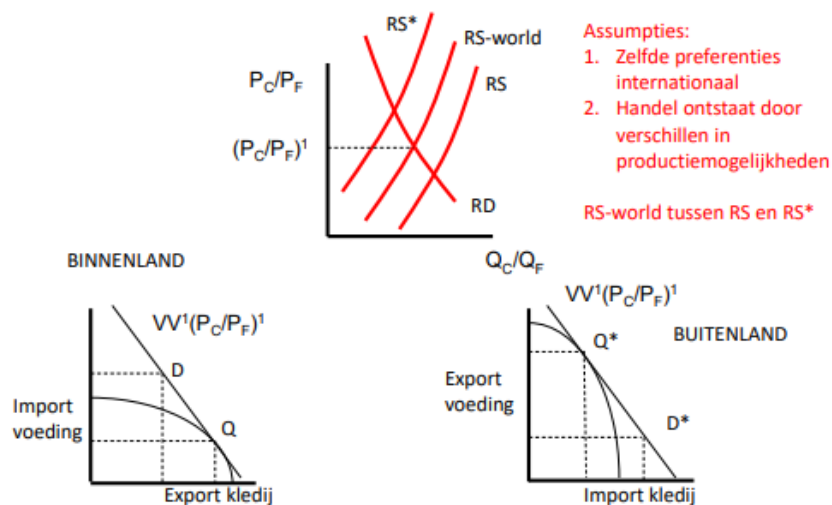


Evenwicht op de wereldmarkt: relatieve vraag = relatief aanbod



Evenwicht in een land wordt bepaald door de relatieve aanbodcurve van de wereld en de binnenlandse vraag

Gegeven een prijspeil = binnenland veel C, buitenland veel F \rightarrow productiemogelijkheden zijn vertekend en telkens in een andere richting



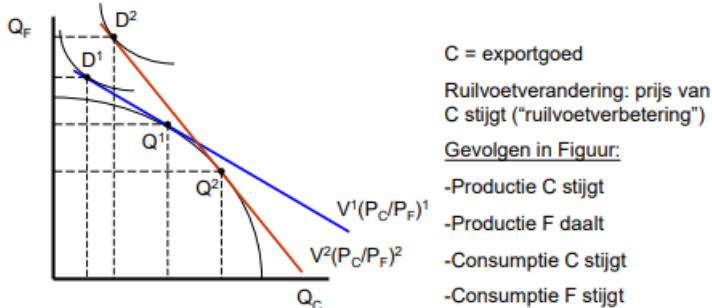
- Assumpties:
1. Zelfde preferenties internationaal
 2. Handel ontstaat door verschillen in productiemogelijkheden

In

Ruilvoetverhouding

$$\text{Ruilvoet} = P_{\text{exportgoed}} / P_{\text{importgoed}}$$

Verandering ruilvoet = verandering relatieve prijzen → grafisch effect



Initieel op de blauwe budgetlijn → verandering in relatieve prijzen → rode budgetlijn → verandering van productie van F en C (hier ruilvoetverbetering)

- Meer exportgoed produceren
- Minder importgoed produceren
- $D2 > D1 \rightarrow$ meer van F en van C kunnen produceren

Verklaring effecten ruilvoetverbetering

P_C/P_F stijgt → isowaardenlijn kantelt (wordt steiler)

Productie = meer productie van duurder goed + minder productie van goedkopere goed

Consumptie = 2 effecten

- Exporteur van C → ruilvoetverandering leidt tot hogere inkomsten (inkomenseffect)
- Relatieve prijsverandering: meer consumptie van F, minder consumptie C (substitutie-effect)

⇒ In figuur

1. Inkomenseffect domineert substitutie-effect => meer consumptie van beide goederen
2. Echter: ook relatieve vraag speelt mee! => relatieve vraag naar C daalt (verhouding van C-consumptie t.o.v. F-consumptie daalt)

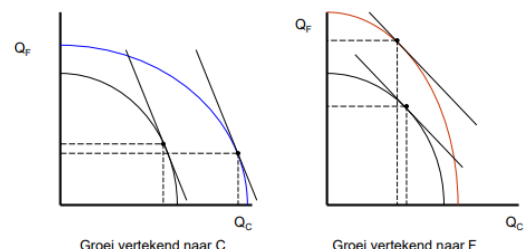
Welvaartseffecten Ruilvoetverhoudingen: economische groei en ruilvoetverhoudingen

In debat rond globalisering centrale plaats voor "economische groei" – effecten echter ambigu

- Is economische groei in andere landen goed voor ons? (bv China)
 - o Positief: groeiende exportmarkt voor onze bedrijven
 - o Negatief: meer concurrentie voor onze bedrijven
- Is economische groei beter voor ons land als onderdeel van een open wereldeconomie
 - o Positief: groei in onze productiecapaciteit leidt tot meer export indien grotere openheid
 - o Negatief: voordelen vloeien weg naar buitenland in de vorm van lagere prijzen voor onze goederen

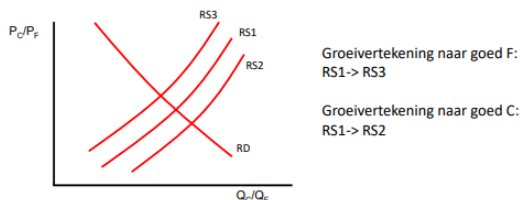
Standaard handelsmodel: verduidelijking van deze ambigüiteiten

- Economische groei = verschuiving PMC naar rechts = verschuiving van de RS curve
- Maar: de verschuiving kan vertekend zijn d.w.z. is niet even groot in alle economische sectoren => belangrijke implicaties
 - o Verschuiving PMC is niet noodzakelijk parallel
 - o Verschuiving RS curve kan zowel naar boven als naar onder



Effect vertekende groei op relatieve aanbod

Binnenlandse Effecten van Vertekende Groei (Biased Growth)

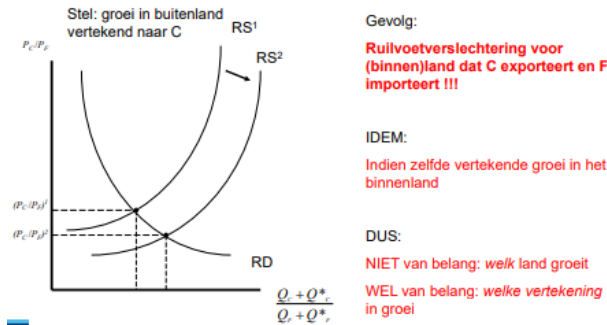


Waarom groeivertekening?

- Ricardo: technologische veranderingen in een bepaalde sector => verhoging productiemogelijkheden meer in de richting van die sector
- HOS: een toename in de beschikbare hoeveelheid van één bepaalde productiefactor => vertekening in de richting van het goed dat intensief gebruik maakt van die factor (Rybczynski theorema)
- Specifieke factoren: een toename in de beschikbare hoeveelheid van een factor die specifiek (exclusief) wordt gebruikt in de productie van een bepaald goed => vertekening in de richting van dit bepaalde goed

Effect van vertekende groei in het buitenland

- Stijging productie ene goed, daling productie andere goed; vrij extreem
- Ten minste: stijging en daling in relatief aanbod (voor elk gegeven relatieve prijs) => verschuiving RS curve



Implicaties groei en ruilvoeten

Definieer

- Export vertekende groei: groei van de productiemogelijkheden, met disproportioneel hoge groei in de export sector
- Import vertekende groei: groei van de productiemogelijkheden, met disproportioneel hoge groei in de importsector

Welvaartsprincipe:

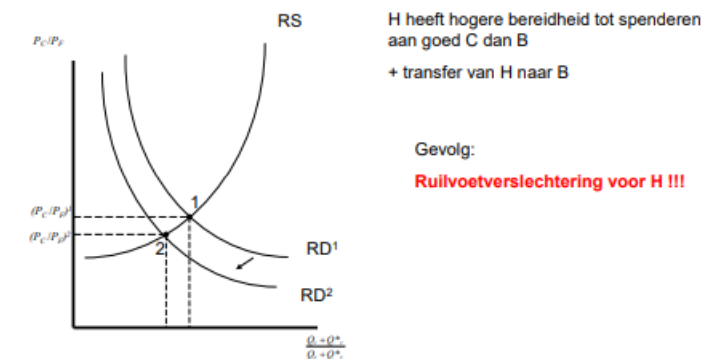
“Export-vertekende groei verslechtert de ruilvoetverhouding van een groeiend land ten voordele van de rest van de wereld;
Import-vertekende groei verbetert de ruilvoetverhouding van een groeiend land ten koste van de rest van de wereld.”

Internationale inkomenstransfers

1 land met minder inkomen, ander land met meer inkomen = verschuiving relatieve vraag => verandering in ruilvoet
(vw: geen proportionele re-allocation in vraagpatroon)

Richting van verschuiving – afhankelijk van marginale bereidheid om uit te geven aan elk van de goederen

Een inkomenstransfer verslechtert de ruilvoet van de geveer als de geveer een hogere marginale bereidheid tot uitgeven heeft voor zijn exportgoed dan de ontvanger



Ontwikkelingshulp: wie wint?

Vertekende groei door internationale ontwikkelingshulp leidt tot discussie wie wint vs. wie verliest

Meeste landen hebben een zekere voorkeur voor goederen geproduceerd in eigen land omwille van preferenties en handelsbelemmeringen

- Mogelijke implicatie: ontwikkelingshulp heeft een negatief effect op donoren
- Leidt vaak tot ‘gebonden ontwikkelingshulp’: enkel hulp in aankopen in donorland

Maar tegelijk hebben donoren mogelijk een lagere bereidheid tot uitgeven aan hun exportgoed dan ontwikkelingslanden

- Mogelijke implicatie: donoren van ontwikkelingshulp kunnen meer winnen dan ontvangers (‘immizering transfer’)

5. Handelsmodel met externe schaalvoordelen

Ricardo, HOS, etc: assumptie van constante schaalvoordelen – hangt samen met de assumptie van perfecte concurrentie

Echter in realiteit: vele industrieën onderhevig aan toenemende schaalvoordelen

- Interne schaalvoordelen: de gemiddelde productiekosten dalen naarmate de productie toeneemt (naarmate de onderneming groter is)
 - o Sector met interne schaalvoordelen: typisch beperkt aantal grote ondernemingen => marktstructuur van imperfecte concurrentie
- Externe schaalvoordelen: de gemiddelde productiekosten dalen naarmate de gehele industrie groter is
 - o Sector met externe schaalvoordelen: typisch vele kleine bedrijven => marktstructuur van perfecte concurrentie

Soorten van externe schaalvoordelen

1. Gespecialiseerde arbeiders

Industrie waarin intensief een beroep wordt gedaan op ondersteunende diensten

- Zeer duur/ te duur voor een individuele onderneming
- Door ondernemingen geografisch dicht bij elkaar te brengen ("clusteren") kunnen alle ondernemingen relatief goedkoop gebruik maken van de gespecialiseerde goederen en diensten (bv poetsbureau)
- Grote aantrekkingskracht op nieuwe ondernemingen

2. Pooling in de arbeidsmarkt

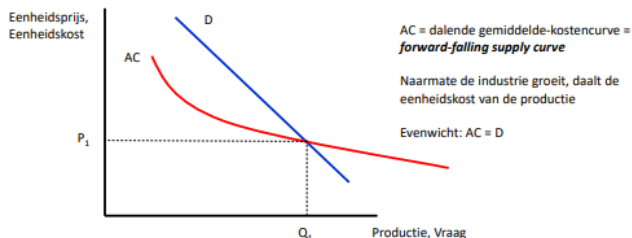
- Cluster van bedrijven kan een markt genereren voor specifiek-geschoolde arbeid
- Voordeel voor producenten: minder risico op tekort aan geschikte personeelsleden
- Voordeel voor werknemers: minder kans op werkloosheid

3. Kennis-spillovers

In clusters leren bedrijven snel van elkaar

- Doelbewust: formele kennisoverdracht via research joing ventures, samenwerkingsakkoorden MAAR ook reverse engineering
- Onbewust: informele contacten tussen werknemers

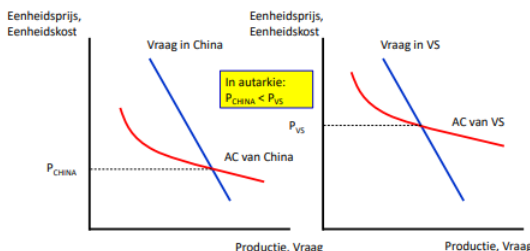
Externe schaalvoordelen en marktevenwicht



Gemiddelde kosten dalen naargelang groei in productie

Externe schaalvoordelen en handel

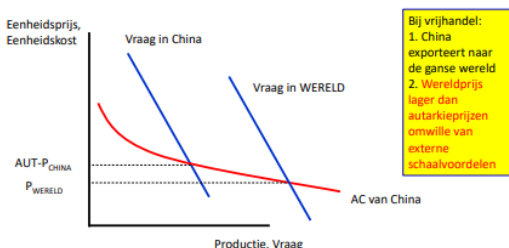
Situatie in autarkie



vraag en aanbod in beide landen met een forward-falling supply curve

Maar gem kost in China is lager door lange traditie van knopen

Situatie in wereldhandel



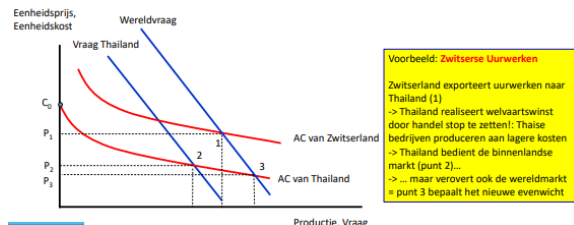
Handelspatronen bij externe schaalvoordelen

Waar komt de initiële situatie vandaan?, wat verklaart de comparatieve voordelen bij autarkie?

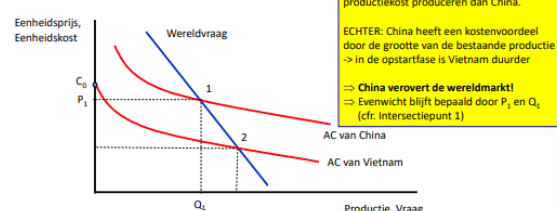
- Of comparatieve voordelen
- Of historische toeval
- ⇒ Moeilijk om een verworven voordeel te verslaan

Handel met negatieve welvaart

Om door te breken op de wereldmarkt: nuttig om in de opstartfase binnenlandse bedrijven te ondersteunen (subsidie, importbeperking) totdat hun productieschaal voldoende groot is om relatief sterker te genieten van hun externe schaalvoordelen



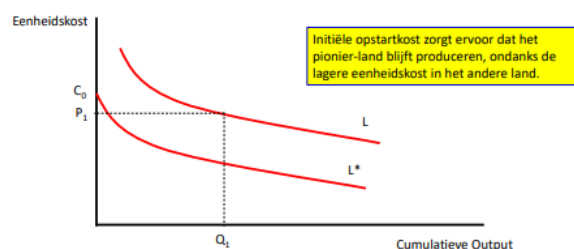
Welk handelspatroon ontstaat bij externe schaalvoordelen?



Geen algemeen pleidooi voor protectionisme (*enkel in uitzonderlijke omstandigheden*)

Of nog: zorg dat je zelf – in andere toekomstsectoren – de pionier bent = first mover advantage

Dynamische toenemende schaalvoordelen en de 'leercurve'



Interregionale handel en economische geografie

Handel binnen een land tussen regio's

Vaak veronderstelling dat productiefactoren mobiel zijn binnen een land (ok voor VS, maar niet zo voor Europa) => handel niet volgens HOS-patroon

Reden van handel: concentratie van productie, clusters, ontstaan in het verleden

6. Handel op bedrijfsniveau

Traditionele handelsmodellen: vertrekken vanuit 'sectoren en industrieën'

- Geen onderscheid tussen individuele bedrijven
- Realiteit: export = bedrijfsbeslissing – deel van een ruimer bedrijfsproces

Bovendien: assumptie van perfecte concurrentie is vaak theorie

⇔ praktijk: allerlei andere marktstructuren, die mogelijk imperfecte concurrentie weerspiegelen

Onderscheid tussen situatie

- Waarin een bedrijf representatief is voor alle bedrijven = bedrijven zijn homogeen
- Waarin bedrijven verschillend zijn van elkaar in een aantal eigenschappen = bedrijven zijn heterogeen
- Enorme impact op
 - o Determinanten van internationale handel: aantal bedrijven, grootte, productiviteit, etc van bedrijven speelt een rol
 - o Voorspellingen omtrent het handelspatroon

Representatieve vs. heterogene bedrijven

- Impact van monopolistische concurrentie op internationale handel
 - o Assumptie: representatieve bedrijven
 - o Theorie en empirische evidentie omtrent intra-industriële handel
- Impact van heterogene bedrijven op internationale handel
 - o Theorie en empirische evidentie

Handel onder monopolistische concurrentie

Monopolistische concurrentie

- Marktvorm met eigenschappen van monopolie en perfecte concurrentie
- Elke onderneming is een "monopolist" omdat het een bepaalde variëteit van een goed (een uniek product) produceert
 - o Productdifferentiatie in de markt
 - o Bedrijf geniet van interne schaalvoordelen door zich te specialiseren
- Maar consumenten zullen mogelijk overstappen naar substituten indien de prijzen van andere goederen lager zijn
- Heeft enkele mooie eigenschappen waardoor het een handige assumptie is in internationale handelsmodellen

Handelsmodellen onder monopolistische concurrentie

2 assumpties nodig

- Productdifferentiatie: er bestaan meerder variëteiten van eendezelfde product
 - o Producenten gedeeltelijk beschermd tegen concurrenten (want een ander product)
 - o Maar te grote prijsverschillen doen consumenten veranderen tussen producenten
- Onderneming beschouwt prijzen van concurrenten als gegeven => er is concurrentie, maar onderneming gedraagt zich als monopolist

Vraag bij monopolistische concurrentie

Vraag naar het product van een specifieke onderneming is hoger

- Als hogere vraag naar product in het algemeen
- Als prijs van het product lager is
- Als de prijs van rivaliserende producten hoger is

$$\Rightarrow Q = S \cdot (1/n - b \cdot (P - P_{gem}))$$

Q = verkoop van individueel bedrijf; S = verkoop van ganse sector

n = aantal bedrijven in sector

b = parameter voor prijsgevoeligheid verkoop

P = prijs van individueel bedrijf; P_{gem} = gemiddelde prijs in sector

Veronderstel bovendien

- S onafhankelijk van P_{gem} => strijd tussen rivalen voor de markt (S = grootte markt)
- Bedrijven zijn prijsnemers: ze kennen de gemiddelde marktprijs, maar reageren niet strategisch op elkaars prijzen (⇔ oligopolie)
- Als alle bedrijven dezelfde prijs vragen => ieder verkoop S/n

Aanbod bij monopolistische concurrentie

Onderneming gedraagt zich als monopolist: dus idem als in het geval van monopolie

Veronderstel: perfecte symmetrie tussen ondernemingen → representatieve onderneming

3 stappen om gemiddelde prijs en het aantal ondernemingen te bepalen

- Bepaal verband tussen n en AC
 - o De positief geïnclineerde CC curve toont dat naarmate er meer ondernemingen zijn, de gemiddelde kosten van elke onderneming hoger is
 - ⇒ Indien het aantal ondernemingen toeneemt, verkoopt elke onderneming minder zodat de AC hoger is

$$AC = F/Q + c = n.F/S + c$$

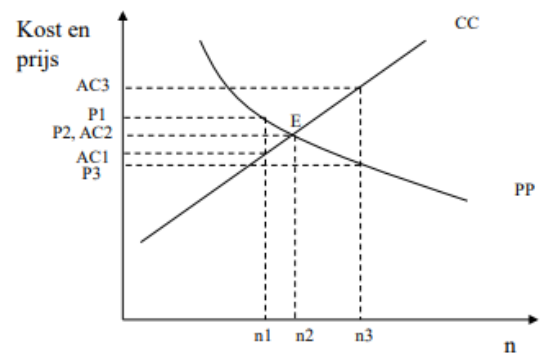
- Bepaal verband tussen n en P
 - o De negatief geïnclineerde PP curve toont naarmate er meer ondernemingen zijn, de prijs die elke onderneming zet lager is
 - ⇒ Meer ondernemingen impliceert meer concurrentie

$$Q = (S/n + S.b.P_{gem}) - S.b.P$$

$$MR = P - Q/(S.b) = c$$

$$P = c + Q/(S.b) = c + 1/(b.n)$$

- Bepaald n en P in evenwicht = snijpunt tussen CC en PP curve
Marktevenwicht bij monopolistische mededinging (zonder handel)



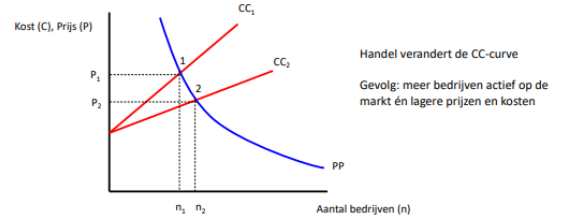
Handel onder monopolistische mededinging

Model van monopolistische mededinging kan gebruikt worden om aan te tonen hoe handel leidt tot

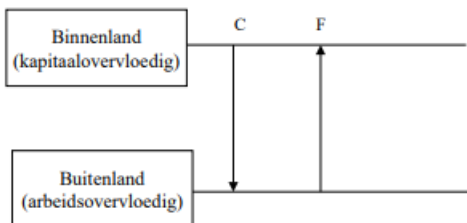
- Een lagere gemiddelde prijs omwille van schaalvoordelen
- Beschikbaarheid van een grotere variëteit van goederen omwille van productdifferentiatie
- In – en uitvoer binnen elke industrie (intra-industriële handel)

Grafisch: effecten van een toegenomen grootte van de markt

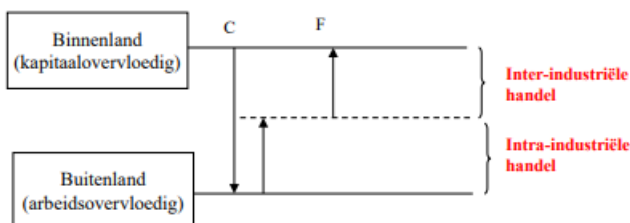
- PP verandert niet
- CC verandert



Handel in een wereld zonder schaalvoordelen



Handel in een wereld met schaalvoordelen en monopolistische mededinging



Intra-industriële handel

Inter-industriële handel reflecteert comparatief voordeel; intra-industriële handel reflecteert schaalvoordelen

Het patroon van inter-industriële handel wordt bepaald door onderliggende verschillen in landen.

Het patroon van intra-industriële handel hangt af van de exacte marktstructuren, de 'gelijkaardigheid' van landen, de handelsbalans

Geen inkomenseffecten bij intra-industriële handel, in tegenstelling tot inter-industriële handel in het HOS model.
Welvaartseffecten zijn dus verschillend

Hoe belangrijk?

- Ongeveer 1/4^e van de wereldhandel, maar grote verschillen tussen handelspartners, sectoren ect.
- Intra-industriële handel is vooral zeer belangrijk tussen gelijkaardige economieën

Meting van intra-industriële handel: Grubel-Lloyd-index

Eenvoudige indicator om het belang van intra-industriële handel in totale handel te meten

$$GL_{ij} = 1 - \frac{|X_{ij} - M_{ij}|}{X_{ij} + M_{ij}}$$

Intra-industriële handel tussen land i en land j (X = export, M = import)

Weergave van “twee-richtingen-handel” of handel in gelijkaardige producten

Vaak berekend voor individuele landen of sectoren

$0 < GL < 1$

- $GL = 0$: geen intra-industriële handel
- $GL = 1$: volledige intra-industriële handel

$$GL_i = \frac{\sum_{j=1}^N (X_{ij} + M_{ij}) - \sum_{j=1}^N |X_{ij} - M_{ij}|}{\sum_{j=1}^N (X_{ij} + M_{ij})}$$

Intra-industriële handel van land i, geaggregeerd over alle handelspartners

Onderscheid in intra-industriële handel

Verdere opsplitsing van intra-industriële handel mogelijk

- Weerspiegelt verschillende motivaties voor twee-richtingen-handel nl. horizontale en verticale productdifferentiatie
- Horizontale intra-industriële handel en verticale intra-industriële handel

Onderscheiding tussen horizontale en verticale intra-industriële handel wordt berekend op basis van verschillen in export en importprijzen

Evidentie voor EU15

Intra-industriële handel is belangrijk voor vele Europese landen maar er bestaan substantiële verschillen tussen de landen

Voor alle EU landen geldt dat intra-industriële handel in intra-EU handel belangrijker is dan in extra-EU handel

Voor alle EU landen geldt dat verticale intra-industriële handel, belangrijker is dan horizontale intra-industriële handel, zowel in intra-EU extra EU-handel

Reden voor intra-industriële handel in de EU = kwaliteitsverschillen (verticale intra industriële landen)

Intra-industriële Handel in EU-15 (1999, % van Totale Handel)			
	Intra-EU	Extra-EU	Wereld
Frankrijk	70.3	39.4	59.2
Duitsland	68.7	38.9	55.7
BLEU	66.0	28.8	55.7
VK	65.9	35.8	52.8
Oostenrijk	57.2	33.5	49.3
Nederland	59.4	19.6	46.1
Spanje	56.0	13.6	43.4
Italië	54.6	22.9	41.4
Zweden	45.4	27.6	38.5
Denemarken	44.5	21.4	37.1
Ierland	40.7	29.2	36.4
Portugal	38.9	4.9	31.9
Finland	31.2	14.7	24.5
Griekenland	14.3	7.2	11.6
EU15	61.0	31.2	49.7

als

Impact van heterogene bedrijven op internationale handel

Voorbeelden

- Textielsector: hoogtechnologische bedrijven winnen, arbeidsintensieve bedrijven verliezen in westerse economieën
- Winnaars en verliezers in de smartphonemarkt: Apple wint, Nokia verliest

Verschillen tussen bedrijven hebben ook een impact op de internationale handel

Maar ook omgekeerd: internationale handel heeft een diverse impact op bedrijven en bijgevolg op de sector als geheel

Door handel of economische integratie: toenemende concurrentie

- Zwakke bedrijven kunnen onvoldoende weerstand bieden tegen de buitenlandse concurrentie en moeten de markt verlaten
- Sterke bedrijven krijgen nieuwe exportopportuniteiten in het buitenland en kunnen groeien
- Gevolg voor de sector als geheel: de sectorale performantie verhoogt

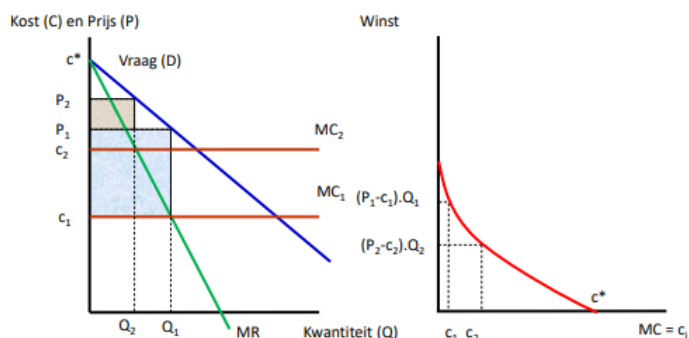
Voorbeeld: brexit/handelsoorlog

- Rampzalig voor sommige bedrijven
- Andere bedrijven niet of nauwelijks geïmpacteerd

Verschillen in de performantie van bedrijven

Stel

- bedrijven zijn niet-identiek, niet-symmetrisch maar HETEROGEEN (in hun performantie = *verschillende marginale kosten*)
- 2 bedrijven: C_1 en C_2
- Zelfde vraagcurve en zelfde marginale opbrengstencurve

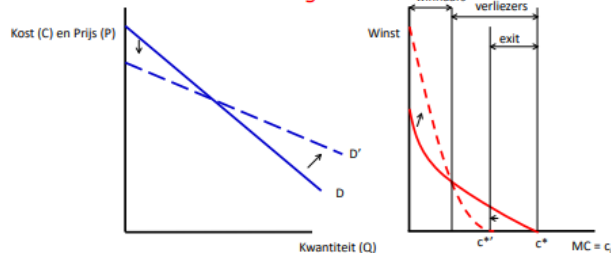


Algemeen uitgedrukt

- Bedrijf met de laagste marginale kosten zal de grootste winst boeken
 - dus een dalend verband tussen de winst en de marginale kosten over alle bedrijven heen
- ⇒ Cruciale rol voor aanwezigheid van vaste kosten in het productieproces

Impact van een grotere markt

Handel = de markt vergroot!



Kritische punt (waar bedrijven kiezen of ze nog kunnen produceren) ligt lager/komt eerder = kunnen niet meer op tegen de buitenlandse concurrentie

De bedrijven in de markt

Verliezers: lagere winst (nog altijd winst)

Winnaars: meer winst bij handel dan bij autarkie

Impact van handelsliberalisatie op heterogene bedrijven

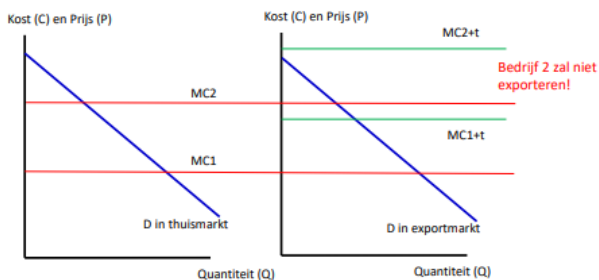
Openstellen voor handel

- Vraagcurve wordt vlakker
- Maximum marginale kost waarbij bedrijven kunnen overleven daalt
- Sommige bedrijven winnen (lage marginale kosten), andere verliezen (hoge marginale kosten) en sommige bedrijven moeten de markt verlaten (te hoge marginale kosten)

Handelskosten (t) en exportbeslissingen

Exporteren veroorzaakt typisch kosten voor bedrijven gerelateerd aan de markttoegang = fixed cost of exporting

- Extra kosten verhogen de bestaande marginale kosten
- Indien marginale kosten + handelskosten te hoog worden, zal een bedrijf niet rendabel kunnen exporteren



Bedrijven kunnen perfect overleven in de thuismarkt (fig 1)

t = handelskosten

$MC1 + t = er$ is nog steeds een deel vraag

$MC2 + t = er$ is geen vraag meer want het product is te duur = zal niet exporteren

Bernard et al. (2007)

Sectorale Verschillen qua Exportgedrag bij Amerikaanse bedr

Percentage van Amerikaanse bedrijven die exporteren per sector (2002)

Printing	5%
Furniture	7%
Apparel	8%
Wood products	8%
Fabricated Metals	14%
Petroleum and coal	18%
Transportation equipment	28%
Machinery	33%
Chemicals	36%
Computer and electronics	38%
Electrical equipment and appliances	38%

Eigenschappen Europese (non-) exporteurs

Table 1.2: Descriptive statistics by export status

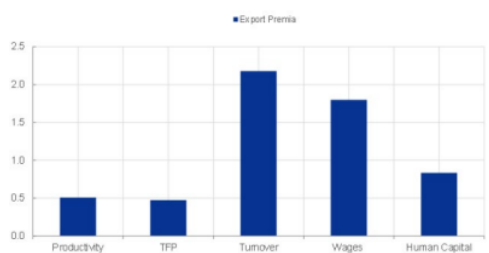
	Austria		France		Germany		Hungary		Italy		Spain		UK		ALL	
Variable	Exp.	Non Exp.	Exp.	Non Exp.	Exp.	Non Exp.	Exp.	Non Exp.	Exp.	Non Exp.	Exp.	Non Exp.	Exp.	Non Exp.	Exp.	Non Exp.
Employment	92	92	100	30	94	47	90	35	46	29	60	32	143	49	87	40
Labour																
productivity	1.57	2.14	1.25	1.95	1.80	1.11	83	49	1.09	1.38	1.10	87			1.51	1.10
R&D-to-sales share	15.21	64.29	15.88	15.38	16.12	15.68	48.27	63.52	64.42	20.29	22.80	26.05	66.51	68.61	61.58	63.58
Graduate-to-share	5.30	4.28	10.58	4.97	12.81	9.88	15.98	14.81	7.20	4.50	11.51	8.99	10.36	5.47	10.21	6.96
Age	44	51	43	33	46	44	19	15	31	26	29	24	38	33	37	33
Group	15.68	4.61	14.84	3.41	7.40	1.55	14.84	2.69	3.66	1.15	6.19	0.95	19.55	5.89	6.89	6.02
Foreign membership	15.92	4.35	14.81	4.87	8.88	2.25	24.04	11.31	5.21	1.38	6.88	1.14	16.23	5.28	6.88	6.03
Product																
Innovation	61.43	50.69	53.09	35.52	59.08	34.81	47.58	34.29	55.35	28.33	52.14	31.84	66.58	32.81	52	6.34
R&D share	3.55	1.96	3.88	1.77	5.48	2.65	1.84	0.54	4.52	2.39	3.84	2.28	4.33	1.74	4.47	2.04
Bank debt share	87.35	85.24	78.41	78.06	82.87	85.00	81.53	85.05	88.35	85.18	86.85	85.73	65.68	64.34	83.83	82.22
Venture capital	5.22	0.00	4.58	5.99	5.17	4.53	0.00	0.00	0.35	0.52	2.87	3.06	2.45	2.18	6.82	6.03

exporteurs stellen meer mensen te werk dan niet-exporteurs

exporteurs hebben een hoger human capital dan niet-exporteurs

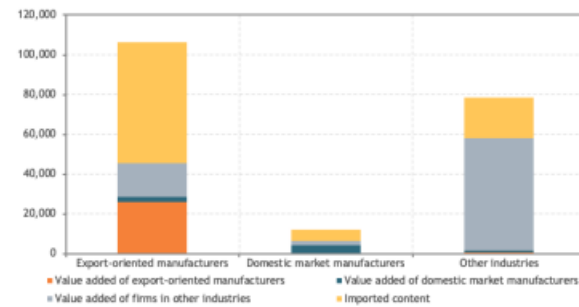
exporteurs hebben een hogere arbeidsproductiviteit dan niet-exporteurs

Verskil tussen exporteurs en niet-exporteurs



Alles ziet er eigenlijk beter uit

Netwerk effect van exporteurs



Evidentie voor Belgische ondernemingen

Bron: VoxEU - Bernhard
Caroline Hambÿe, Bart
Hertveldt (2019)

exporteurs zijn ook sterker verweven met de internationale economie

Implicaties handelsmodellen met heterogene bedrijven

Export op bedrijfsniveau is een complex proces

- Niet alle ondernemingen exporteren
- Het is geen goed idee dat alle ondernemingen zouden exporteren: sommige bedrijven zouden simpelweg niet overleven op de internationale markten -> het is echter waarschijnlijk dat die bedrijven ook niet overleven op de binnenlandse markt door internationale importconcurrentie
- Een aantal eigenschappen van bedrijven bepalen of een bedrijf een succesvolle exporteur kunnen zijn = productiviteit

Daarom: bedrijven moeten hun productiviteit verhogen alvorens exportmarkten te betreden

- Of nog: als de overheid de export wil stimuleren, moet ze bedrijven aanzetten tot productiviteitsverhogingen

Bedrijven betalen een sunk cost wanneer ze buitenlandse markten betreden

- Bedrijven moeten zich voorbereiden op deze kost
- De overheid kan bedrijven helpen om de vaste exportkosten te verlagen door bv. onzekerheid weg te nemen...

Bedrijven moeten zorgvuldig nadenken over hun exportstrategie

- Hoeveel markten betreden
- Hoeveel producten exporteren
- Hoe lang bepaalde producten exporteren

Conclusie

- Veelheid van handelsmodellen verrijken ons inzicht in internationale handelspatronen
- Context bepalend voor de effectieve selectie van handelsmodellen
- Huidige trend in de literatuur: focus op de rol van (heterogene) bedrijven met extensies naar diverse bedrijfseigenschappen
- Bedrijfsstrategieën

Handelsbeleid

7. Instrumenten van handelsbeleid

Waarom handelsinstrumenten?

- Handelspatroon of handelsbalans beïnvloeden: export promoten of import beperken
 - o Mercantilisme (*Frankrijk mag alles verkopen in ruil voor goud maar wel import beperken*)
 - *Vandaag is het idee van mercantilisme achterhaald geweest = sterke exporteurs = sterke importeurs*
 - *Insourcing van productiefactoren*
 - *China als exportland, maar is ook een enorm groot importland (GS, energie, intermediaire goederen)*
 - o *Energie importeren maar niet uit Rusland of China = ook een vorm van handelspatronen beïnvloeden*
- Bepaalde sectoren beschermen
 - o *Jonge industrieën tijdelijk beschermen (cfr externe schaalvoordelen)*
- Bepaalde sectoren/producten promoten
 - o *Strategisch belangrijke sectoren beperken (technologie en landbouw (eigen voedselvoorziening))*
- Politieke motivatie
 - o *Sancties tegen Rusland = handelssancties om export naar Rusland stil te houden, zodat Rusland geen toegang heeft tot strategische goederen, ook import beperken (aardolie)*
 - o *Ontwikkelingslanden gaan snel handelsinstrumenten gebruiken om belastingen te innen want dit is makkelijker dan een personenbelasting te heffen*

Belangrijkste handelsbeleid instrumenten

- Tarieven (douanerechten) = *belangrijkste instrument, belasting op de goederen die een land binnenkomen*
 - o Specifiek tarief: vast bedrag per eenheid
 - o Ad valorem tarief: percentage
 - o *Waarom belangrijkste instrument?*
 - *Makkelijk om in te voeren*
 - *WTO promoot dit instrument omdat ze heel transparant zijn*
- Niet-tariffaire handelsbarrières
 - o Importquota = *hoeveelheidsbeperking*
 - o Exportbeperkingen = *hoeveelheidsbeperking (bv Russische sancties, schaarse grondstoffen)*
 - o Vrijwillige exportbeperkingen (VER)
 - o Exportsubsidies
 - o Technische barrières ("Red tape") = *allerlei technische, administratieve voorwaarden om het moeilijker te maken om producten in te voeren in een land*

Tarieven

Impact tarief

- Doel: importprijs verhogen = buitenlandse producenten benadelen + binnenlandse producenten beschermen

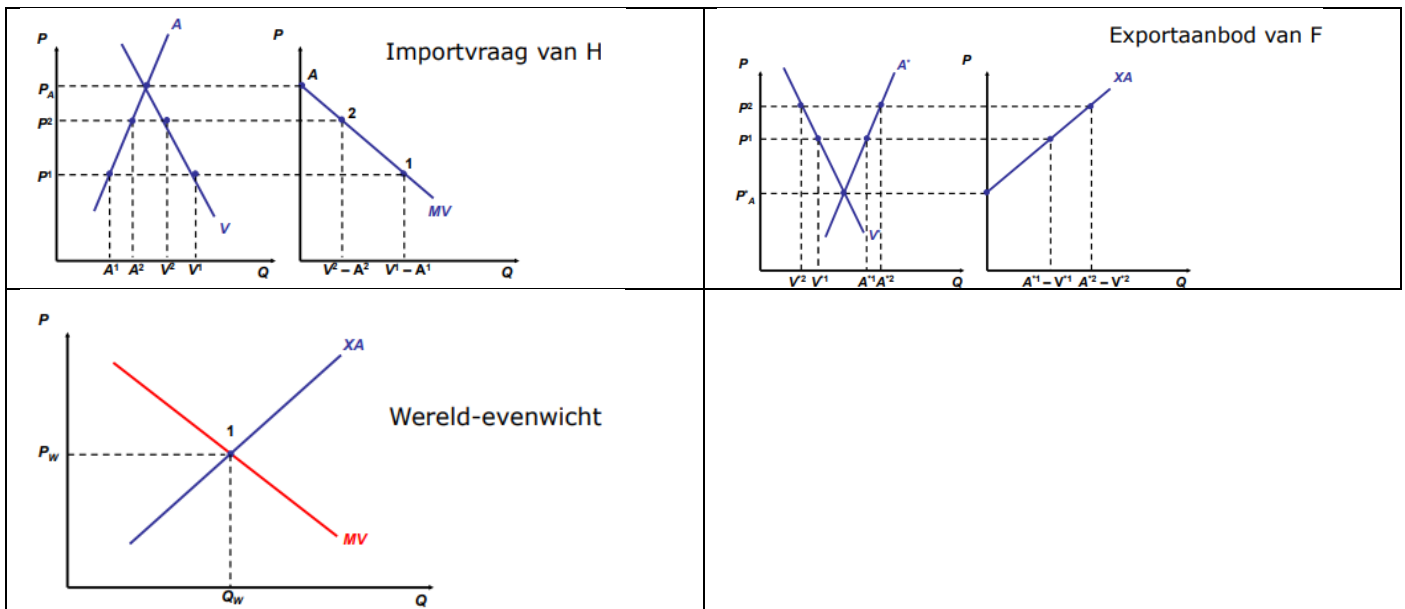
Analyse van een tarief

Gegevens

- 2 landen (H en F)
- 1 goed (1 sector)
- Geen transportkosten
- Stel: prijs van het goed in autarkie hoger in H dan in F
 - o Internationale handel zorgt voor prijsconvergentie: prijs in H daalt, in F stijgt

Om de wereldprijs en het wereldaanbod te bepalen hebben we 2 curves nodig

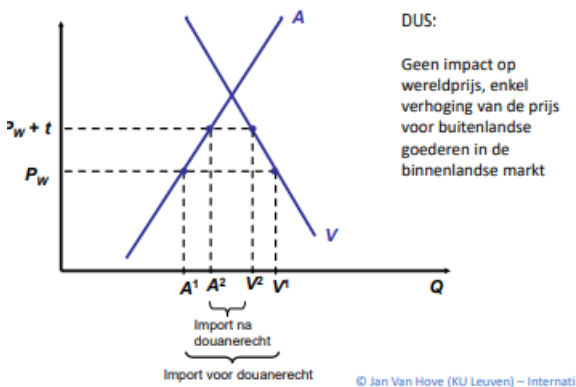
- Importvraagcurve van het thuisland = geeft maximale hoeveelheid weer die H zou willen importeren voor elke prijs van het geïmporteerde goed
 - o $MV = V(P) - A(P)$
- Exportaanbodcurve van het buitenland = geeft maximale hoeveelheid weer die F zou willen exporteren voor elke prijs van het geëxporteerde goed
 - o $XA = A^*(P^*) - V^*(P^*)$



Enkele begrippen

- Ruilvoet: relatieve prijs van exportgoed ten opzichte van het importgoed
- "klein land": een land dat de internationale prijzen door handelsbeleid niet kan beïnvloeden, onafhankelijk hoeveel het land exporteert naar de rest van de wereld
- "Groot land": een land dat door handelsbeleid de internationale prijs kan beïnvloeden

Analyse van een tarief voor kleine landen

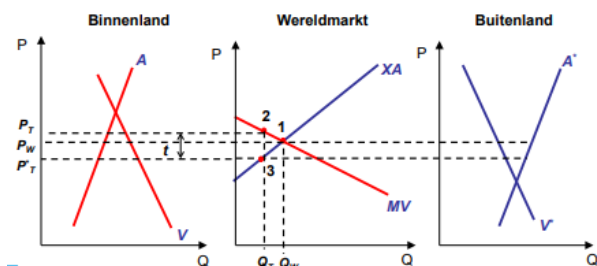


prijs P_w op de wereldmarkt → heel grote importconcurrentie

Men gaat een tarief (t) instellen

- Import na het douanerecht wordt kleiner

Analyse van een tarief voor grote landen



Binnenland = groot land = niet eigen prijzen verhogen maar een druk leggen op de internationale prijzen

- Dit kan want een groot land is heel machtig op de markt

Wereldprijs P_w verhoogt naar P_T en door de invoering van het tarief gaat de wereldprijs veranderen naar P^*_T

Onevenwicht tussen exportaanbod en importvraag

- Minder internationale handel

Indien geen tarieven => prijs idem in beide landen => prijsconvergentie

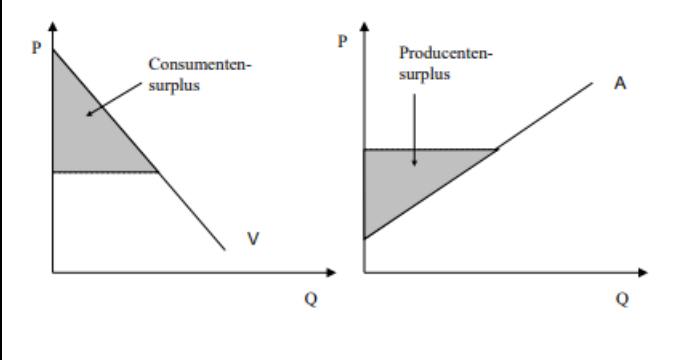
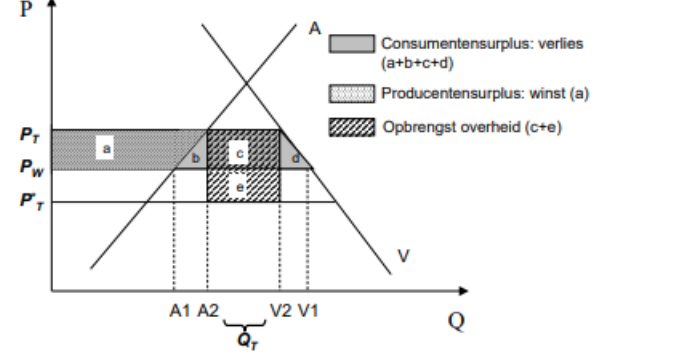
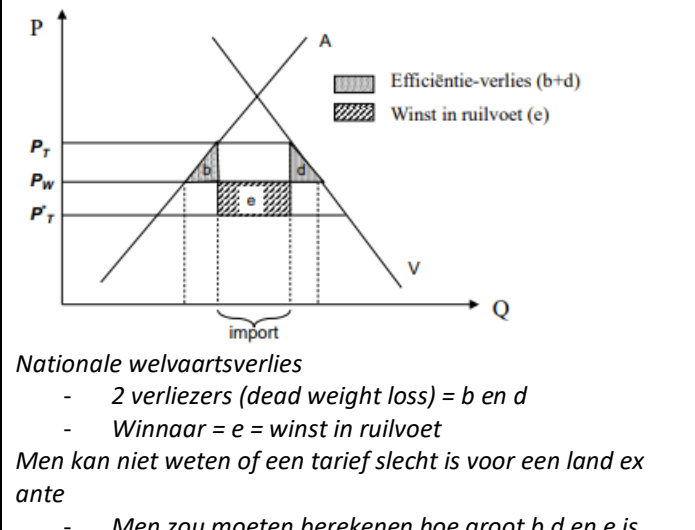
Door het tarief => prijsdivergentie

- Prijs in het thuisland stijgt
 - o Binnenlandse producenten produceren meer
 - o Binnenlandse consumenten consumeren minder van importgoederen
- Prijs in het buitenland daalt
 - o Buitenlandse producenten produceren meer
 - o Buitenlandse consumenten vragen meer (exportaanbod daalt)
- Hoeveelheid internationale handel daalt
- DUS! Een deel van de prijsverandering wordt afgewimpeld op het buitenland

Welvaartsanalyse tarief

Prijsstijging in H, prijsdaling in F

1. Consumenten verliezen in importland en winnen in exportland
2. Producenten winnen in het importland en verliezen in het exportland
3. Ontvangsten van de overheid stijgen door tariefopbrengst

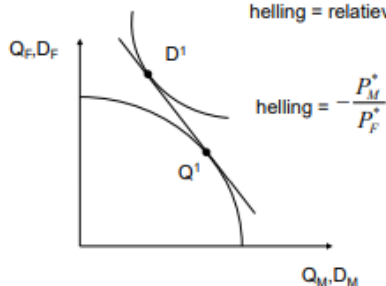
Kosten en batenanalyse van een douanerecht	Kosten-baten analyse van een douanerecht (groot land)
	
Netto-welvaartseffect van een tarief	Kosten en baten vergelijken
 <p>Nationale welvaartsverlies</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2 verliezers (dead weight loss) = b en d - Winnaar = e = winst in ruilvoet <p>Men kan niet weten of een tarief slecht is voor een land ex ante</p> <ul style="list-style-type: none"> - Men zou moeten berekenen hoe groot b, d en e is 	<p>Efficiëntieverlies: b en d</p> <ul style="list-style-type: none"> - Reguliere incentieven voor vraag en aanbod verstoord <p>Producenten en consumenten handelen alsof geïmporteerde goederen werkelijk duurder zijn b(d) = verlies o.w.v. verstoring in productie (consumptie)</p> <p>Winst: e</p> <ul style="list-style-type: none"> - Reden: ruilvoetverbetering voor het binnenland <p>Totaal effect: beide effecten vergelijken (ambigu effect) Klein land = nooit ruilvoetverbetering => tarieven nooit welvaartsverhogen voor een klein land</p> <ul style="list-style-type: none"> - P^*_T bestaat niet, e bestaat niet - Klein land heeft geen marktmacht

Algebraïsche en grafische uitwerking

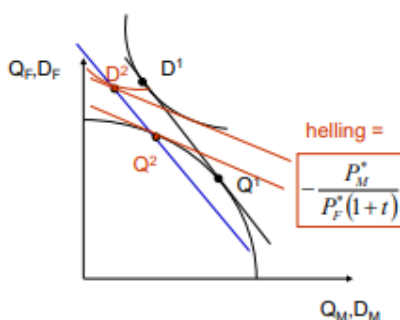
Geval van een kleine economie

INDIEN VRIJHANDEL:

helling = relatieve prijzen



helling wordt vlakker: door tarief stijgt de prijs van buitenlandse producten



1. Productie van M daalt, productie van F stijgt.
2. Consumptie-effect: afhankelijk van hoe overheid tariefopbrengsten spendeert

aanbod wijzigt van Q1 naar Q2

- als invoerend land toch meer van het importgoed zelf produceren

vraag = ambigu, hangt af van verschillende factoren

Exportsubsidie

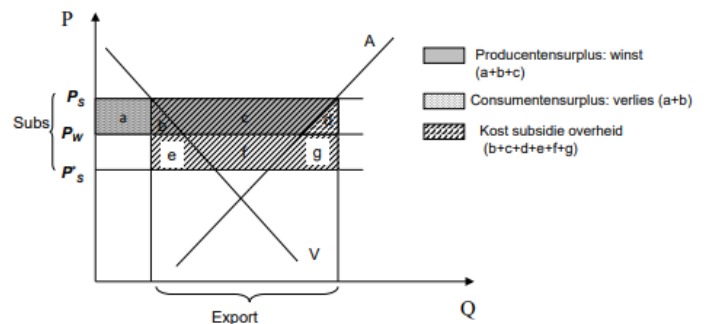
Doel: eigen producten goedkoper verkopen in buitenlandse markten d.m.v. overheidssubsidie => verbetering internationale concurrentiepositie

Omgekeerd effect van tarief

- Prijsverhoging in thuismarkt van exporterend land (P_W naar P_S)
- Prijsverlaging in bestemmingsmarkt van importerend land (P_W naar P^*_S)

Welvaartseffect van exportsubsidie: ALTIJD ruilvoetverslechtering
=> altijd negatieve welvaartseffecten

- ⇒ Bijkomend ruilvoetverlies = $e + f + g = P_W - P^*_S$ keer de geëxporteerde hoeveelheid



Invoerquota

Doel: beperking geïmporteerde hoeveelheid, via o.a. verkooplicenties

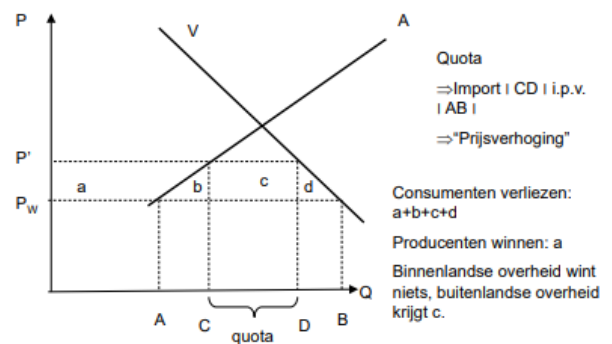
(aan een buitenlandse producent toestemming geven om X aantal van een goed te exporteren)

Effect op prijzen

- “kunstmatige beperking” buitenlandse aanbod => prijsstijging in binnenland
- Effect komt overeen met het invoeren van een tarief, in handelsorganisaties gaat met tarief equivalent berekenen

Verschil met tarief

- Geen opbrengst voor overheid
 - In een aantal sectoren kunnen er wel licenties worden verkocht
 - Geen positieve effecten als er geen licenties worden doorverkocht
- Voor welvaartsanalyse essentieel om te weten wie de licenties krijgt (= voordelen quota: bescherming)



Vrijwillige exportrestricties (VERs)

VERs: exportquota opgelegd door uitvoerend land op vraag van importerend land
= protectionistische maatregel

Doel VERs: tarieven of quota vermijden (of handelsoorlog vermijden)

Welvaartsanalyse: idem invoerquota, maar: licenties toegekend door buitenlandse overheid

- Welvaartswinst verschuift naar buitenland
- Zeer nadelig voor importerend land

Voorbeeld = import van Japanse auto's in VS

- '70 = massale import van (zuinige) Japanse auto's door de oliecrisis
- 2 mogelijkheden: importtarief (handelsoorlog) of Japanse regering gaat vrijwillig de export beperken
- Welvaartseffect = zeer positief voor Japan, zeer negatief voor de VS

Technische handelsbarrières

- Eis voor gebruik lokale producten/ deel productieproces (local content requirements)
 - Japanse auto's die in de EU populair worden => EU zei dat 20% van de onderdelen van de auto moest komen uit de EU => veel 'buitenlandse' autofabrieken in Europa
- Exportkredieten (welvaartseffecten = exportsubsidies)
 - Exporteurs ondersteunen (Credendo), zijn niet marktverstorend bij bv beginnende exporteurs
 - Worden gebruikt om binnenlandse bedrijven te ondersteunen en buitenlandse exporteurs te verzwakken
- Overheidsaanbestedingen
 - Houden een zekere discriminatie in t.o.v. buitenlandse bedrijven
 - Bv heel specifieke voorwaarden zodat het voor buitenlandse bedrijven echt heel moeilijk worden
- Technische voorwaarden in betrekking tot standaarden voor gezondheid en veiligheid
 - Bv stoelen in een land moeten per definitie 5 poten hebben, kan ook wel een echte veiligheidsmaatregel zijn bv EC op Europees speelgoed

Overzicht effecten handelsbeleid

Zoektocht naar optimale handelsbeleid

- Bescherming economische belangen vs. mogelijke welvaartsverliezen
- Handelsbelemmeringen -> prijseffecten -> welvaartseffecten
- Efficiëntieverlies – compensatie mogelijk door ruilvoetverbetering (niet aanwezig bij alle instrumenten)
 - o *Door af te wijken van de optimale situatie van vrijhandel*
- Impact op zowel consument als producenten
- Overheid belangrijke speler om strategische economische redenen, maar mogelijk ook budgettaire of politiek

	Douanerecht	Export subsidie	Invoer quota	VERs
PS	↑	↑	↑	↑
CS	↓	↓	↓	↓
Inkomsten overheid	↑	↓	geen verandering	geen verandering
Nationale welvaart	ambigu	↓	ambigu	↓

8. Principes van handelsbeleid

Internationale handelsliberalisering

- Sinds WO2 streeft de wereld naar handelsliberalisering
- Onder impuls van de Wereldhandelsorganisatie multilaterale handelsliberalisering
- Sinds 1995: verschuiving naar bilaterale en regionale handelsliberalisering
 - o *Niet veel veranderingen meer door de onderhandelingsrondes*
 - o *Van wereldwijde onderhandelingen naar regionale en bilaterale akkoorden*
- Gebruik van handelsbeleid instrumenten blijft aanzienlijk ondanks algemene liberalisering
 - o *Het werk van handelsliberalisering is niet af*
- Recente trend: toenemend protectionisme leidt opnieuw tot intensiever gebruik van handelsbeleid instrumenten

Argumenten pro vrijhandel

- Welvaartswinst
- Efficiëntie door specialisatie
- Keuzemogelijkheden voor consumenten → *intra industriële handel*
- Schaalvoordelen
- Productiviteitswinst
- Technologieoverdracht en leereffecten

Argumenten contra vrijhandel (economische verantwoording afwijkingen van vrijhandel)

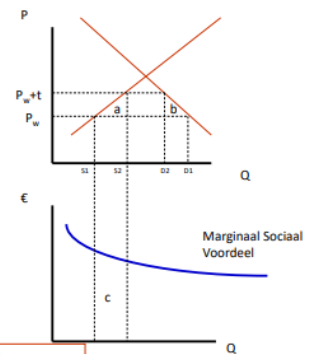
- Voor een groot land: 'optimaal tarief' = tariefverhoging kan soms de welvaart verbeteren, door een ruilvoetverbetering
- Second best oplossing als compensatie voor marktfalingen ('marginaal sociaal voordeel')
 - o Ontwikkelingslanden gebruiken tariefopbrengsten omwille van falend systeem van inkomensbelasting

Marktfalingen en Sociale Voordelen

Afwijken van Vrijhandel:

- a = producentensurplus-verlies
- b = consumentensurplus-verlies
- c = "sociale winst"

Kies tarief $c > a + b$

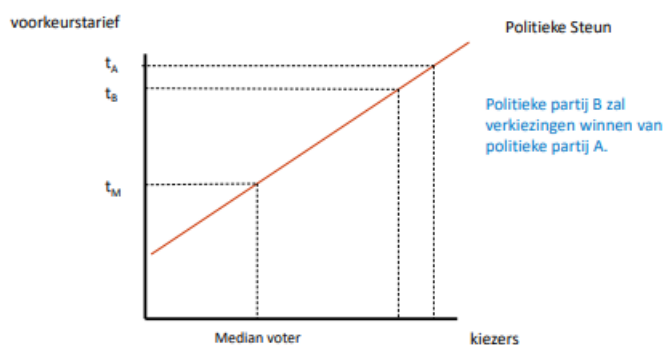


Politieke economie

Politieke context kan leiden tot keuze voor afwijking van vrijhandel

- Linkse regimes kijken wantrouwend naar handel
- In een democratie zullen politieke partijen rekening houden met de voorkeuren van de kiezer

Standpunt van mediane kiezer wordt gevolgd (median voter principle)



Kiezers rangschikken volgens voorkeurstarief

A en B pleiten allebei voor een bepaald tarief $B < A$

B zal willen want leunt het dichtste bij de gemiddelde kiezer

Toepassing politieke economie

- Europese landbouwsector
 - o Tarief leidt tot welvaartsverlies voor elke Europeaan, maar effect uitgedrukt in euro is klein. Aggregatief echter groot welvaartsverlies
 - o Machtige landbouwbelangengroepen: ijveren voor hoger tarief ⇔ verdeelde consumenten
 - o Bescherming consumenten: bv via consumentenorganisaties
- Politieke economie kan 'irrationale' handelspolitiek verklaren

Internationale handelsliberalisering - WTO

Pleidooi voor vrijhandel na WO2 – handel als bindmiddel tussen landen en als bouwsteen voor wereldvrede → noodzaak aan een internationale organisatie want anders prisoner's dilemma

EU/ USA	Vrijhandel		Protectionisme	
Vrijhandel	10	10	-10	20
Protectionisme	20	-10	-5	-5

WTO

Beknopte geschiedenis

VS: Smooth-Hawley Act (1930): tarieven sterk omhoog, handel sterke daling

- Enkel opnieuw tariefverlagingen als bilaterale handelspartner ook concessies = creatie voordeel voor Amerikaanse exporteurs => tariefdalings
- Maar "great depression" dus was dit wel verantwoordelijk?

Bilaterale onderhandelingen traag + effecten op derde landen

- Switch naar multilaterale onderhandelingen
- 1947: General Agreement on Tariffs and Trade

Kenmerken GATT

- "overeenkomst", geen organisatie
- Deelnemende landen: partijen van het contract
- Secretariaat in Genève
- In 1995: oprichting WTO = formele organisatie gebaseerd op GATT
- Onderhandelingsrondes
 - o Uruguay ronde: laatste onderhandelingsronde die tot concrete resultaten leidde, *oprichting WTO*

Kenmerken WTO

- Formele organisatie
 - o Kleine administratie
 - o Bijna alle landen van de wereld (98% wereldhandel)
- Verderzetting liberalisering vrijhandel
 - o Incorporatie GATT + GATS = general agreement on trade in services
 - o Ook geschillenbeslechtsmechanisme

Principes GATT-WTO

- Handelsliberalisering
- Handelsrondes: meer jaren onderhandelingen over verdere liberalisering wereldhandel
- Gebonden tarieven
 - o Land engageert zich om tarief niet te verhogen boven zekere drempel
- Tarieficatie: enkel tarieven gebruiken als handelsbeleid instrumenten + omzetting andere instrumenten in tarieven
 - o Minder marktverstoring + internationale vergelijking mogelijk
- Niet-discriminatie
 - o Most favoured nation principe: Uitzonderingen
 - ⇒ Reacties op onfaire dumping (anti dumping)
 - ⇒ Speciale tegenmaatregelen om subsidies te neutraliseren
 - ⇒ Tijdelijke noodmaatregelen om binnenlandse industrieën te beschermen
 - o National treatment principe

WTO geschillenbeslechtingmechanisme

- Dispute Settlement mechanism
- Formele efficiënte procedure
- Handelsgeschillen beslechten tussen 2 (of meer) WTO-lidstaten
- Panel van experts
- Vaak 'dreiging van WTO' voldoende om handelsconflicten te voorkomen/ontmijnen

9. Europees extern handelsbeleid

Achtergrond en institutionele aspecten van het Europees extern handelsbeleid

1968: oprichting Europese Douane-unie

- Vrijhandel tussen Europese lidstaten: opheffing formele handelsbelemmeringen
- Gemeenschappelijk extern handelsbeleid

1986: Europese eenheidsakte

- Oprichting Europese interne markt
- (graduele) opheffing technische handelsbelemmeringen
- Liberalisering dienstensectoren

Institutionele verantwoordelijkheden

- Europese commissie
 - o Europese commissaris voor (externe) handel
 - o Directoraat-Generaal voor handel
- Sterke interactie met de lidstaten
- Sterkere rol voor het Europees parlement sinds het verdrag van Lissabon

Concrete verantwoordelijkheden Europese commissie

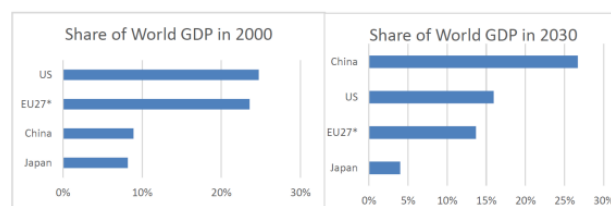
- Bepaling gebruik handelsbeleidsinstrumenten
- Internationale onderhandelingen
 - o Hoofddoelstelling: betere buitenlandse markttoegang voor Europese bedrijven

Vernieuwde focus

Europese commissie blijft een sterke voorstander van internationale vrijhandel

- Toch ook nieuwe koers in EU handelsbeleid
 - o Intentie om assertiever te zijn
 - o Integratie van andere Europese beleidsdoelstellingen met name digitalisering en vergroening
 - o Strategische houding komt meer op de voorgrond

Motivatie voor nieuwe handelsbeleid in verwachte verschuiving relatieve economische macht



Source: OECD Real GDP Long Term Forecasts

EU handelsbeleid

Extern handelsbeleid omvat veel meer dan handel

- Handel in goederen en diensten
- Commerciële aspecten van intellectuele eigendom
- Openbare aanbestedingen
- Directe buitenlandse investeringen

Focus op efficiënte en transparantie

Recente tendensen in Europees handelsbeleid

Van tarieven en tot "trade defence" instrumenten

Hoe belangrijk zijn tarieven in hedendaags handelsbeleid?

- In het algemeen: sterke daling tarieven = resultaat van de WTO
- Maar
 - o Nog steeds belangrijk aangezien WTO pleit voor gebruik tarieven i.p.v. andere instrumenten
 - o Nog zeer relevant in bepaalde sectoren (bv landbouw)
 - o De facto gebruikt in "trade defence" instrumenten

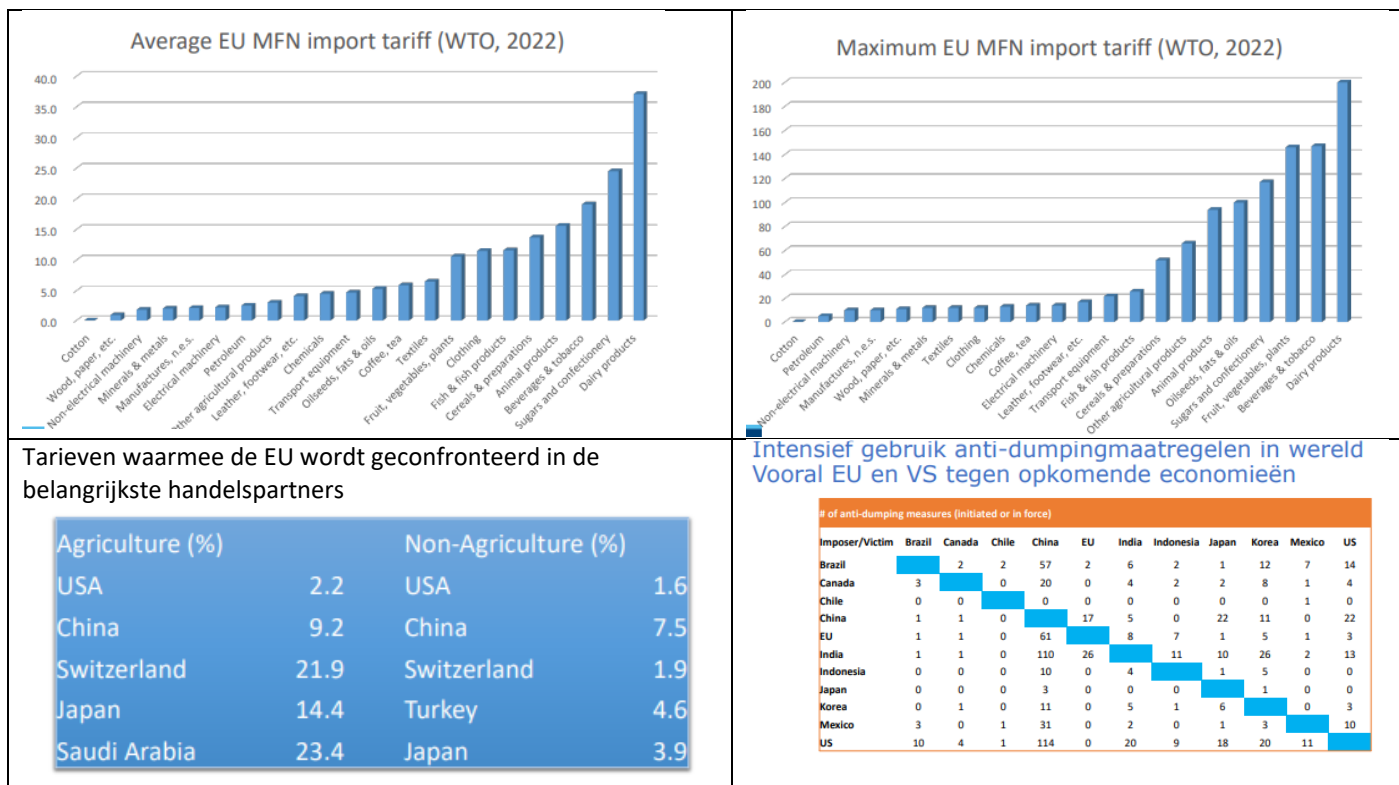
EU importtarieven

European Union

Part A.1

Tariffs and imports: Summary and duty ranges

Summary		Total	Ag	Non-Ag	WTO member since	1995
Simple average final bound		4.9	11.6	3.9	Binding coverage:	Total 100
Simple average MFN applied	2020	5.1	11.2	4.1		Non-Ag 100
Trade weighted average	2019	2.9	8.3	2.6	Ag: Tariff quotas (in %)	13.5
Imports in billion US\$	2019	2,055.5	127.8	1,927.7	Ag: Special safeguards (in %)	23.0



Gebruik “trade defence” instrumenten

EU is een actieve gebruiker “trade defence” in het bijzonder

- Anti-dumping
- Gericht tegen opkomende economieën

Van multilateralisme naar regionalisme

EU en de EU lidstaten zijn actief lid van de WTO, MAAR

- EU = strikt genomen zelf een schending van de WTO-principes
- EU = zeer actief in het afsluiten van bilaterale handelsakkoorden met andere landen

WTO artikel 24 – GATT

- Een wereld van regionale handelsblokken OF multilateraal geïntegreerde wereld
- Stumbling blocks or building blocks

EU = zeer actieve speler op vlak van vrijhandelsakkoorden

- Recente akkoorden met Zuid-Korea, Colombia, Peru..
- Heel wat lopende onderhandelingen

Inhoud van de akkoorden zeer divers

- Afspraken rond harmonisatie reguleringen niet-tarifaire belemmeringen
- Land-van-oorsprong-regels
- Meer dan handel alleen – ook investeringen, milieu overwegingen

Vraag: komt de komende jaren de WTO terug meer op de voorgrond, of gaat de recente tendens van regionale handelsakkoorden verder?

EU blijft voorvechter van de WTO

EU bleef altijd het multilateraal onderhandelingsproces ondersteunen maar struikelblokken in de afgelopen jaren

- Opkomst van opkomende economieën die meer op de agenda willen wegen
- Recente anti-multilaterale houding van de VS
- EU dringt sterk aan op zogenaamde “Singapore issues”: handel en concurrentiekracht, intellectuele eigendom, markttoegang, handel en competitie, investeringen, overheidsbestedingen, technische handelsbelemmeringen

EU wil hervormingen op 3 terreinen

- Modernisering WTO, rekening houdend met nieuwe verhoudingen in wereldhandel, belang duurzaamheid, diensten, digital trade..
- Sterkere rol voor WTO in toezicht op internationale handelsregels
- Oplossing voor blokkering dispute settlement system



Strategisch bilateralisme

Uitzonderlijk zal de EU aanzienlijk ingrijpen in sectoren omwille van hun strategisch belang

Vaak in trans-Atlantische handelsrelaties

- Vaak om een Amerikaans wereldmonopolie te vermijden
- => handelsbeleid kan welvaart verhogend zijn

Voorbeeld: Airbus en Boeing

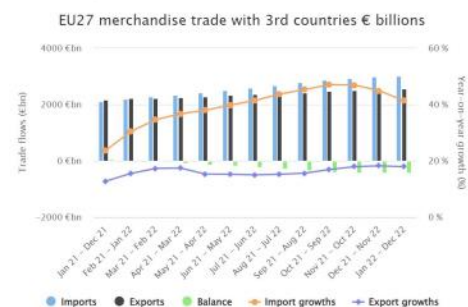
- 2 dominante spelers in civiele luchtvaartindustrie
- Directe EU subsidies en indirecte Amerikaanse defensiecontracten
- Bilaterale overeenkomsten tussen EU en VS
- MAAR: nieuwe ontwikkelingen leiden vaak tot nieuwe conflicten
- Zeer complex proces van dispute settlement binnen de WTO
 - o Afwisselend confrontatie en arbitrage

Liberalisering van dienstenhandel

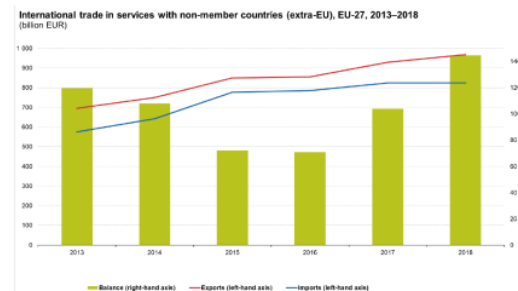
Europese economie is sterk gericht op aanbieden van diensten

- Dienstenhandel is relatief beperkt
- EU zet sterk in op verdere liberalisering dienstenhandel
 - o Binnen Europa: van graduele dienstenliberalisering tot de Europese dienstenrichtlijn 2006
 - o Buiten Europa
 - ⇒ Via WTO (GATS)
 - ⇒ Via plurilateraal overleg
 - ⇒ In toenemende mate ook via vrijhandelsakkoorden

EU goederenhandel: evolutie op KT



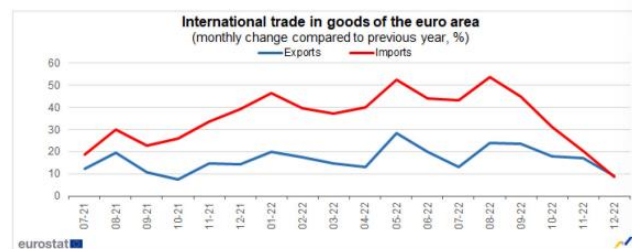
EU handel in diensten: groei en positieve balans



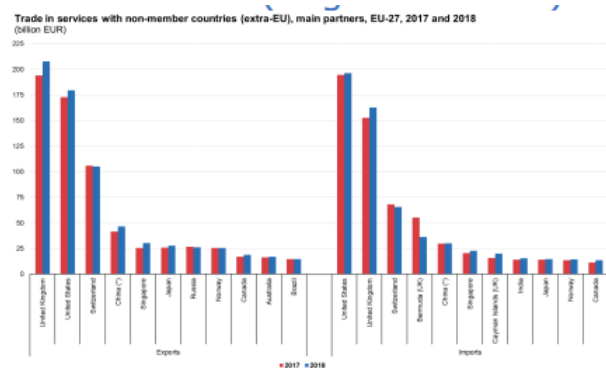
Belangrijke EU handelspartners

Main trading partners - EU	EU exports to			EU imports from			Trade balance	
	Jan-Dec 21	Jan-Dec 22	Growth	Jan-Dec 21	Jan-Dec 22	Growth	Jan-Dec 21	Jan-Dec 22
United States	399.5	509.3	27.5%	233.5	358.4	53.5%	166.0	150.9
China	223.5	230.3	3.0%	473.8	626.0	32.1%	-250.3	-395.7
United Kingdom	283.4	328.6	15.9%	147.5	218.6	48.2%	135.9	110.0
Switzerland	156.6	188.0	20.1%	124.2	145.2	16.9%	32.4	42.8
Russia	89.2	55.2	-38.1%	163.6	203.4	24.3%	-74.4	-148.2
Norway	56.6	67.7	19.6%	74.5	160.7	115.7%	-18.0	-93.0
Turkiye	79.1	99.6	25.9%	78.0	98.6	26.4%	1.1	1.0
Japan	62.3	71.6	14.9%	62.3	69.7	11.9%	0.0	1.9
South Korea	51.8	60.1	16.0%	55.5	71.7	29.2%	-3.7	-11.6
India	41.8	47.7	14.1%	46.2	67.4	45.9%	-4.4	-19.8

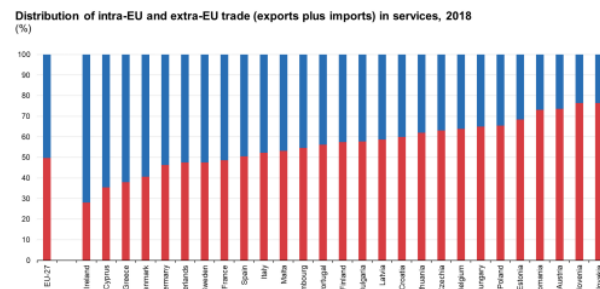
Internationale handel Eurozone



EU handel in diensten: handelspartners vooral in westerse wereld



Extra-EU handel in diensten: belangen van lidstaten verschillend



Europees gemeenschappelijk landbouwbeleid: een handelsperspectief

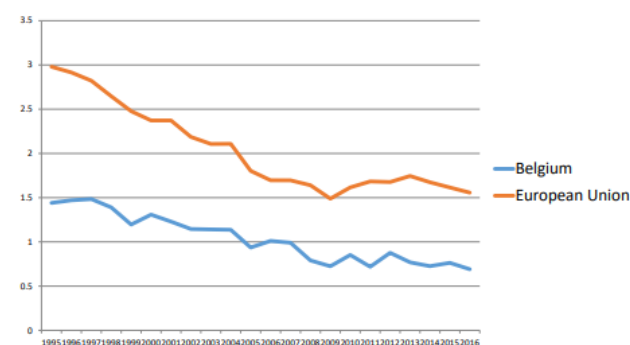
Landbouw traditioneel belangrijk in vele EU lidstaten – maar dalend belang in moderne economie

- Verdrag in Rome: belangrijke economische sector + voedselbescherming (oorlog)

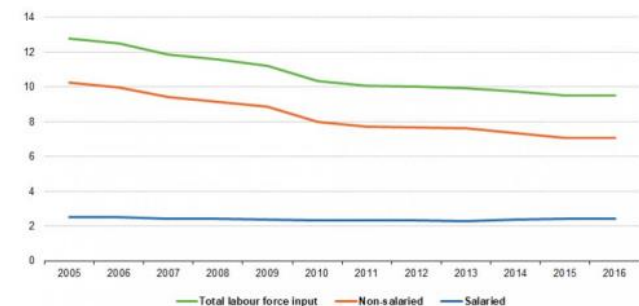
Zeer gevoelige sector

- Hoog protectionisme
- Angst voor verlies aan werkgelegenheid en wereldwijde concurrentiekracht
- Angst voor interne hervormingen

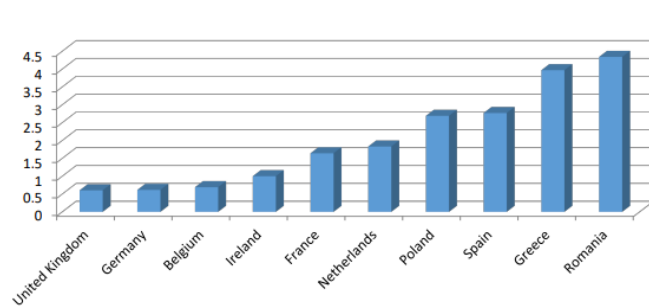
Bijdrage landbouw in BBP (% toegevoegde waarde)



Evolutie arbeidskrachten in EU landbouwsector



Bijdrage landbouw in BBP



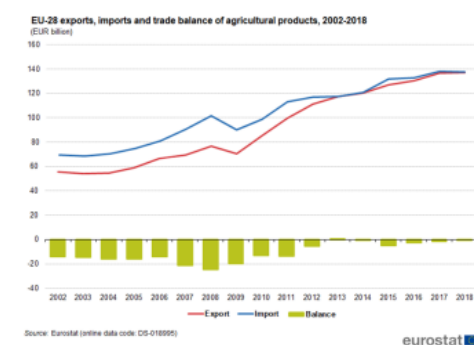
Belang van landbouw in de EU: relatieve positie van de lidstaten

Country	Share in EU-28		
	GDP	Population	Rural population
Belgium	2.9%	2.2%	0.9%
Bulgaria	0.3%	1.4%	2.4%
Czech Republic	1.1%	2.1%	3.1%
Denmark	1.9%	1.1%	1.4%
Germany	20.9%	15.9%	11.7%
Estonia	0.1%	0.3%	0.5%
Ireland	1.4%	0.9%	3.0%
Greece	1.3%	2.2%	4.2%
Spain	7.5%	9.2%	3.0%
France	15.3%	13.0%	17.3%
Croatia	0.3%	0.8%	2.1%
Italy	11.6%	12.0%	10.8%
Cyprus	0.1%	0.2%	n.a.
Latvia	0.2%	0.4%	0.6%
Uthuania	0.3%	0.6%	1.1%

Country	Share in EU-28		
	GDP	Population	Rural population
Luxembourg	0.4%	0.1%	n.a.
Hungary	0.7%	1.9%	4.1%
Malta	0.1%	0.1%	n.a.
Netherlands	4.7%	3.3%	0.1%
Austria	2.4%	1.7%	3.3%
Poland	2.9%	7.5%	11.2%
Portugal	1.2%	2.1%	3.1%
Romania	1.1%	3.9%	7.9%
Slovakia	0.3%	0.4%	0.8%
Slovenia	0.5%	1.1%	2.4%
Finland	1.5%	1.1%	2.0%
Sweden	3.1%	1.9%	1.4%
United Kingdom	16.2%	12.7%	1.6%

© Jan Van Hove (KU Leuven) – Internat

Landbouw belangrijk in omvang en (kunstmatig) gebalanceerd



Gemeenschappelijk landbouwbeleid

= een van de oudste gemeenschappelijke Europese beleidsdomeinen

Doel = creatie van een interne markt voor landbouwproducten

- Gemeenschappelijke concurrentieregels
- Verplichte coördinatie van nationaal beleid
- Europese marktorganisatie

Doelstellingen GLB

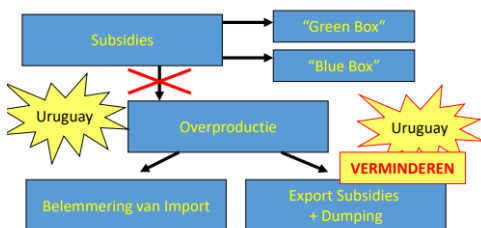
- Hogere productiviteit door promotie van technische vooruitgang en efficiënte inzet van productiefactoren
- Faire levensstandaard voor landbouwers
- Stabiele markten
- Voldoende voedselproductie
- Voldoende voedseldistributie aan redelijke prijzen voor de consumenten

Vroegere mechanismen en gevolgen GLB	EU en prijspolitiek in landbouw
<p>DOEL = genoeg voedsel hebben → productie stimuleren Dumping wereldmarkten : problematisch want kleine boeren waren net hun lokale markt aan het binnenkomen</p>	<p>Exportsubsidies</p>

Evaluatie GLB

Positief	Negatief
<ul style="list-style-type: none"> - Inkomen landbouwers - Voedselvoorziening 	<ul style="list-style-type: none"> - Overproductie - Heel duur - Kleinschaligheid - Hoge prijzen voor EU consumenten - Internationale distorties = conflictpunt in WTO <p>=>INEFFICIËNT en hervormingen nodig</p>

Impact WTO op GLB



Handelsconflicten

- EU vs USA
 - o Health and safety: genetisch gemanipuleerde goederen
 - o GLB in het algemeen
 - o Importbarrières + exportsubsidies
- EU vs. ontwikkelingslanden
 - o Distorties lokale markten (dumping)
 - o Importbarrières
- DOHA ronde
 - o Doel: verderzetting Uruguay-hervormingen maar geen succes

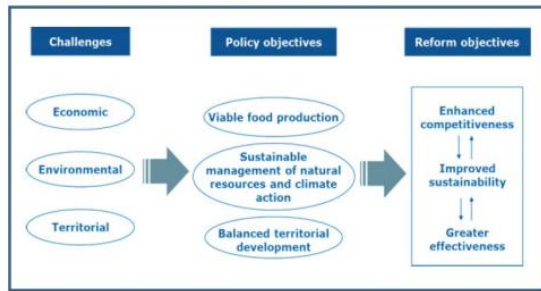
Praktische gevolgen voor GLB

- Beperking van overschotten
 - o Ongecultiveerd land
 - o Vaste quota (bv melkproductie)
 - o Boetes voor overproductie
 - o Beperkingen op het gebied voor bepaalde gewassen/dieren die kunnen worden gesubsidieerd
- Mogelijkheid om export te subsidiëren beperkt
- EU begroting: aandeel landbouw daalt

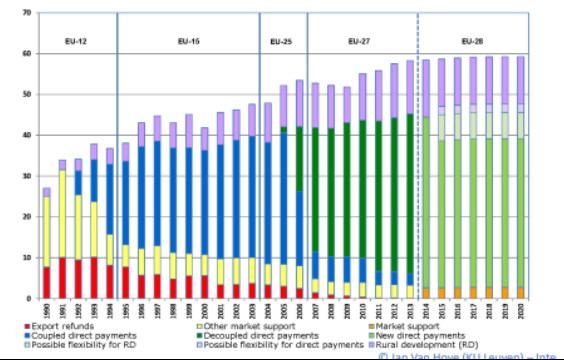
Recente trends in GLB

- Trend om van pure landbouwsteun te gaan naar ondersteuning van plattelandsontwikkeling
- Van prijsprojectie naar inkomenssteun (meer marktgeoriënteerd)
- Belangrijk discussiepunt in EU uitbreiding in 2004 maar nu nog
- Meer aandacht naar voedselveiligheid en -kwaliteit
- Milieu overwegingen
- Specifieke hervormingen

GLB hervorming in 2013

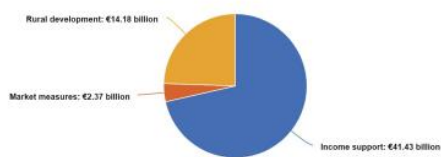


Verdere hervormingen van GLB



Directe inkomenssteun nu veruit belangrijkste instrument in GLB

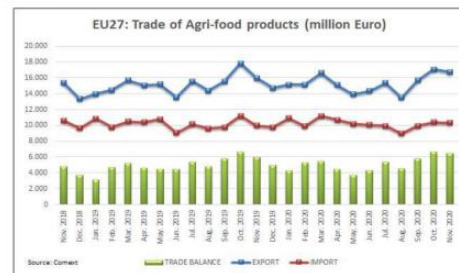
The EU supports farmers with €57.98 billion in 2019



Bron: EC (2021)

EU Handel in Agri-food producten

Link tussen landbouwsector en voedingssector belangrijk in EU beleid



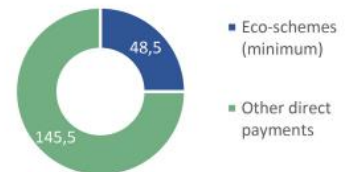
Het GLB en de European Green deal

2018: voorstel EC om GLB opnieuw te hervormen

European green deal: alle beleidsdomeinen aligneren op klimaatambities → potentieel grote implicaties voor het landbouwbeleid

- December 2021: akkoord tussen EU instellingen rond nieuwe GLB (A greener and fairer cap)
- 40% van het landbouwbudget nodig om een groene transitie in landbouw te realiseren
- Belangrijke politieke discussie + enorme uitdaging voor de sector
- Internationale dimensie zal ongetwijfeld terug belangrijk worden
- Impact van de recente verstoring in de wereldwijde voedingsmarkt

Spending on eco-schemes and other direct payments 2023-2027 (EUR billion)



10. Van Rome tot Brexit: integratie en desintegratie van Europa

De economische eenwording van Europa

Geschiedenis

'50 – '70: basisidee Europese integratie – opgenomen in Verdrag van Rome

- Creatie van een Europese eengemaakte markt met vrij verkeer van goederen, diensten, personen en kapitaal

1968: Europese douane-unie

- Opheffing intra-Europese formele handelsbelemmeringen
- Gemeenschappelijk extern handelsbeleid

MAAR

- Realiteit ≠ volledige realisatie doelstellingen
 - o Reden: intra-Europese technische/ frictionele handelsbarrières → interne marktprogramma
- Interne markt ≠ einddoel → verdere integratie

Algemene doelstellingen van “1992-project”

- Vrij verkeer van goederen = verderzetting verdrag van Rome
- Vrij verkeer van diensten – belang in hedendaagse economie
- Vrij verkeer van productiefactoren (arbeid en kapitaal)

Concrete doelstellingen

- Wegwerken resterende belemmeringen na douane unie
 - o Technische barrières
 - o Administratieve formaliteiten
 - o Lokale vereisten
 - o Macht nationale overheidsbedrijven
- Liberalisering dienstensector grote uitdaging!

Economische motivatie voor interne markt

Hoger efficiëntie in Europese bedrijven door middel van concurrentie en schaafeffecten

- Meer concurrentie → bedrijven moeten efficiënter werken om te overleven
- Grotere markt = grotere schaal → productie verloopt efficiënter zodat consumenten lagere prijs moeten betalen

Lagere en gelijke prijs voor alle Europese consumenten + betere kwaliteit

Beleidsrealisaties van de interne markt

Harmonisatie: Europese standaarden

- Vooral gericht op essentiële vereisten (minima), vaak i.v.m. veiligheid van producten
- Verplicht na te leven

Europese normalisatieorganisaties

- Vrijwillig na te leven
- CE-logo

Informatie via

- TRIS: Technical Regulations Information System
- TBT: Technical Barriers to Trade

Praktische implicaties voor ondernemingen

Zaken doen in EU wordt gemakkelijker

- Veel gemeenschappelijke Europese spelregels
- Goede informatie via EU omtrent resterende nationale regels

Belangrijke aandachtspunten in EU beleid

- Oprichting nieuwe bedrijven en stimulering Europese activiteiten
- Stimuleren van innovatie

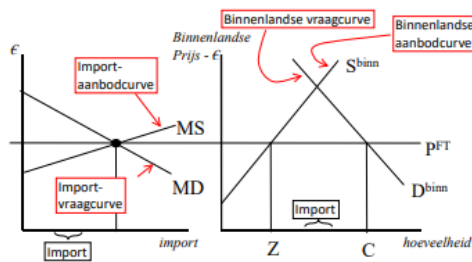
⇒ Ondernemers organiseren zich op EU niveau

Theorie van economische integratie

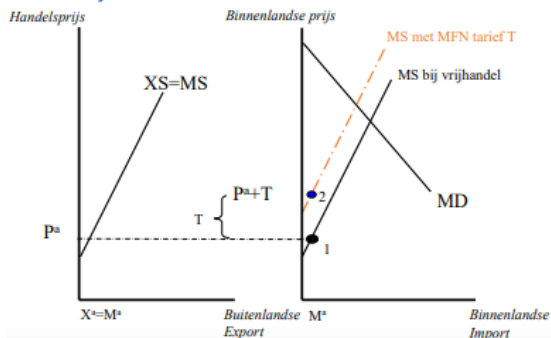
Analyse 1: instellen van een tarief

Wat is het handels- en welvaartseffect van het instellen van een MFN tarief? = wat is de impact van economische (dis)integratie?

Aanpak = Basismodel: MD-MS

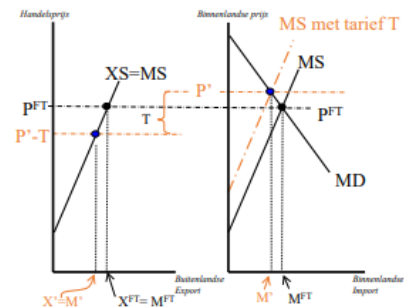


Analyse MFN Tarief



Analyse MFN Tarief

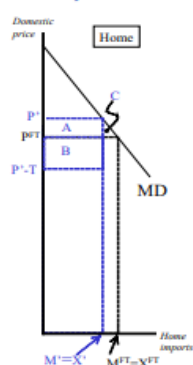
- Nieuw Evenwicht in Binnenland ($MD=MS$) met P' en M'
- Binnenlandse prijs verschilt van handelsprijs (= prijs die exporteur ontvangt): P' versus $P'-T$



Effecten van het instellen van een tarief

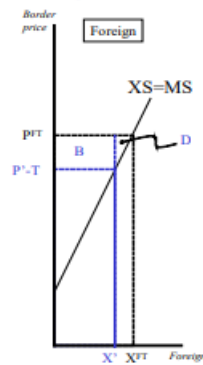
- Binnenlandse prijs stijgt
- Handelsprijs daalt
- Import daalt
- Lokale effecten
 - o Binnenlandse consumptie ↓
 - o Binnenlandse productie ↑
 - o Buitenlandse consumptie ↑
 - o Buitenlandse productie ↓

Analyse MFN Tarief: Welvaart Binnenland



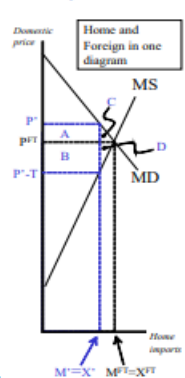
- Consumentensurplus daalt: $-A-C$
 - Tariefopbrengsten voor overheid: $+A+B$
 - NETTO-welvaartseffect: $B-C$
- Alternatieve uitleg (Intuïtie):
- Negatief Welvaartseffect van Negatief Handelsvolume-effect: $-C$
 - Positief Welvaartseffect van Negatief Handelsprijs-effect: $+B$

Analyse MFN Tarief: Welvaart Buitenland



- Producentensurplus daalt: $-B-D$
 - Geen Tariefopbrengsten voor overheid
 - NETTO-welvaartseffect: $-B-D$
- Alternatieve uitleg (Intuïtie):
- Negatief Welvaartseffect van Negatief Handelsvolume-effect: $-B$
 - Negatief Welvaartseffect van Negatief Handelsprijs-effect: $-D$

Analyse MFN Tarief: Gecombineerde Welvaart



- Gecombineerde voorstelling in het bijzonder handig voor analyse van complexere problemen
 - Welvaartseffecten:
 - Binnenland: $-C+B$
 - Buitenland: $-D-B$
 - Wereld: $-D-C = \text{verlies !!!}$
 - = Motivatie voor Handelsliberalisering
- NB: Deel van winst binnenland doordat exporteurs deel van tarief betalen (B)

Analyse 2: Preferentiële handelsliberalisering (EU Integratie)

MNF tarief = niet discriminerend

- \Leftrightarrow EU integratie: discriminerend tussen EU landen en niet EU landen
- \Rightarrow Uitbreiding MD-MS schema: Preferential Trade Agreement

Eerdere assumpties

- Perfecte concurrentie
- Constante schaalopbrengsten
- Kleine open economie

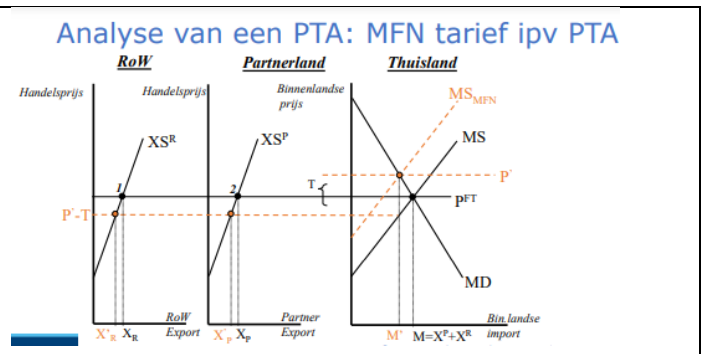
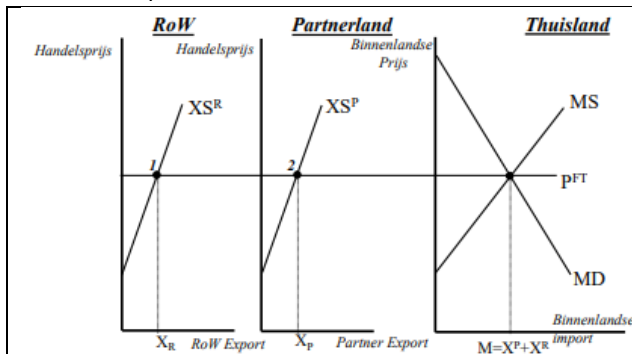
3 landen

- Thuisland/binnenland
- Partnerland/buitenland = integratiepartner van thuisland
- Rest van de wereld (RoW) = uitgesloten van integratie

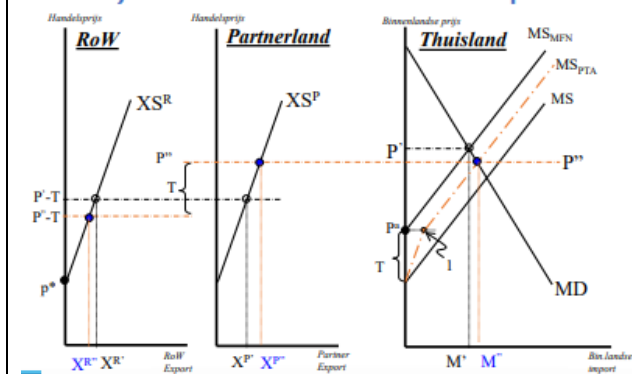
Stel: partnerland en RoW zijn identiek

Thuisland heeft twee potentiële handelspartners

- Potentiële import weergegeven door binnenlandse MS curve
 - o Som van potentiële export van partner en RoW
- Niet discriminerend tarief (MFN) \rightarrow lineaire verschuiving MS curve \rightarrow symmetrische beperking van export van partner en RoW
- Discriminerend tarief t.o.v. RoW + handelsliberalisering t.o.v. partner \rightarrow knik in MS \rightarrow asymmetrische reactie exporteurs van partner en RoW

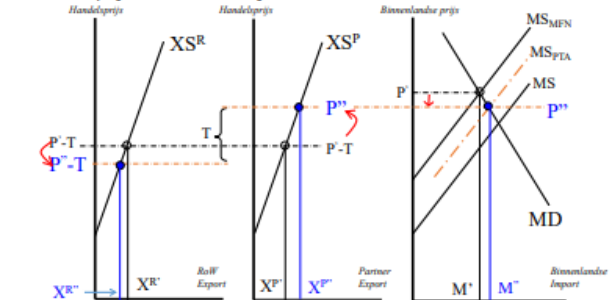


Analyse van een PTA: Impact PTA



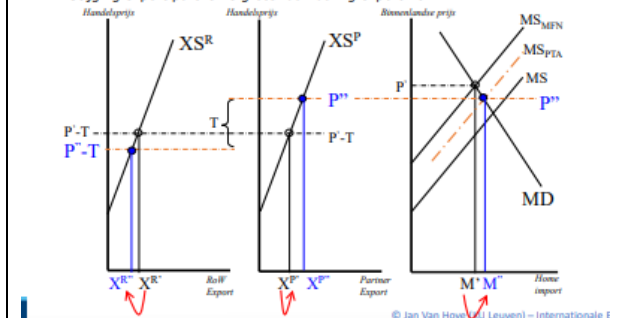
Prijsveranderingen: MFN \rightarrow PTA

- Binnenlandse prijs daalt van P' naar P''
- Handelsprijs voor partner-bedrijven stijgt van $P'-T$ naar P''
- Handelsprijs voor RoW-bedrijven daalt van $P'-T$ naar $P''-T$



Wijzigingen Handelsvolume (supply switching)

- Binnenlandse import stijgt omdat:
 - Partner exporteert meer dan voorheen \Leftrightarrow RoW exporteert minder
 - Stijging export partner is groter dan daling export RoW



Trade creation/trade aversion

"Discriminerende liberalisering"

- Liberalisering bevordert welvaart (partner)
- Discriminatie vermindert welvaart (RoW)

Analyse 3: technische handelsbelemmeringen en preferentiële handelsbelemmeringen

Niet tarifaire handelsbelemmeringen: bv technische barrières...

In essentie: creëert extra kosten voor buitenlandse exporteurs om zich aan te passen aan binnenlandse regels

Assumpties

- 2 (kleine) landen: L (competitief) en H (niet-competitief) + wereldmarkt
- 1 identiek product
- Perfecte concurrentie
- Geen transportkosten
- Geen mobiliteit van productiefactoren
- Productie eerst voor binnenlandse markt, dan eventueel voor export

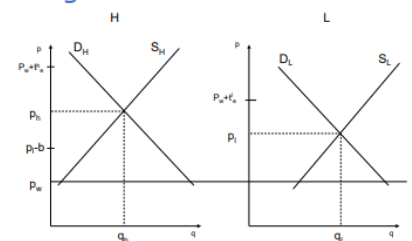
Terminologie

- Externe barrière: EU tarief voor RoW
- Interne barrière: technische belemmering tussen twee EU partners

Eigenschappen marktsegmentatie

- Enkel productie voor eigen markt, ondanks concurrentiële verschillen
- Geen import door L en H vanuit wereldmarkt wegens externe barrières
- Geen import door H vanuit L wegens interne (en/of externe barrières)
- ⇒ Home Bias
- Prijzverschillen tussen H en L en wereld: binnenlandse prijszetting
- Inefficiënte ondernemingen overleven

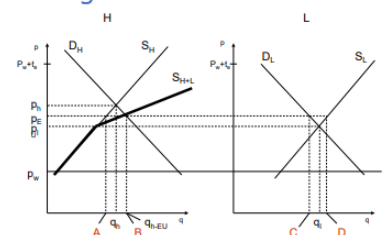
Marktsegmentatie



Eigenschappen marktintegratie

- Geen home bias meer binnen handelsblok, wel bilaterale handel ($|AB| = |CD|$)
- Nog steeds discriminatie t.o.v. niet-lidstaten (al dan niet gemeenschappelijk)
- Prijsconvergentie: wat met doelstelling van lagere prijzen voor iedereen
 - o Voorwaarde van schaalvoordelen
- Inefficiënte ondernemingen in H failliet of herstructureren

Marktintegratie



Beknopte welvaartsanalyse van handels- en marktintegratie

Winnaars	Verliezers
Producenten van het competitieve land verkopen meer (= exporteren)	Producenten van het niet competitieve land verkopen minder op de thuis markt (home bias vermindert)
Consumenten van het niet-competitieve land betalen een lagere prijs	Consumenten van het competitieve land betalen een hogere prijs
	Overheid verliest tariefinkomsten

Gevolgen voor niet-lidstaten = Handelsafbuiging

- Na afschaffing van handelsbelemmeringen zal het niet-competitieve land niet langer van (competitieve) wereldmarkt kopen, maar van competitieve integratiepartner
- Grootte van handelsafbuiging
 - o Relatieve concurrentiekracht niet-lidstaten
 - o Relatieve concurrentiekracht partners
 - o Externe barrières

Brexit: een handelsperspectief

Facts and figures

- Brexit referendum (2016): Britten besluiten uit de EU te stappen
- 29 maart 2017: activatie art.50 van het verdrag van de EU – start van onderhandelingsperiode van 2 jaar om effectief uit de EU te stappen
- Maart 2018: akkoord om een overgangperiode tot eind 2020 in te lassen
- 2019: moeizame onderhandelingen
- Boris Johnson volgt May op als PM → scheidingsakkoord met EU
- 1feb 2020: UK verlaat EU officieel + overgangperiode tot eind 2020
- 2020: onderhandelingen tussen definitief akkoord
- 24 dec 2020: EU-UK trade and cooperation agreement

- 1jan 2021: start nieuwe relatie UK-EU
- 27 feb 2023: Windsor Framework = EU-UK akkoord over herziening protocol Ierland – Noord Ierland

Impact = aanzienlijk + gevolgen voor handel

- Belemmeringen voor de handel in goederen en diensten
- Beperkingen op grensoverschrijdende mobiliteit

EU – UK Trade and Cooperation Agreement

Akkoord gaat over handel in G&D (ook andere zaken: I, concurrentiebeleid, belasting, duurzaamheid..)

- Doel: level playing field
- Dispute settlement mechanism

Afspraken rond grensoverschrijdende mobiliteit en energieconnecties

Coördinatie in sociale zekerheid om rechten EU (VK) onderdanen die wonen, werken, reizen in het VK (de EU) te vrijwaren

Basisprincipe handel = geen tarieven en quota

- MAAR: voorwaarden = voldoen aan 'rules of origin'

Handel in diensten

- Grotere openheid dan onze GATS, maar absoluut recht om diensten aan te bieden vervalt
- Kortere zakenreizen en buitenlandse opdrachten voor hogeschoolden mogelijk
- Aantal diensten uitgesloten
- VK dienstenaanbieders
 - o Moeten voldoen aan de regels van de EU lidstaat waar een dienst wordt aangeboden
 - o Principe van wederzijdse erkenning niet langer geldig
 - o Passporting right in financiële sector niet langer geldig
 - o Recht om zich te vestigen in EU om diensten aan te bieden

Brexit & economische theorie

Handelsintegratie: belangrijk aspect van VK lidmaatschap van EU

- Handelsintegratie in de EU context impliceert veel meer dan enkel een douane-unie
- Economische theorie focust op de voordelen van handelsintegratie

Brexit impact was afhankelijk van scenario's

- Impact meten was zeer moeilijk
- Economische kosten van een harde Brexit zijn hoog voor VK en EU
- Marktgeoriënteerd Anglosaksisch beleid zal gemist worden (Risico op regulering, Frans Duits)
- Impact van brains train en emigratie op Britse economie bijzonder negatief

Regelgeving cruciaal in post-Brexit tijdperk

• Regulatory Divergence
= Nieuwe Spook in VK-EU Relatie



11. Handel en klimaat/milieu: verzoening mogelijk?

WTO stelt dat stimuleren van vrijhandel het klimaat ten goede komt

- Handel leidt tot hogere welvaart waardoor:
 - o Milieubewustzijn groeit
 - o Innovatie voor milieuvriendelijke technologieën toeneemt
- Tegenargumenten
 - o Handel veroorzaakt transport (milieuverontreiniging)
 - o Toenemende wereldproductie weegt op het milieu

Lokaal kopen ⇔ America first?? (puur protectionisme) → dunne lijn van lokale consumptie

- Lokale productie wordt als synoniem aanzien als duurzame productie (want minder transportkosten)
- Pleidooi voor lokale consumptie toch nog iets helemaal anders dan 'America First' → neigt snel naar protectionistisch discours
- Moeten we handel beperken om milieuschade te verkleinen?

Economisch perspectief op milieukosten door handel

- Finale prijs moet een weerspiegeling zijn van alle positieve en negatieve externaliteiten
- Milieukosten moeten correct worden verrekend in de prijzen
 - o Probleem: marktfaling – markt negeert deze kosten
 - o Oplossing: regulering
 - o Nieuw probleem: internationale concurrentie oneerlijk
 - o Nieuwe oplossing: internationale regulering bij voorkeur multilateraal (internationale milieunormen)

WTO en milieubescherming

- Geen specifiek milieu-akkoord
- Milieubescherming wel opgenomen in oprichtingsakte van de WTO als basisprincipe
- Doha agenda: specifieke aandacht voor milieu, maar weinig vooruitgang
- Landen kunnen milieubeschermende maatregelen nemen, zelfs als die handel gerelateerd zijn, zolang die maatregelen beantwoorden aan enkele fundamentele WTO principes: non-discriminatie, transparantie en voorspelbaarheid

Meest zichtbare milieu-acties zitten vervat in

- Agreement on Technical Barriers to Trade
- Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measures

Binnen het geschillingsbeslechtingsmechanisme

- Aantal gevallen waarin WTO duidelijk milieu-argumenten volgde om handelsbelemmeringen te aanvaarden

Internationale dialoog via Committee on Trade and Environment

Lange termijn gevolgen van milieuschade en klimaatverandering

Toenemende aandacht voor risico's en disrupties die milieuschade/ klimaatverandering met zich meebrengt

Aanzienlijke distorties in huidige handelsinfrastructuur productielocaties

Economische schade door milieurampen

- Toenemende evidentie
- Maatschappelijk en politiek debat

OESO onderzoek rond handel en klimaat

Klimaatverandering zal een grote impact hebben op internationale handel

- Directe impact op infrastructuur en transportroutes
- Indirecte impact door veranderingen in beschikbare productiefactoren en productiemogelijkheden

Grote regionale en sectorale verschillen

Relatieve impact t.o.v. handelspartners zijn bepalend voor dynamiek in concurrentiekracht en handelspatronen

Grafieken zie slides 17-20

Debat gaat voort

- Effectieve impact van klimaatverandering op internationale handel is een grote onzekere factor
- Klimaatverandering heeft nu als distorties en in de toekomst nog meer
- Opportuniteiten op vlak van innovatie, dynamische comparatieve en competitieve voordelen (Bv 'groene auto's')



Handel in 'afval'

Binnen OESO-kader: actieve handel in niet-schadelijk afval (non-hazardous waste)

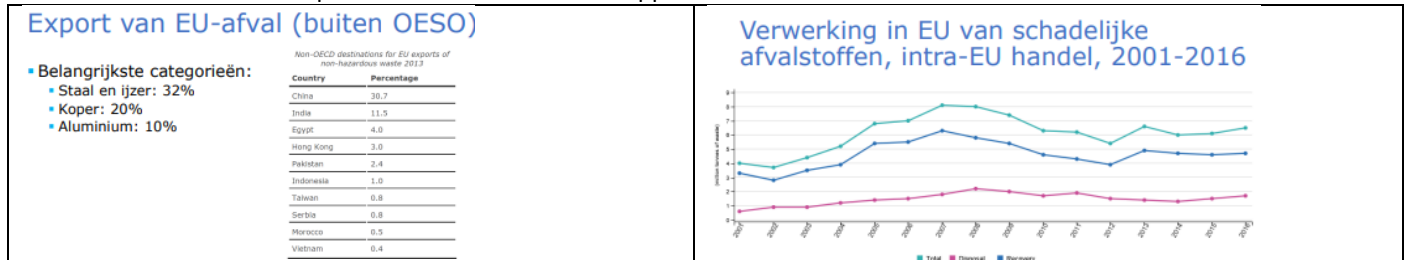
Bijkomende EU-regulering

EU = actieve handelaar in afval (recyclage)

- EU grootste afvalexporteur ter wereld: 34% totale wereldexport + EU tweede grootste afvalimporteur ter wereld

Afval business

- Sterke focus op recyclage en correcte afvalverwerking
- Meer en meer aandacht voor urban mining (circulaire economie)
- Voorbeeld hoe een probleem een economische opportuniteit werd

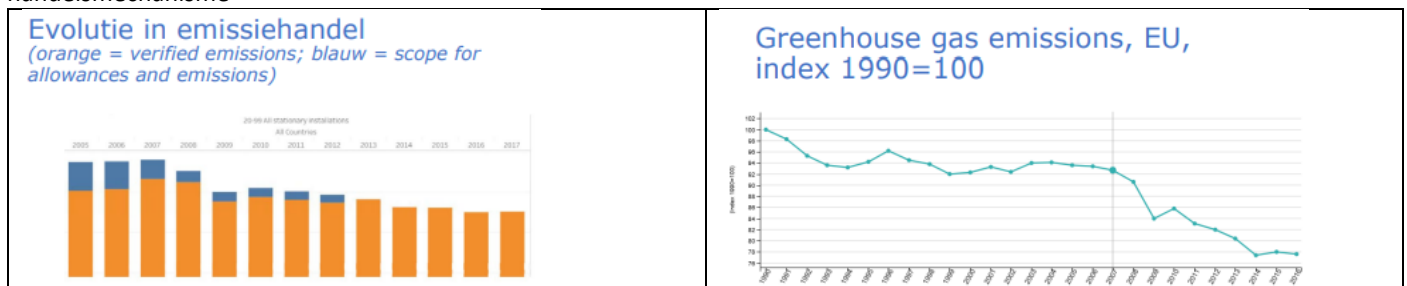


Europese emissiehandel (ETS)

Verhandelsysteem van emissierechten

- Doel: economisch onderbouwd systeem om de 'negatieve externaliteiten' van productie te verhandelen op een virtuele markt
- Eerste en grootste markt ter wereld
- 'Cap en trade' systeem
 - o Maximum hoeveelheid greenhouse gas dat kan worden gebruikt in EU + daling in de toekomst
 - o Verhandelssysteem om tussen bedrijven emissierechten te kopen/verkopen
 - o Boetes voor schendingen

Internationale samenwerking (oa met China en Zuid-Korea) om gelijkaardig systeem op te zetten: internationaal handelsmechanisme

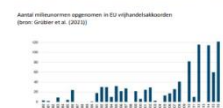


European Green Deal

= centrale beleidsas voor Europese Commissie

Vergroening Europese economie hoog op de relance-agenda → groene agenda dringt ook door in EU handelsbeleid

Vergroening en Europees Handelsbeleid

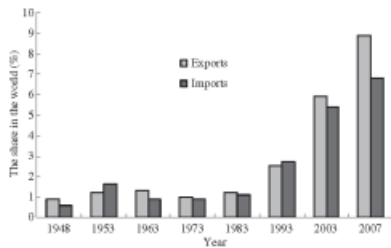


12. Globalisering: speelbal in een turbulente wereld

Opkomst en dominantie van de Chinese Draak

China is een zeer belangrijke speler waar je moet mee leren leven

LT belang van China in de wereldhandel



1948: China was minder dan 1% vd wereldexport, enkel landbouwproducten

Belang van China nam amper toe in de wereldhandel tot aan de '90 (vanaf dan de geleidelijke openstelling van de Chinese economie)

2000 = China treedt toe tot de WTO

Handel heeft voor de BRICS landen een enorm verschil gemaakt maar voor China exceptioneel veel

'90 = weinig inzicht in de opportuniteiten die China biedt → nu zeer veel opportuniteiten voor de westerse bedrijven (maar kan ook een gevaar zijn)

Europees perspectief = EU handelsbeleid gaat over markttoegang (kansen voor onze bedrijven)

Cover ratio = alternatief voor de handelsbalans = verhouding tussen export en import

Niet elk Europees land heeft dezelfde positie t.o.v. China

- België = 14,5% van de import komt uit China (redelijk beperkt t.o.v. andere landen bv Nederland)
- Verschillen beïnvloeden het besluitvormingsproces

Inschatting van belang van China in 2070 (nu al deze cijfers overstegen)

Export en economische ontwikkeling

- Export is voor vele opkomende economieën een instrument geweest om hun economische ontwikkeling te realiseren
- MAAR elk ontwikkelingsverhaal is een verhaal op zich
 - o China: handel van goederen essentieel
 - o Indië: belang van technologie en diensten
 - o Brazilië: grondstoffen en landbouw belangrijk
 - o Rusland: quasi uitsluitend grondstoffen

Handelsbeleid in ontwikkelingslanden

Waarom speciaal?

- Ontwikkelingslanden hebben duidelijke ontwikkelingsprioriteiten
- Handelsbeleid staat zeker niet los van andere beleidsdomeinen
- Externe invloeden via handel en handelsbeleid

Relatie handel-economische groei: algemeen aanvaard dat handel een meer positieve invloed uitoefent op economische groei, maar de kanalen waarlangs dit gebeurt zijn niet eenvoudig

- Bv definitie BBP = export positief, import negatief maar moeilijk voor ontwikkelingslanden om een positieve handelsbalans te realiseren
- Bv belangrijke rol voor dynamische effecten, bv kennisoverdracht via handelscontracten (*leereffecten van import, China is een van de weinige ontwikkelingslanden die import heeft omarmd*)

Imports substitutie of exportpromotie

Imports substitutie: door tijdelijk protectionisme binnenlandse industrie beschermen

Exportpromotie: door o.a. handelsbeleid

Imports substitutie

Argument: industrialisatie tot stand brengen (infant industry argument)

- Tijdelijk afschermen van buitenlandse concurrentie
- Zodra industrie is opgebouwd, opnieuw deelnemen aan internationale handel

Economisch argument: correctie voor marktfaling bv

- Imperfecte kapitaalmarkten
- Toekenning verborgen winsten – second best oplossing

Echter: hoe sectoren evalueren en speciale behandeling toekennen

Toch is importsubstitutie veelal problematisch waarom?

- Moeilijk om een comparatief voordeel te creëren
- Netto-effect vaak negatief
- Tarief = Daling import, daling export → Efficiëntieverlies

Waarom dan toch toegepast? Politiek/ideologie

- Scepticisme omtrent exportmogelijkheden
- Industrialisering beschouwd als noodzakelijk voor groei
- Importsubstitutie soms al bestaand uit noodzaak (belangengroepen)
- Ongeloof dat de “westerse wereld” kans biedt

Voorbeelden

- Meeste ontwikkelingslanden: importsubstitutie met uitzonderingen
- India: begin '70: geen import behalve olie
- Latijns-Amerika: Chili, Argentinië

Praktische evaluatie

- Sommige landen succesvol
 - o In de eerste jaren sommige landen succesvol: enige groeiverbetering
 - o Echter nadien: erg negatieve gevolgen
- Meeste landen: zeer negatief! = Geen dichting inkomenskloof

Verklaring voor faling importsubstitutie

- Handelsbeleid GEEN oplossing voor fundamentele economische problemen
- Om comparatief voordeel in industrie te ontwikkelen, noodzaak om onderliggende problemen aan te pakken
 - o Protectionisme = kunstmatig beschermen voor inefficiënte producten
- Geen aanmoediging van internationale concurrentie (bv geen wil om te innoveren) en schaalvergroting
- Geen contact met buitenlandse technologie, leerprocessen

Van importsubstitutie naar handelsliberalisering = toenemende inkomensongelijkheid binnen landen na liberalisering

Importsectoren vs exportsectoren

- Fundamenteel probleem in meeste landen die zich beroepen op “infant industry argument” : industrialisering gebaseerd op importsubstitutie
 - o Focus op binnenlandse markt+ geen of weinig aandacht voor buitenlandse markt: groei door export
- Duidelijk impact van diverse belangen binnen een samenleving

Voorbeeld Mexico

- Jaren '30- WWII: protectionisme
- Jaren '50-'60: importsubstitutie
 - o Zelfvoorzienend
 - o Nauwelijks exportproducten (uitz. Maquiladoras)
- Jaren '70: problemen!
 - o Hoge inflatie + hoge overheidsschuld (buitenlandse schuld)
- 1982: crisis: staking terugbetaling buitenlandse schuld
 - o Gevolg: radicale beleidsverandering: open handelsbeleid
 - o NAFTA (nu: USMCA): geen verdere handelsliberalisering, maar wel credibiliteit voor Mexicaans beleid
 - o Sterke integratie met VS economie
- Resultaat: sterk toegenomen export, maar beperkte impact op economische groei
 - o Reden: gebrek aan scholing, kwaliteitsproductie etc.: lange weg
 - ⇒ Brain drain

Exportgeoriënteerde industrialisering

= bv de Aziatische tijgers, China volgen exportgeoriënteerde groei zonder hun import te verminderen

Succesfactor: exportopenheid

- Vrijhandel als instrument
- Echter vragen over causaliteit: groei door handel of handel door groei?
- Industrieel beleid
- Handelsbeleid slechts onderdeel van ruimere beleidsmix

India

- Tot '80: Hindu groei
 - o Reden: extreme vorm van exportsubstitutie
 - o Hoewel binnenlandse productie duurder en lagere kwaliteit
 - o Gevolg: hoge kosten in productieproces + nauwelijks export
- Nadien: beleidswijziging
 - o Vaststelling: hoge economische groei
 - o Welke rol speelt handelsopenheid hierin?

China

- Eerst ontwikkelingsfase: China als 'fabriek van de wereld'
- Groeirecept: productie van gestandaardiseerde industriële producten op basis van
 - o Goedkope binnenlandse arbeid
 - o Geïmporteerde energie, grondstoffen en intermediaire goederen
 - o Westerse technologie (via FDI)
- Dus belang van export EN import

Determinanten van Chinese handel

- Opkomst Chinese draak: handel volgens comparatieve voordelen
 - o Belang van goedkope en overvloedige arbeid
 - o Belang van schaalvoordelen
- Geleidelijk meer intra-industriële handel
 - o Handel binnen dezelfde sectoren, maar met sterke kwaliteitsverschillen

EU – China handel

Evidentie omtrent Duitse intra-industriële handel

- Duitsland is een gespecialiseerde economie
- Sterke handelsrelaties met naburige EU markten
- Maar tegelijk ook sterke extra-EU exportperformantie
- Studie: vergelijking tussen de positie van EU handelspartners en China op het vlak van intra-industriële handel
 - o Eerste zicht kent EU-China handel een hoge graad van intra industriële handel, namelijk wanneer men kijkt naar geaggregeerde statistieken

Climbing up the ladder = meer en meer evidentie dat China zich op het terrein beweegt van de westerse economieën

- Belang van intra-industriële handel zal nog toenemen + concurrentie binnen zelfde kwaliteitssegmenten
- Made in China 2025 strategie
 - o Chinese overheid wil een sterke focus op producten met een hogere toegevoegde waarde
 - o Belang van technologie en kennis neemt toe
 - o Toenemende concurrentie met westerse bedrijven (importconcurrentie en concurrentie op de wereldmarkt)

Nieuw Chinees handelsbeleid

- Focus in Chinese economie verschuift naar
 - o Binnenlandse markt
 - o Dienstensectoren
 - o Industriële sectoren met hogere toegevoegde waarde
- Transitieproces kost geld → sterke schuldenopbouw
- Economisch beleid als onderdeel van een assertiever politiek beleid

China en Europa

- Uitbouw 'nieuwe zijderoute' (belt en road initiative)
 - o Connectie tussen China en Europa
 - o Met inbegrip van eigendom van logistieke netwerken
 - o Maar ook meer concurrentie
- Toegang tot Europese technologie door meer overnames in Europa: politiek gevoelig thema

Directe investeringen (*technologieoverdracht*)

- Wederzijdse investeringen sterk toegenomen zoals blijkt uit de totale gecumuleerde directe investeringen
- Maar belang in totale directe buitenlandse investeringen blijft beperkt
- EU nog steeds grotere investeerder in China dan omgekeerd, cumulatief gemeten, maar jaarlijkse evoluties wijzen op sterke interesse uit China voor EU

Toekomst

- Belang van opkomende economieën in de wereldeconomie en wereldhandel zal enkel toenemen
- Europa en China (en andere landen) kunnen sterke partners zijn, maar hun belangen zullen meer en meer botsen
- Blijven investeren in Europese concurrentiekracht is essentieel
- Integratie in wereldwijde netwerken op basis van faire handels- en investeringsprincipes is essentieel. Wederzijdse Chinese-Europese investeringen en handel zijn daarbij belangrijk, maar zijn onderhevig aan een dynamiek die ook wordt beïnvloed door het wereldwijd toenemend protectionisme.

Verloop en gevolgen van de Amerikaans-Chinese handelsoorlog

Prelude van het conflict = staal en aluminium sector

- *Sector met regelmatig handelsconflicten (zeker in de VS)*
- Hogere tarieven op staal- aluminiumimport, op basis van het argument van nationale veiligheid
- Dreigement om gelijkaardige maatregelen te nemen in andere sectoren
- *Canada was de belangrijkste handelspartner (met Amerikaanse multinationals) = VS viel veel andere landen aan en niet alleen China*

Deel 1

- Beperkte impact
 - o Sectoren gewend aan opstoten van protectionisme
 - o Essentiële bouwstenen in vele economische sectoren
 - o Leidde tot heronderhandeling NAFTA
 - o Kwaliteit van staal en aluminium heeft Europa beschermd
- Beperkte tegenmaatregelen
 - o Aantal symbolische maatregelen
 - o Wel antidumpingmaatregelen, ook tegen andere landen
 - o Safeguard investigations

US-China trade conflict

- Maart 2018: aankondiging van Amerikaanse tarieven op Chinese producten
- Onmiddellijke Chinese tegenreactie
- Juli 2018: bijkomende Amerikaanse tarieven
- Opnieuw onmiddellijk Chinese tegenreactie
- September 2019: nieuwe ronde tariefverhogingen door VS en China

Zoektocht naar oplossing

- December 2018: tijdelijk staakt-het-vuren om onderhandelingen te voeren over handel en handel gerelateerde materies
- Voortdurend aan/af gesprekken – moeizame vooruitgang
- Een eerste akkoord: Phase 1 Trade deal
 - o Bedoeld als eerste stap in verdere normalisering
 - o Verlaging US tarieven in ruil voor Chinese toegiften
 - ⇒ China zegt dat VS de Chinese banken mag kopen (inclusief hun schulden)
 - o = window dressing
- Veel meer nodig om relatie te normaliseren
 - o Corona dwingt conflict op de achtergrond
 - o Biden? Lost het niet op

Impact

- Kleine inkrimping van US handelsbalanstekort
- Slechtere vooruitzichten ganse wereldhandel
- Groeivertraging, zeker in Chinese economie

Bedenkingen uit handelsperspectief

- Extra stimulus door Chinese overheid zal helpen op korte termijn om pijn te verzachten, maar zal problemen veroorzaken op lange termijn
- Bilateraal handelsconflict heeft impact op wereldwijde handel en economische groei
 - o Slechte verslechtering van het economische sentiment wereldwijd
- Beperking import uit China om tekort op Amerikaanse handelsbalans te beperken is eenzijdig beleid – Alternatief: export stimuleren door innovatie in Amerikaanse industrie te ondersteunen

Escalatie naar Europa?

- Altijd een risico tijdens het ganse conflict
 - o Europese reactie: slaan en zalven
 - o Grootste risico: Amerikaanse tarieven op Europese auto's
 - o Impact op Europese lidstaten kan heel divers zijn
- Indirecte effecten van US-China trade war
- Diverse conflict domeinen US-EU

De vaccinoorlog

Europa tussen twee vuren : Handelsopenheid vs. Corona – exit

- Vaccin oorlog was symbolisch voor de tijdsgeest: vrijhandel wordt opgeofferd voor andere beleidsdoelstellingen
- Probleem voor EU
 - o Geloofwaardigheid als pro-vrijhandelsnatie stond op het spel
 - o Strategische positie in farmaceutische nijverheid in gevaar
 - o Geopolitiek kluwen + interne verdeeldheid
- Formele export-restricties leiden ongetwijfeld tot onderbrekingen in de toevvoerketen
- Vaccin-oorlog dreigde snel te escaleren tot een handelswereldoorlog → nog grotere economische schade

De supply chain crisis

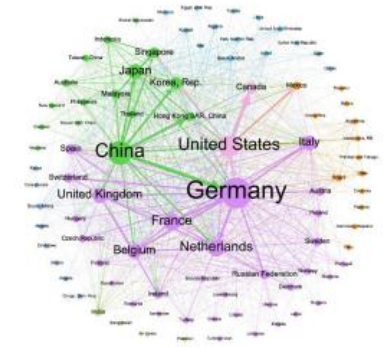
Netwerkanalyses

voorstelling global value chains = alles hangt aan elkaar

Crisis loopt door tot op vandaag

Handel in intermediaire goederen = tussenschakeling in de netwerken

- Zwaar teruggevallen in 2020
- Exporteurs en importeurs van intermediaire goederen = zeer veel landen → heel snel heel veel landen betrokken
- Taiwan = geraakt → invloed op de chipmarkt over heel de wereld
- Eurozone
 - o Nederland en België nog meer verweven = zijn heel open en gedifferentieerd



Algemene verloop van de wereldhandel = snel herstel

- Coronacrisis had geen fundamentele economische oorzaak ≠ financiële crisis

Corona als oorzaak van de supply chain crisis maar deze crisis heeft de crisis overleefd

De energiecrisis

WTO = nieuwe prognoses over hoe de wereldhandel zal evolueren

- Qua handel valt het wat mee (vertraging tov met de periode vlak na corona door effect energiecrisis)

Zie slides 76-84

Conclusie

Handelsconflicten staan hoog op de internationale agenda – onzekere tijden versterken de trend nog

Opkomst van China is structureel en zal blijvend druk zetten op de positie van westerse landen. Balans zoeken tussen constructieve samenwerking en verdediging eigen belangen

Wereldeconomie kwetsbaar voor handelsconflicten en disrupties in energiemarkten en waardeketens. Maar al bij al blijft handel heel weerbaar te zijn

Europa moet gronding nadenken over een positionering in de globale handelsdynamiek. Assertievere houding welkom, met aandacht voor kwetsbaarheden, maar basisprincipes niet verloochenen

13. Economische groei en conjunctuur: concepten en recente evidentie

Werking van internationale transacties vereist financiële markten om zaken te doen

Concepten rond economische groei

Concept nationaal inkomen

Bruto nationaal product (BNP)

- Waarde van alle finale goederen en diensten geproduceerd door de productiefactoren van een land op een bepaald ogenblik – wijst dus op waarde gecreëerd door 'mensen/productiefactoren met de binnenlandse nationaliteit'
 - o *Belgisch kapitaal of mensen kunnen in het buitenland zitten, of buitenlanders wonen en werken in België*
- Componenten vanuit de nationale-boekhouding-benadering voor een open economie
 - o $Y = C + I + G + EX - IM + \text{netto-factorinkomsten uit het buitenland}$
 - ⇒ $C + I + G = \text{binnenlandse absorptie}$

Bruto binnenlands product (BBP)

- Wijst op waarde geproduceerd binnen de landsgrenzen
- = BNP – netto factorinkomsten uit het buitenland
 - o $BBP = C + I + G + EX - IM$



BNP en BBP zijn niet evenveel

100% = gelijk aan elkaar

Afwijkingen van 1 à 2% (absolute termen zeer groot verschil)

Context ontwikkelingslanden = veel emigranten en remittances, kunnen een belangrijk onderdeel worden van het inkomen van het land

BBP en BNP = indicatoren van nationale welvaart

- BBP weerspiegelt beter het **nationaal inkomen**
- 2 correcties nodig om van het BNP om te zetten in het nationaal inkomen
 1. Depreciatie van machines verlaagt het inkomen van kapitaalbezitter = moet worden afgetrokken van BNP om Netto Nationaal Product (NNP) te bekomen
 2. Nationaal inkomen kan positief (negatief) worden beïnvloed door internationale inkomende (uitgaande) transfers: die transfers moeten we optellen bij het NNP om het Nationaal Inkomen te bekomen

Lopende rekening vs. handelsbalans

Handelsbalans $TB = EX - IM$

Lopende rekening = handelsbalans + netto factorinkomsten met het buitenland + netto transfers met het buitenland

Onevenwicht op de HB of CA – implicaties

- Tekorten moeten worden gefinancierd bv via nationale leningen (kunnen op LT leiden tot grote schuldenopbouw)
- Veranderingen in de lopende rekening hebben reële economische effecten op bv output en tewerkstelling

Betalingsbalans

Bestaat uit

- Lopende rekening
 - o Goederenhandel
 - o Dienstenhandel
 - o Internationale netto-inkomsten uit factoren en netto-transfers
- Financiële rekening
 - o Directe investeringen
 - o Portefeuillebeleggingen
 - o Afgeleide financiële producten (*opties*,...)
 - o Reserve activa (nationale bank)
- Kapitaalrekening
 - o Aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet financiële activa en kapitaaloverdrachten (bv leaseovereenkomsten, vergunningen, goodwill, marketingactiva,...) *immateriële zaken*

Transacties met het buitenland

- Die leiden tot ontvangst vanuit het buitenland = credit transactie
- Die leiden tot betaling aan het buitenland = debit transactie

Belangrijk boekhoudkundig principe = elke internationale transactie verschijnt 2x in de betalingsbalans, eenmaal als credit en eenmaal als debit

Gevolg: lopende rekening + kapitaalrekening = financiële rekening (met correctie voor vergissingen en weglatingen)

Nationaal sparen

Nationaal sparen in een gesloten economie $S = Y - C - G = I$ (sparen = investeringen)

Nationaal sparen in een open economie $S = Y - C - G + CA = I + CA$ (een open economie kan sparen door de kapitaalstock te vergroten of door aankoop van buitenlands activa)

Privé sparen = deel van beschikbaar in komen van huishoudens en bedrijven wordt niet geconsumeerd $S^p = Y - T - C$

Overheidssparen = deel van beschikbare overheidsinkomsten (belastingen – subsidies) wordt niet besteed $S^g = T - G$

Nationaal sparen = $S = S^p + S^g$

- Privé sparen kan 3 vormen aannemen
 - o Vergroting van de binnenlandse kapitaalstock
 - o Verwerving buitenlandse activa
 - o Aankoop nieuwe overheidsschuld
- Men kan de overheidsschuld financieren door te sparen (bv kopen van obligaties)

Recente evidentie rond economische groei in de wereldeconomie

BBP deflator = berekent de effectieve economische groei, niet gedreven door prijsevoluties

WORLD ECONOMIC OUTLOOK, APRIL 2023

GROWTH PROJECTIONS

(Real GDP growth, percent)

Region	2022	2023	2024
GLOBAL ECONOMY	3.4	2.8	3.0
ADVANCED ECONOMIES	2.7	1.3	1.4
EMERGING MARKET & DEVELOPING ECONOMIES	4.0	3.9	4.2

INTERNATIONAL MONETARY FUND

Ontwikkelingslanden zullen beter stand houden, zullen structureel dat hogere groeiniveau behouden
Grootste economie (VS) is aan het afkoelen 'de westerse landen' = duidelijk onderscheid tussen VS en EU

WORLD ECONOMIC OUTLOOK, APRIL 2023

GROWTH PROJECTIONS BY REGION

Region	2022	2023	2024
GLOBAL GROWTH	3.4	2.8	3.0
UNITED STATES	2.1	1.6	1.1
EURO AREA	3.5	0.8	1.4
MIDDLE EAST & CENTRAL ASIA	5.3	2.0	3.5
EMERGING & DEVELOPING ASIA	4.4	5.3	5.1
LATIN AMERICA & THE CARIBBEAN	4.0	1.6	2.2
SUB-SAHARAN AFRICA	3.9	3.6	4.2

IMF.org

Eurozone grote schok van Corona (andere beleidsmaatregelen en economische context)
VK = Brexit en Corona

	2018	2019	2020	2021	2022	2023 (est.)	2024 (est.)
Brazilië	1,8	1,2	-3,3	5,0	2,9	0,9	1,5
Rusland	2,8	2,2	-2,7	5,6	-2,1	0,7	1,3
Indië	6,5	3,9	-5,8	9,1	6,8	5,9	6,3
China	6,8	6,0	2,2	8,4	3,0	5,2	4,5
Zuid-Afrika	1,5	0,3	-6,3	4,9	2,0	0,1	1,8

BRICS landen

- Positieve groei van China
- Economisch model van de landen is niet hetzelfde

2021 = sterk herstel

- India = zeer grote groei, wordt de groeimotor van de grote Aziatische economieën

	2018	2019	2020	2021	2022	2023 (est.)	2024 (est.)
Verenigde Staten	2,9	2,3	-2,8	5,9	2,1	1,6	1,1
Eurozone	1,8	1,6	-6,1	5,4	3,5	0,8	1,4
Japan	0,6	-0,4	-4,3	2,1	1,1	1,3	1,0
Verenigd Koninkrijk	1,7	1,6	-11,0	7,6	4,0	-0,3	1,0
Canada	2,5	1,1	-6,0	6,6	4,7	-0,2	1,6

2022 = herstel na corona, maar herstel vertraagde en de Oekraïne crisis zette een stap terug
2023 = Rocky Recovery = we gaan steeds trager en trager groeien

Recente groei-evoluties in de wereld

- Wereldeconomie heeft enkele mooie groeijaren achter de rug gedurende het afgelopen decennium. Afgelopen jaren kunnen algemeen worden beschouwd als een herstelperiode na de financiële crisis van 2008-2009.
- In 2019 kende de wereldeconomie een algemene groeivertraging (IMF: 'synchronized growth slowdown'), grotendeels toe te schrijven aan de US-China trade war, brexit-onzekerheid en een aantal technologische en ecologische uitdagingen. In 2020 werd de wereldeconomie getroffen door een harde, symmetrische schok door de coronacrisis, maar de impact van de coronacrisis op economische groei verschilt wereldwijd. Wereldwijd herstel na de coronacrisis, maar oorlog in Oekraïne verstoort het groeipatroon.
- Er zijn steeds substantiële verschillen tussen de landen, zowel in absolute groei als in de groei-evolutie, maar wereldwijde schokken (bv. financiële crisis, coronacrisis) zijn dadelijk zichtbaar in alle landen (cfr. Sterk toegenomen integratie in wereldeconomie).
- Algemene inhaalbeweging / groeiconvergentie in opkomende economieën en ontwikkelingslanden.
- Rocky Recovery door oorlog in Oekraïne, energiecrisis, inflatie-opstoot en financiële sector onzekerheid
- In vergelijking met de Amerikaanse economie groeide de Europese economie de afgelopen jaren veel zwakker. Die zwakte komt opnieuw tot uiting tijdens/na de coronacrisis.
 - o *Europa had minder weerbaarheid*
- Japan kent intussen al twee decennia een lage economische groei (cfr. 'lost decennia').
- Recente kernvragen rond groei in de wereld:
 - o Hoe evolueert de wereldeconomie na de coronacrisis? (en is die crisis over?)
 - o Zal Europa een Japans scenario volgen? Of eerder het snelle herstel na de corona-schok van de VS?
 - o Waarom kenden de VS zo'n lange opwaartse cyclus 2009-2019?
 - o Hoe kwetsbaar is de economische groei door de oorlog in Oekraïne en inflatieschok?
 - o Komt er opnieuw een financiële crisis in het westers bankensysteem?
 - o Blijft groei in de wereld gesynchroniseerd verlopen, of krijgen we meer gedesynchroniseerde groei?

Huidige risicofactoren voor groei (IMF)

- Verdere verwikkelingen in de coronacrisis / nieuwe (fase in) pandemieën?
- Geopolitieke conflicten (bv. Oekraïne-Rusland, Noord-Korea, Midden-Oosten)
- Geen zachte landing in China (zeer sterke kredietgroei, zeepbelvorming in o.a. vastgoed, instabiliteit financiële sector) – mogelijk globale implicaties
- Lage productiviteitsgroei
 - o *Vooral in België hebben we een trage groei*
- Hoge inkomensongelijkheid
 - o *Inkomensongelijkheid kan aanleiding geven tot sociale onrust → economische problemen*
- Vergrijzing bevolking
- Hervormingsmoeheid in Europa + gebrek aan investeringen
 - o *IMF ziet Europa als een zwakke plek in de wereldeconomie; hoge overheidsschulden, vergrijzing... maar in Europa wil men niet meer veel hervormen*
- Toenemend protectionisme – handelsoorlog, Brexit...
- Verstrenging monetair beleid en evolutie inflatie
- Verslechtering marktsentiment
- Ecologische disrupties

Kanttekeningen bij groei

- Algemeen: hogere groei leidt tot hogere welvaart
 - o Groei leidt niet enkel tot hoger inkomen (per capita) maar ook tot meer werkgelegenheid, investeringen, innovatie. Groei dus centraal in een complexe macro-economische dynamiek
- MAAR
 - o Groei gaat vaak gepaard met grotere inkomensongelijkheid
 - o Groei is niet noodzakelijk duurzaam vanuit een milieuperspectief, sociaal perspectief

Analyse van economische groei

Versillende perspectieven op economische groei

- Timing: lange vs korte termijn
 - o Lange termijn: economische ontwikkeling
 - o Korte termijn: conjunctuuranalyse
- Groeicomponenten (C,I,G, EX – IM) vs. structurele groeibenadering (determinanten van groei)

Comparatief perspectief tussen landen is altijd leerrijk

Onderscheid tussen reële en nominale groei is essentieel

Structurele factoren die groei bepalen

- Beschikbaarheid productiefactoren: arbeid, kapitaal, human capital, technologie
- Productiviteit in het gebruik van de productiefactoren
- Ondernemerschap
- Nationaal en internationaal economisch beleid
- Omgevingsfactoren

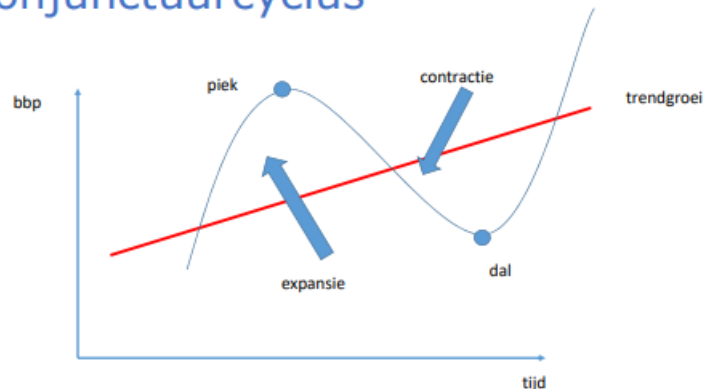
Expansiefase

- Versnelling in de economische groei
- Toenemende jobcreatie en daling werkloosheid
- Investeringsgroei
- Groei in productie, export
- Soms onderscheid tussen 'herstel' en expansie

Contractiefase

- Vertraging in de economische groei
- Sputterende arbeidsmarkten, investeringen, productie, export
- Soms onderscheid tussen groeivertraging (piek tot trend) en recessie (trend tot dal)

Conjunctuercyclus



Westerse conjunctuurcycli voor/tijdens corona

- Duidelijk een reactie op de sterke terugval tijdens de financiële crisis en coronacrisis
- Niet helemaal gesynchroniseerd, maar wel in de grote bewegingen
- Zekere volatiliteit ook binnen eenzelfde conjunctuurcyclus

Europese conjunctuurcycli

- Groeisynchronisatie, maar duidelijk onderscheid tussen West en Zuid
- Up en down swings kunnen in crisisperiodes aanzienlijk zijn
- Ook structurele verschillen in groeitempo

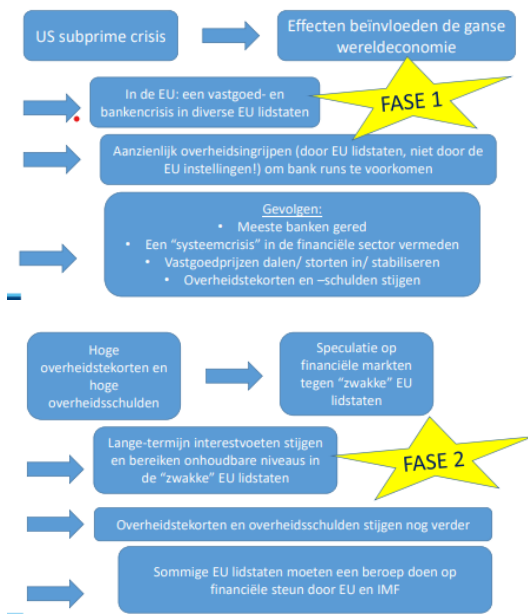
Inputs van conjunctuuranalyses

- Vooruitlopende conjunctuurindicatoren (bv vertrouwensindicatoren)
- Industriële productie, capaciteitsbezetting
- Kleinhandel, autoregistratie (*bij crisisverwachtingen kopen mensen geen auto*)

Groeicomponenten

- VS
 - o Consumptie heel belangrijk – ook in negatieve zin (*Amerikanen zijn consumenten, economische dynamiek begrijpen door te kijken naar de doorsnee Amerikaanse consument*)
 - o Vaak ook investeringen als drijvende kracht
 - o Netto-export meestal negatieve bijdrage
- Eurozone
 - o Groeicomponenten meer gedifferentieerd (*veel minder consumptiegedreven dan de VS*)
 - o Ook stabiele bijdragen van consumptie en investeringen
 - o Netto-export vaker positieve bijdrage (*open economieën, meer handel*)
- China
 - o Investerings vele jaren de groeimotor
 - o Consumptie wordt relatief belangrijker
 - o Netto export nooit een sterke groeicomponent

Van financiële crisis over schuldencrisis tot coronacrisis in Europa



Subprime = financiële producten die verder bouwen op andere financiële producten

- *Leverage effect = mee profiteren van de groei van de financiële instellingen*
 - *Zolang de prijzen van huizen stijgen lukt dit, als de huisprijzen dalen → huis verkopen en niet genoeg geld voor het volgende huis*

Lehman brothers = veel van de subprime producten, vastgoedmarkt wil zich corrigeren maar dat lukt niet en stapt naar de Amerikaanse overheid → willen de lehman brothers niet helpen

Kettingreactie door de weigering van de Amerikaanse regering + oversijplingseffecten naar de hele wereld

Bankencrisis in veel Europese landen (bankruns)

Algemene evolutie in Europese groei

- Aanzienlijke verschillen tussen EU lidstaten tijdens de Europese double-dip crisisjaren
- Duitsland algemeen de groeimotor van de EU (*industrie → export naar China*)
- Frankrijk hinkte lang achterop t.o.v. Duitsland maar kon vervolgens inhaalbeweging maken
- België relatief snel en sterk herstel, Nederland pijlsnelle inhaalbeweging
- Spanje kende veel sterker herstel dan Italië

Zuid-Europa in het oog van de storm

- Zeer geleidelijk herstel na de financiële crisis
- Griekenland: zeer sterk getroffen
- Portugal: langzaam, maar duurzaam herstel
- Italië: blijft het zwakke broertje (politieke instabiliteit)
- Coronacrisis trof ZEU opnieuw sterk

Uitbreken en verloop crisis

- Griekenland: vraagt als eerste Europese steun
 - o Veel discussie over "Grexit" maar uiteindelijk steun in ruil voor hervormingen = standaard recept gedurende de ganse crisis
- Snel verspreidingseffect naar andere landen, in het bijzonder Ierland, Portugal, Spanje en Cyprus
- Redenen voor de crisis vaak verschillend in landen
 - o Vaak link banken en of vastgoed
 - o Fundamentele problemen: goedkoop krediet leidde in de jaren voor de crisis tot overdreven effecten in de economie
- Hervormingen zijn zeer divers maar met gemeenschappelijke elementen
 - o Matiging lonen, vooral in publieke sector
 - o Vermindering overheidsuitgaven
 - o Hervorming arbeidsmarkten (werkloosheidsstelsel)
 - o Strijd tegen corruptie en favoritisme
 - o Versterking fundamentele concurrentiepositie

Waarom speculatie tegen de lange termijn intrestvoeten?

- Basiseigenschap van financiële markten: speculanten reageren tegen munteenheden/landen/overheden die zwakker presteren = marktdiscipline
- Invoering van de euro = onherroepbare vaste wisselkoersen tussen landen van de eurozone
 - o Speculatie via wisselkoersen is niet meer mogelijk
 - o Daarom: speculanten vallen overheden aan via verkoop van overheidsobligaties + eis om hoger rendement op risicovol overheidspapieren → hoge LT intrestvoeten

De Europese aanpak crisis: the right way?

STAP 1: de banken redden

- Vooral de nationale overheden
- EC = controle op concurrentie- en staatssteunregels
 - o Meer flexibiliteit ingevoerd
 - o Belangrijkste principes blijven behouden
- Maar geen "Europese groeistrategie"

STAP 2: de overheden redden

- European Financial Stability Facility (EFSF) (tijdelijk mechanisme)
 - o Financiële steun aan zwakke Eurozone landen
 - o Garanties door alle Eurozone lidstaten
 - o Geeft obligaties e.d. uit op de financiële markten
 - o Steun aan Portugal, Ierland en vooral Griekenland
 - o 2010 EFSF
 - o Ierland heeft in december 2013 officieel EFSF verlaten
- European Stability Mechanism (ESM)
 - o Permanent redding machine, opgericht in oktober 2012
 - o Kan tot ongeveer 700 miljard euro steun bieden
 - o Sterk gericht op versterking financiële sector
 - o Sterke samenwerking met IMF

Europese Centrale Bank: onconventioneel monetair beleid

- Extreem lage intrestvoeten (korte termijn rente) om economisch herstel te stimuleren (tot met negatieve depositorente)
- Marktinterventies in de obligatiemarkt → beslissing van ECB om overheidsobligaties op te kopen
 - o Asset Purchase programmes (APP) = kwantitatieve versoepeling
 - o DOEL : massale liquiditeit verschaffen aan de EC + LT intrestvoeten laag houden voor investeerders en overheden
- Lange termijn financiering voor de financiële sector

Bankenunie

- Doel: link tussen bankencrisis in overheidsfinanciën doorbreken
- Europese regels voor de (belangrijkste) banken
 - o Crisis voorkomen → supervisie door ECB → Basel kapitaalvereisten (*ECB mag de systeembanken controleren*)
 - o Regels om crisis op te vangen (en verspreiding te voorkomen) (*bv banken integreren in andere banken*)
- Dezelfde bescherming voor alle Europese spaarders
- Sterke stap vooruit in verdere economische en monetaire integratie = volgende stap; European Capital Markets Union

Meer Europese controle op de lidstaten = fiscal compact: verdrag voor stabiliteit, coördinatie en governance in de EMU

- Sterkere focus op preventie van crises door een versterkt stabiliteits- en groeipact + verplichting tot correcties
- Minimumverplichtingen voor nationale begrotingen
- Sterkere opvolging door Europese Commissie
- Integreerde eerdere hervormingsvoorstellen Six-pack en Two-pack
 - o Sterkere focus op afdwingbaarheid en sancties in het stabiliteits- en groeipact
 - o Preventie en opsporing macroeconomische problemen en concurrentiehandicaps via de macroeconomic imbalance procedure = *EC gaat na of de lidstaten in staat zijn om hun schulden duurzaam af te bouwen*
- Meer samenwerking in economisch beleid

Alternatieve voorstellen

- Eurobonds/eurobills
 - o EU haalt geld op op financiële markten om nationale overheden te financieren
 - o Voordelen
 - ⇒ Meer stabiliteit en lagere kredietkost wegens hogere credibiliteit EU
 - ⇒ Sterke Europese integratie
 - o Nadelen
 - ⇒ Risico's voor niet-crisis EU landen
 - ⇒ Moral hazard probleem = marktdiscipline valt weg
- Europese economische regering → sterkere rol voor EC
- Meer economische bevoegdheden voor Europa-inclusief sociale aspecten: discussie omtrent het meest geschikte governance leven + politieke gevoeligheden
- Meer Europese integratie

De coronacrisis

Corona = nieuwe toename in renteversillen binnen Eurozone

- Italië = kwetsbaar, financiële markten waren bezorgd over schade aan Italiaanse economie door coronacrisis + noodzaak van bijkomende financiering van overheidsschulden
- Nooit in de buurt gekomen van situatie tijdens Europese schuldencrisis
- Kordate reactie ECB heeft rampenscenario afgewend

Beleidsreactie tegen coronacrisis

- Centrale banken – eerste verdedigingslinie
 - o Lagere intrestvoeten
 - o Onconventionele monetaire instrumenten
 - o Enorme verschaffing liquiditeit
- Initiële overheidsreacties gericht op
 - o Vermijden van langdurige werkloosheid
 - o Noodhulp aan individuen en bedrijven
 - o Tijdelijke overgangsmaatregelen
 - o Structurele, brede oplossingen
- Meer Europa maar toch
 - o Next generation EU plan: uitzonderlijke sterke stimulus vanuit Europese middelen
 - o Relanceplannen

Les financiële crisis = instellingen moeten snel reageren

Debat over het herstell patroon V-patroon (of W, L of Vierkantswortel?)

- *L = crisis die jaren lang in slechte omstandigheden blijven*
- *V = supersnel herstel*
- Coronacrisis ≠ economische oorzaak = gezondheidscrisis
- Economische schade ontstaat door lockdowns en andere voorzorgsmaatregelen
- Stilstaan = economische terugval
- Duurtijd lockdown essentieel om te bepalen welke economische schade werd/wordt aangericht
- In principe: na lockdown heel snel en sterk herstel mogelijk
- Monetaire en budgettaire stimulus

Is het herstel duurzaam?

- Macro-economisch herstel na de corona shock is sterk en ongeëvenaard met dank aan veerkacht, monetaire stimulus, budgettaire stimulus, compenserend beleid door overheden
- Compenserend beleid is omvangrijk
 - o Uitdoving beleid zal zorgen voor vertraagde shok
- Coronacrisis heeft duidelijke winnaars en verliezers
- Oorlog in Oekraïne verstoort het herstel

Rocky recovery en Europa

- Vertrouwensindicatoren verzwakken weer
- Handel maakt kwetsbaar
- Inflatie opstoot geïnitieerd door energieprijzen maar uitdeinend naar ganse economie

14. Wisselkoersen en wisselmarkten: concepten en recente evidentie

Wisselkoersen en de wisselmarkten: begrippen en definities

Wisselkoersen

Wisselkoers = prijs van een munteenheid uitgedrukt in een andere munteenheid uitgedrukt in een andere munteenheid

- Grote impact op dagelijks leven van consumenten en bedrijven
 - o *Producenten: grote wisselkoersafhankelijkheid van de Belgische bedrijven*
 - o *Consumenten: op reis gaan naar landen met andere munten (\$ nu lager dus nu goedkoper om naar daar te reizen dan 6 maanden geleden)*
- Leiden tot = kosten (conversiekosten en transactiekosten) + onzekerheid (variabele wisselkoersen)
 - o *Energie = 2 onzekerheden => maken het moeilijker voor de bedrijven*
 - ⇒ *Europa bepaalt de prijs niet, OPEC onderhandelingen*
 - ⇒ *Wisselkoers bepaalt de prijs ook mee*
 - o *Het kost geld om geld te wisselen*
- Macro-economisch belang
 - o Beïnvloeden handelsbalans, lopende rekening, betalingsbalans
 - o Relatie met intrestvoeten en monetair beleid
 - o Samenhang met economische groei en output, werkgelegenheid, etc.

“speciale” prijs, aangezien munteenheden ook als financieel product worden verhandeld

- Naast impact van reële economie op de prijs ook impact van marktevoluties, speculaties, etc
- *Grote importvraag van Europa vanuit VS → versterking van de \$*
- *Irrationaliteit bij speculaties = emoties,..*

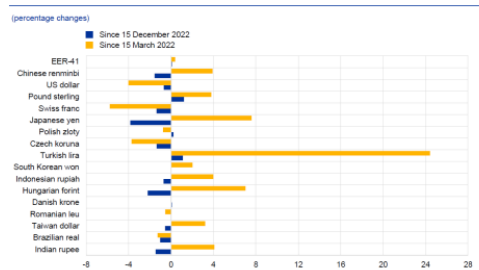
Wisselkoersen hebben serieuze volatiliteit

Turkse lira = hoge inflatie in Turkije → verzwakking van de lira

Wisselkoersen en internationale transacties

- Internationale handel vereist betalingen in een bepaalde munteenheid
- Vergelijking van internationale prijzen enkel mogelijk na prijsconversie in een welbepaalde munteenheid

Changes in the exchange rate of the euro vis-à-vis selected currencies



Source: ECB
Notes: EUR-41 is the nominal effective exchange rate of the euro against the currencies of 41 of the euro area's most important trading partners. A positive (negative) change corresponds to an appreciation (depreciation) of the euro. All changes have been calculated using the foreign exchange rates prevailing on 15 March 2023.

Belang wisselkoersen voor internationale handel

- Indien onze munteenheid deprecieert → export ↑ (goederen goedkoper **voor** het buitenland) → import ↓ (goederen zijn **duurder in het** buitenland)
 - o Depreciatie van een munt leidt tot een relatieve prijsdaling van de export en tot een relatieve prijsstijging van de import
 - ⇒ *China heeft een actieve gemonitorde wisselkoers constant t.o.v. \$ maar staat op een 'artificieel laag' niveau*
 - ⇒ *Devaluaties van de Frank om de Belgische economie een stimulans te geven (jaren 80)*
 - *Moeilijk als open economie want je moet bv energie importeren (hogere prijs na devaluatie)*
- Indien onze munt apprecieert → export ↓ (goederen **duurder voor** het buitenland) → import ↑ (goederen zijn **goedkoper voor** het buitenland)
 - o Appreciatie van een munt leidt tot een relatieve prijsstijging van de export en tot een relatieve prijsdaling van de import
 - o *Sterke munt als onderdeel van politiek want dan wordt export afgeremd (niet goed voor de economie)*

Wisselmarkten

Diverse spelers

- Banken en andere financiële instellingen
 - o Interbancaire wisseltransacties
 - o Intermediaire rol in de maatschappij
- (grote) ondernemingen = *gaan zelf op de markt en doen zelf transacties*
- Centrale banken
 - o Onderdeel van monetair beleid
 - o *Sommige CB sturen de wisselkoersen (China) ⇔ ECB stuurt de wisselkoers NIET*

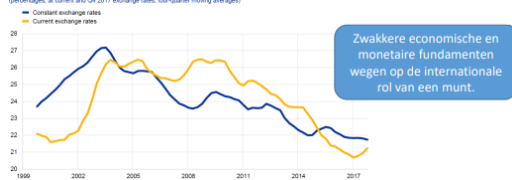
Enorme markt

- Omvang: dagelijkse handel ongeveer 5 biljoen USD
- Belangrijkste markten: Londen, New York, Tokyo, Frankfurt, Singapore
- Sterke integratie financiële markten (arbitrage)
- *USD = de belangrijkste dominante munt in het wisselsysteem*

Positie van de Euro in internationale wisselmarkten

- Belangrijk argument voor de invoering van de euro
= euro als alternatieve internationale munt van de USD
- Euro heeft sinds de start een sterke positie opgenomen in de internationale wisselmarkten
 - o Tweede belangrijkste munteenheid na de USD
- **MAAR:** belang van de euro is afgenomen na de financiële crisis

Broad measure of the international role of the euro
(percentages, at current and Q4 2017 exchange rates, four-quarter moving averages)



- *Euro wordt minder aangehouden als reservemunt, maar wordt wel gebruikt in internationale transacties*
 - o *Europa is een handelsnatie → handelspotentieel van de Europa komt tot uiting in het gebruik van de euro in internationale handelstransacties*

Voordelen van een sterkere internationale rol voor de euro

- Handelstransacties met niet-Europese klanten worden goedkoper (geen transactiekosten) en minder onzeker (geen wisselkoersonzekerheid, minder juridische risico's) voor Europese ondernemers
- Verlaagt in het algemeen de Europese intrestvoeten (internationale vraag naar euros) wat de economie stimuleert
- Sterkere Europese financiële markten met meer opportuniteiten voor ondernemingen en investeerders
- Internationale seigniorage = *diegene die de munt uitgeeft heeft een intrinsieke opbrengst hiervan*
MAAR brengt ook verantwoordelijkheden met zich mee

Timing in de wisselmarkten

Spot rates = handelsprijs "on the spot" / onmiddellijk

Forward rates = toekomstige wisselkoers

- Prijs afhankelijk van toekomstige datum

Spot rates en forward rates volgen elkaar, maar zijn niet noodzakelijk identiek

Wisselkoersswaps: spot rate van een munteenheid combineren met een forward repurchase van een andere munteenheid

Futures: contract om buitenlandse valuta in de toekomst op een specifieke datum te kunnen kopen – verhandelbaar op futures markten

- *Onzekerheden wegwerken*

Call en put opties

Werking wisselmarkten

Nominale opbrengst (rate of return): procentuele waarde toename in een bepaalde periode

- Vs. reële opbrengst (real rate of return) = *corrigeert voor de inflatie*

Bepaling waarde munteenheid ~

- Reële opbrengst = *welke vergoeding krijg je om een bepaalde munt aan te houden*
- Risico
- Liquiditeit

Factoren die de verwachte opbrengst bepalen

- Reële intrestvergoeding
- Verandering in de wisselkoersen

Notatie

- Huidige intrestvoet op 1-jaar euro-belegging = R_{ϵ}
- Huidige USD/euro wisselkoers (aantal USD per euro) = $E_{\$/\epsilon}$
- Verwachte toekomstige USD/euro wisselkoers = $E^e_{\$/\epsilon}$
- Appreciatie USD tussen jaar 2 en jaar 1 = $E^2_{\$/\epsilon} < E^1_{\$/\epsilon}$
 - o $E \downarrow$ = *appreciatie van de \$ = minder \$ voor €1 (depreciatie van de €)*

Verwachte opbrengst van een euro-belegging in USD = $R_{\text{€}} + (E_{\$/\text{€}}^e - E_{\$/\text{€}}) / E_{\$/\text{€}}$

Verschil in verwachte opbrengst tussen dollar en euro belegging: $R_{\$} - \left[R_{\text{€}} + \frac{(E_{\$/\text{€}}^e - E_{\$/\text{€}})}{E_{\$/\text{€}}} \right] = R_{\$} - R_{\text{€}} - \frac{(E_{\$/\text{€}}^e - E_{\$/\text{€}})}{E_{\$/\text{€}}}$

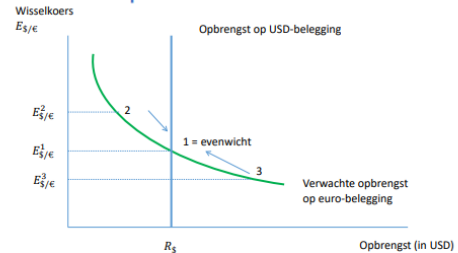
Verwachtingen omtrent de toekomstige wisselkoersen zijn onderhevig aan onzekerheid. Stel voorlopig dat de verwachte toekomstige wisselkoers gegeven is

Evenwicht op de USD-Euro Wisselmarkt

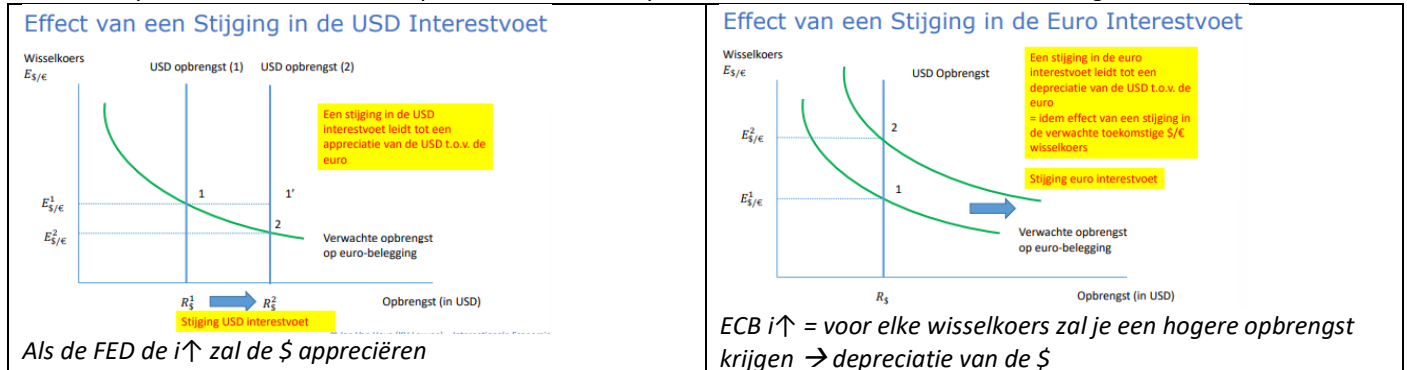
Evenwicht op de USD/euro wisselmarkt

De wisselmarkt in evenwicht als alle valuta dezelfde verwachte opbrengst hebben

- $R_{\$} = R_{\text{€}} + (E_{\$/\text{€}}^e - E_{\$/\text{€}}) / E_{\$/\text{€}}$ = interestpariteit
- Indien de USD een hogere opbrengst biedt dan de euro, dan wordt een depreciatie van de USD t.o.v. de euro verwacht (dus meer dollars per euro in de toekomst)



Evenwicht op de wisselmarkt wordt bepaald door de interestpariteit die beïnvloed wordt door arbitrage

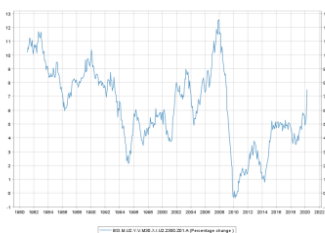


Wisselkoersen, interestvoeten en de macro-economie

Geldaanbod = geld in omloop in een economie gecontroleerd door de centrale bank

- M1 = strikte definitie waarbij enkel rekening wordt gehouden met meest liquide vormen van geld (valuta, bankrekeningen)
- M2 = minder strikte definitie waarbij ook rekening wordt gehouden met minder liquide vormen van geld (bv termijnrekeningen)
- M3 hoe hoger de M, hoe meer instrumenten je ziet als liquide geld
- Geldaanbod speelt een belangrijke rol in het monetair beleid van de centrale bank

Evolutie M3 - ECB



Inflatie was structureel laag = economie sputtert, Oplossing = geldhoeveelheid \uparrow door obligaties op te kopen (QE) → golven van een stijgende geldhoeveelheid

Vandaag = inflatie is hoog, ver boven de 2% → CB moeten de economie afremmen = liquiditeit uit het systeem te halen of de rente verhogen

Kredietgroei vertraagt = minder leningen door de hoge interestvoeten

Geldvraag

Geldvraag naar bepaalde activa ~

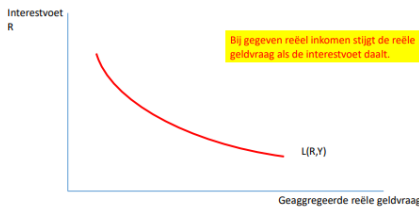
- Verwachte opbrengst op deze activa in vergelijking met andere activa (+)
- Risico van de verwachte opbrengst (-)
- Liquiditeit (+)

Geaggregeerde geldvraag = som van geldvraag van alle individuele economische agenten ~

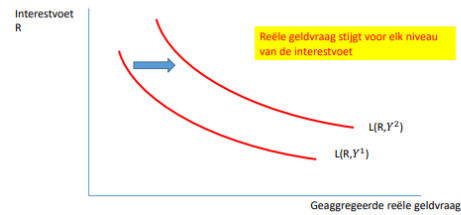
- Interestvoet (-: bij hogere interestvoeten zal men minder geld aanvragen) (R)
 - Prijsniveau (+: meer liquiditeit moet worden aangehouden bij hogere inflatie) (P)
 - Reële nationale inkomen (reële BNP - Y) (+: meer transacties leiden tot grotere behoefte aan geld)
- ⇒ $M^d = P \cdot L(R, Y)$ of $M^d/P = L(R, Y)$

- Dus
 - o Geldvraag proportioneel aan het prijsniveau
 - o $L(R, Y)$ = reële geldvraag: daalt als R stijgt en stijgt als Y stijgt
 - o "verlangde geldhoeveelheid is gelijk aan de koopkracht in liquide vorm"

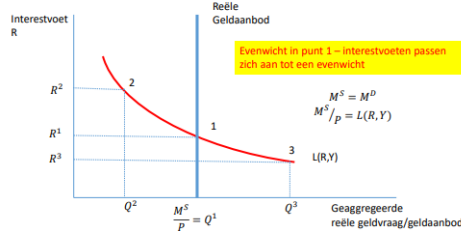
Geaggregeerde Reële Geldvraag en de Interestvoet



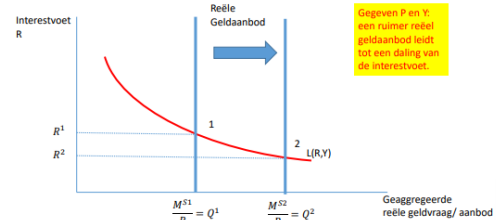
Effect van een Stijging in het Reëel Inkomen



Evenwicht tussen Geldvraag en Geldaanbod

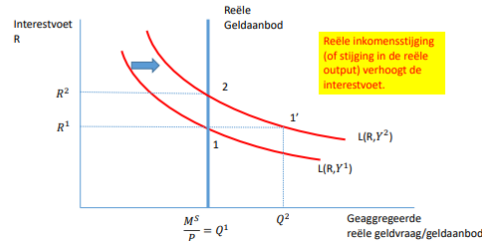


Impact van een Toename in het Geldaanbod op de Interestvoet



Verandering in beleid $\rightarrow i \downarrow$

Effect van een Reële Inkomensstijging



Economie groeit (Y verandert)

Link geldaanbod en wisselkoersen

- Interestpariteit wijst op relatie tussen interestvoetveranderingen en wisselkoersen
- Meer algemeen
 - o $\uparrow A \rightarrow$ depreciatie van de munteenheid
 - o $\downarrow A \rightarrow$ appreciatie van de munteenheid
- Onderscheid tussen korte en lange termijn
 - o Op KT: prijzen kunnen zich niet aanpassen, op LT wel (bv *aanpassing van arbeidscontracten*)
 - o Op KT worden niet alle productiefactoren gebruikt ("werkloosheid"), terwijl op LT er een volledige benutting is van alle productiefactoren

Geldmarkt en wisselmarkt op korte termijn

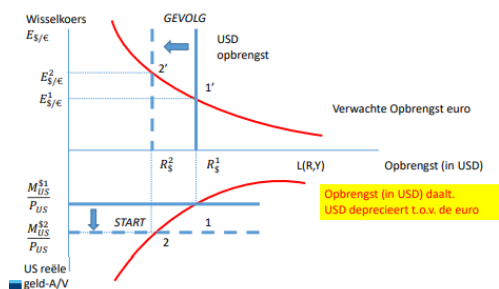
We blijven voorlopig veronderstellen dat de verwachte opbrengst van de euro gekend is

Integratie van beide markten: opbrengst in USD als tussenschakel

Idem voor Europese geld- en wisselmarkt

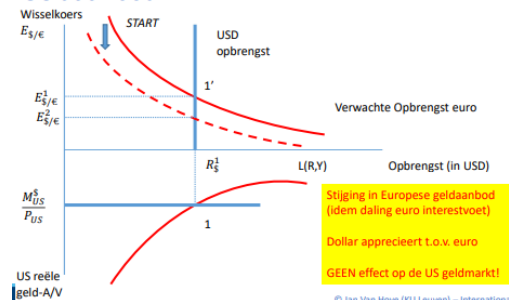


Effect van een Stijging in het US geldaanbod



Reële geldaanbod in VS \uparrow , reële geldvraag cte $\rightarrow i \downarrow \rightarrow$ opbrengst Amerikaanse spaarrekening zal lager zijn $E \uparrow$, \$ depreciert

Effect van een Stijging in het Europees Geldaanbod



Wisselmarkt = zit geldaanbod € in \rightarrow verwachte opbrengst euro daalt $\rightarrow E \downarrow$, \$ apprecieert
Geen effect op de Amerikaanse geldmarkt

Geldmarkten en wisselmarkten op lange termijn

Aanpassing in prijzen, lonen,.. om opnieuw een marktevenwicht te bereiken

- Of nog: evenwicht dat wordt bereikt als de prijzen perfect flexibel zijn en zicht onmiddellijk aanpassen om volledige benutting van productiefactoren te realiseren

Aangezien geldt dat $M^S/P = L(R,Y) \Rightarrow$ lange termijn prijsevenwicht $P = M^S/L(R,Y)$

- Interpretatie: op LT zal het prijsniveau stabiel blijven zolang het geldaanbod, de geldvraag, R en Y constant blijven
- Een toename in het geldaanbod leidt, ceteris paribus, tot een proportionele toename van in het prijsniveau

Een verandering in het geldaanbod zal GEEN effect hebben op de LT intrestvoet en reële output

Illustratie: lancering nieuwe munteenheid bv nieuwe Turkse lira, een nieuwe munteenheid in een ontwikkelingsland

- Gewoon een deling door een getal om de 'inflatie' in de valuta weg te werken
- GEEN impact op de reële economie
- Toenamen in het geldaanbod op LT heeft hetzelfde effect

Conclusie = Een permanente toename in het geldaanbod leidt tot een proportionele toename in het lange-termijn prijsniveau wanneer de economie initieel de productiefactoren volledig benut.

Empirische evidentie

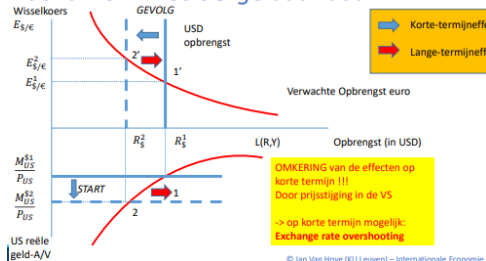
- Geen perfecte proportionele relatie in de praktijk
 - o Reden: output, intrestvoeten en reële geldvraag kunnen ook om andere redenen veranderen, bv technologische vooruitgang, demografische evoluties
 - o Voorbeeld; Latijns Amerika: sterke positieve relatie tussen gemiddelde Zuid-Amerikaanse geldaanbodgroei en inflatie

Inflatie en wisselkoersdynamiek

Op termijn heeft verandering in het geldaanbod een impact op prijsniveau o.m.v.

- Excess vraag naar output en arbeid, omwille van het expansieve effect van een toename in het geldaanbod
- Inflatieverwachtingen bv via loononderhandelingen
- Stijging in prijzen van grondstoffen en materialen

Lange-Termijn Impact van een Toename in het US geldaanbod



Wisselkoersen gaan extreem reageren op wisselkoersen maar dat effect verdwijnt na een tijd terug

België LT en KT = automatische aanpassing van de lonen door de indexerings = minder tijd tussen LT en KT

Relatie prijzen en wisselkoersen op lange termijn

Voor de werking van de wisselkoersen is het onderscheid LT en KT belangrijk

- Per definitie worden economieën op KT geconfronteerd met rigiditeiten waardoor prijzen, factorprijzen, factormarkten zich niet aanpassen MAAR op LT wel
- LT focus: interactie tussen prijzen en wisselkoersen wordt interessant

Wisselkoersen kunnen op LT grote bewegingen ondervinden

intrestpariteit wijst op relatie tussen intrestvoeten omtrent de toekomst en wisselkoersen $R_{\$} = R_{€} + (E_{\$/€}^e - E_{\$/€})/E_{\$/€}$

Law of one Price

Definitie = In competitieve markten zonder transport- of andere transactiekosten zullen identieke goederen in diverse landen aan dezelfde prijs worden verkocht wanneer hun prijs wordt uitgedrukt in dezelfde munteenheid.

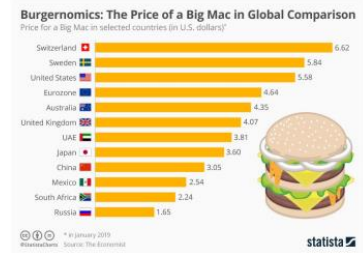
- Computer kost evenveel in VS als in EMU
- Mechanisme: internationale arbitrage
- Voor elk goed i geldt dus $P_{US}^i = E_{\$/€} * P_E^i$
 - o $E_{\$/€} = P_{US}^i / P_E^i$

Big Max prijsindex

- Principe = prijs van een Big Max moet overal ter wereld dezelfde zijn
- Dus: door prijzen te vergelijken kan men een “evenwichtswisselkoers” bepalen en deze vergelijken met de huidige wisselkoers → geeft verwachte devaluaties/revaluaties aan

Prijsverschillen = een flesje coca cola heeft verschillende prijzen doorheen Europa

- *Scandinavië = rijkere landen met duurdere prijs voor eten*
- *Frankrijk en Duitsland = goedkopere cola (size effect?)*
- *Fiscaliteit = verschillen in BTW*



Koopkrachtenpariteiten theorie (purchasing power parities PPP)

= koopkracht van een munt is weerspiegeld in het prijsniveau

Definitie (veralgemening van Law of One Price) = Een daling in de binnenlandse koopkracht van een munt (weergegeven in een stijging van de binnenlandse prijs) is proportioneel aan de muntdepreciatie in de internationale wisselmarkt.

Algebraïsch: $E_{\$/\epsilon} = P_{US}/P_E \rightarrow P_{US} = E_{\$/\epsilon} * P_E$

- Met P_{US} de USD prijs van een referentieset producten (mand) en P_E de europrijs van dezelfde referentieset producten
 - o Referentieset producten weerspiegelt in beide landen de koopkracht van de munt
- Of nog: de dollarprijs van een set producten + europrijs van die set van producten ALS PPP geldt

Discussie omtrent geldigheid PPP theorie

- PPP wordt beschouwd als een LT relatie
- Law of one price moet niet exact gelden. Compensatie tussen producten mogelijk

Relatieve versie PPP

Relatieve PPP: in %

$$\left(\frac{E_{\$/\epsilon}^t - E_{\$/\epsilon}^{t-1}}{E_{\$/\epsilon}^{t-1}} \right) = \pi_{US,t} - \pi_{E,t}$$

met $\pi_t = (P_t - P_{t-1})/P_{t-1}$ de inflatie op moment t = procentuele wijziging in het prijspeil tussen t en t-1

- Wisselkoersen en prijzen bewegen zodanig dat de ratio van de bilaterale koopkrachtenpariteiten blijft behouden
- *Inflatieverschil groot = volatiele wisselkoersen*

Opmerkingen

- Nationale overheden publiceren geen “internationale prijsindex”. Wordt wel berekend door IO
- Geeft duidelijke samenhang weer tussen inflatie en wisselkoersen
- Relatieve PPP kan correct zijn als absolute PPP niet correct is: als de afwijkingen/fouten in absolute PPP stabiel zijn over de tijd, kloppen de procentuele verhoudingen

PPP in realiteit

- Niet altijd een duidelijke relatie tussen prijsvolatiliteit en wisselkoersen
- Waarom klopt PPP niet in realiteit
 - o Handels- en transactiekosten
 - o Afwijkingen van vrije concurrentie
 - o Verschillende consumptiepatronen en meting prijsniveau

Euro/USD Wisselkoers 1999-2023



volatiliteit maar tussen 0.8 en 1.6

Meest recente periode

- \$ heel sterk gestegen MAAR € komt terug
- Invloed Oekraïne oorlog

Relevante factoren

- Verschillen in inflatie(verwachtingen)
 - o Inflatie VS liep recent snel op, en traditioneel hoger dan in Eurozone
 - o Inflatie eurozone: lang onder doelstelling maar nu ongeëvenaarde opstoot
 - o *Exchange overshoot effect* = nu versterking in de euro door het wegwerken van dit effect
- Intrestverschillen tussen eurozone en VS : Amerikaanse rente > Europese rente → appreciatie \$
 - o FED
 - ⇒ Na financiële crisis: rente verlaagd
 - ⇒ KT rente werd de afgelopen jaren stelselmatig verhoogd – snellere monetaire normalisatie dan in EMU
 - ⇒ Maar door coronacrisis rente snel maar quasi nul gebracht
 - ⇒ Huidige 'inflatiecrisis': FED trekt rente drastisch op en is daarbij een voorbeeld voor hele wereld
 - o ECB
 - ⇒ KT rente nog steeds historisch laag maar laag, maar hier ook snel stijgend door energie crisis
 - ⇒ ECB aarzelt ondanks snel oplopende inflatie
- Verschil in monetair beleid (hoort ook samen bij intrestverschillen)
 - o FED
 - ⇒ QE stopgezet + snelle heropstart door coronacrisis
 - ⇒ Balans CB werd geleidelijk afgebouwd tot begin 2020 – terug sterke opbouw tijdens corona
 - ⇒ Aankondiging in 2022 om balans op te bouwen
 - o ECB
 - ⇒ Afbouw QE moeizaam
 - ⇒ Nieuwe marktinterventies tijdens corona
 - ⇒ Aankopen stopgezet en heel geleidelijke afbouw van balans door hoge inflatie
- Verschillen in economische groei
 - o Amerikaanse economie doet het beter dan de Europese
 - o VS = veel later in de economische cyclus – hogere groei in de afgelopen jaren – cyclus hield lang aan
 - o Eurozone: cyclus pas later op gang en sputterde door US-China handelsoorlog en brexit
 - o Coronacrisis: kleinere impact op VS + sneller herstel in VS
 - o Hoe zullen beide economieën op LT evolueren??
- Handelsbalans
 - o Handelsbalans US-EU: structureel tekort zou steun moeten verlenen aan de euro
- Politieke gebeurtenissen
- Rol van anticipatie in wisselkoersen

15. Monetair en budgettair beleid

Monetaire theorie van de wisselkoers

PPP en het algemene geldaanbod- geldvraag-kader leiden samen tot de monetaire theorie van de wisselkoers

Monetaire theorie = lange termijn perspectief

- Er treden geen rigiditeiten op (in prijzen, factoren,...).
Eerdere stelling dat per definitie op KT rigiditeiten een terugkeer naar een LT evenwicht kunnen belemmeren
 - o *In realiteit zijn er wel rigiditeiten, monetaire theorie gaat direct over naar de LT*
- Dus prijzen, factormarkten.. passen zich onmiddellijk aan zodat PPP geldt en markten in evenwicht zijn

Combineer

- PPP: $E_{\$/\epsilon} = P_{US}/P_E$
- Definitie US prijsniveau: $P_{US} = M_{US}^S/L(R_{\$}, Y_{US})$
- Definitie EU prijsniveau: $P_E = M_E^S/L(R_{\epsilon}, Y_E)$

$$\Rightarrow E_{\$/\epsilon} = \frac{M_{US}^S/L(R_{\$}, Y_{US})}{M_E^S/L(R_{\epsilon}, Y_E)}$$

Implicatie = veranderingen in het geldaanbod, de intrestvoeten en output hebben een impact op de wisselkoers

- Stel: een permanente stijging in het Amerikaanse geldaanbod
 - o Proportionele stijging in $E_{\$/\epsilon}$
 - o Dus: proportionele lange termijn depreciatie van de \$ t.o.v. €

Believers vs. non-believers

- Cruciaal zijn de onmiddellijke aanpassingen in prijzen en markten
- Verassende paradox: $i \uparrow \rightarrow$ depreciatie van de munt \Leftrightarrow eerdere vaststelling dat $i \uparrow \rightarrow$ appreciatie van de munt
 - o Verklaring: afhankelijk van de reden waarom de intrestvoet Δ
 - o *Als i hoog is wil iedereen Amerikaanse beleggingen hebben gaat men meer \$ kopen, appreciatie van de \$*
 - Stel: stijging in de euro-interestvoet
 - $L(R_{\epsilon}, Y_E)$ daalt
 - P_E stijgt
 - Depreciatie van de euro t.o.v. de dollar
 - Stel: daling in Europese output (bv. recessie)
 - $L(R_{\epsilon}, Y_E)$ daalt
 - P_E stijgt
 - Depreciatie van de euro t.o.v. de dollar
 - o

Lange termijn impact van het monetair beleid op de economie

- Stel: het geldaanbod groeit elk jaar met x%
 - o Gevolg: proportionele jaarlijkse inflatie
 - o Prijzen en lonen worden aangepast zodat reële inkomens constant blijven
 - o Dus: LT impact van het geldaanbod wijzigen op output en relatieve prijzen neutraal (*neutraliteit van het monetair beleid*)
- Tegelijk: intrestvoeten worden beïnvloed door de continue groei in het geldaanbod, namelijk door de permanente stijging van de inflatie
 - o Reden: combinatie intrestpariteit en PPP
 - o Gevolg: indien economische agenten verwachten dat PPP geldt, dan is het verschil tussen de intrestvoeten van twee munten = het verschil in verwachte inflatie in de betrokken landen
 - \Rightarrow Verwachte inflatie = $\pi^e = (P^e - P)/P$
 - \Rightarrow Verwachte versie van relatieve PPP = $\frac{(E_{\$/\epsilon}^e - E_{\$/\epsilon})}{E_{\$/\epsilon}} = \pi_{US}^e - \pi_E^e$

Fischer effect

= internationale intrestverschillen zullen gelijk zijn aan de verwachte inflatieverschillen

= LT relatie tussen inflatie en intrestvoeten

- Verwachte versie van de relatieve PPP samen met de interestpariteit ($R_{\$} = R_{\epsilon} + (E_{\$/\epsilon}^e - E_{\$/\epsilon})/E_{\$/\epsilon}$)

leidt tot:

$$R_{\$} - R_{\epsilon} = \pi_{US}^e - \pi_E^e$$

Intepretatie: Wisselkoersfluctuaties zullen de internationale inflatieverschillen compenseren (PPP), zodat de verwachte dollarappreciatie gelijk is aan $\pi_{US}^e - \pi_E^e$.

Implicatie: als de jaarlijkse inflatie van een land permanent \uparrow , dan zal de i van dit land/munt uiteindelijk volgen

- Gevolg: reële opbrengst op de munt blijft dezelfde

= Verklaart de paradox van intrestvoeten

- In LT perspectief: een \uparrow in het verschil tussen de binnenlandse en buitenlandse i gebeurt enkel wanneer de $\pi^{\text{He}} \uparrow$ t.o.v. de π^*
- Op KT: dit gebeurt niet, omdat de prijzen rigide zijn: i kan \uparrow omdat het binnenlandse geldaanbod \downarrow (omdat rigide prijzen leiden tot een exces vraag naar geld bij dezelfde intrestvoet)

Output en beleid

Realiteit: op KT zijn er aanpassingsprocessen die een nieuwe LT evenwicht tegenhouden (bv. prijzen en factorprijnsrigiditeiten)

- Gevolg van trage marktprocessen en/of institutionele factoren

Geaggregeerde vraag in een open economie

- Definitie: $D = C(Y-T) + I + G + CA(EP^*/P, Y-T)$
 - $D = D(EP^*/P, Y-T, I, G)$
- Output = geaggregeerde vraag in een open economie

Componenten

Investerings = I

Overheidsconsumptie = G

Consumptievraag = C

- Afhankelijk van beschikbaar inkomen ($Y-T$)
- Consumptie neemt toe als beschikbaar inkomen toeneemt
- Stijging van het beschikbaar inkomen leidt tot een minder dan proportionele \uparrow van de consumptievraag (sparen)

Lopende rekening ($CA = EX - IM$)

- Beschikbaar inkomen heeft steeds een positief effect op totale uitgaven \rightarrow effect op IM (niet EX)
- Reële wisselkoers beïnvloedt de CA via de prijsverhouding voor buitenlandse t.o.v. binnenlandse $G\&D$ – effect op lopende rekening is in principe ambigu
 - Consumenten hebben typisch een voorkeur voor binnenlandse producten (home bias)
 - Stijging reële wisselkoers = reële depreciatie = buitenlandse producten worden relatief duur
 - \Rightarrow Buitenlandse consumenten \rightarrow grotere vraag $\rightarrow EX \uparrow$
 - \Rightarrow Effect op import is ambigu
 - $IM \downarrow$ = volume effect
 - MAAR: importwaarde daalt niet noodzakelijk, want $P/\text{geïmporteerd product} \uparrow$ = waarde-effect
 - \Rightarrow Populaire assumptie = Marshall Lerner voorwaarde = volume-effect is $>$ waarde-effect \rightarrow reële depreciatie zal altijd een positief effect hebben op de CA

Determinanten Lopende Rekening	
Verandering	Effect op Lopende Rekening (CA)
Reële wisselkoersdepreciatie ($EP^*/P \uparrow$)	Stijging CA
Reële wisselkoersappreciatie ($EP^*/P \downarrow$)	Daling CA
Beschikbare-inkomensstijging	Daling CA
Beschikbare-inkomensdaling	Stijging CA

Determinanten geaggregeerde vraag

- Reële wisselkoers omwille van Marshall Lerner
 - o Een reële wisselkoersdepreciatie zal een positief effect hebben op D naar binnenlandse output
 - o Een reële wisselkoersappreciatie zal een negatief effect hebben op D naar binnenlandse output
 - Beschikbaar inkomen
 - o Positief via consumptievraag (1)
 - o Maar negatief effect via lopende rekening (2)
- ⇒ (1) > (2) omwille van home bias

Output op korte termijn

In evenwicht

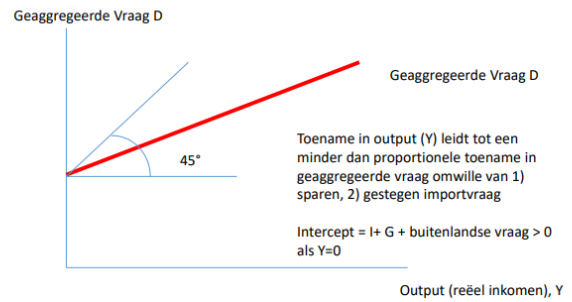
- Output (Y) = geaggregeerde vraag (D)
- $$Y = D\left(\frac{EP^*}{P}, Y - T, I, G\right)$$
- Op KT = geen aanpassingen aan prijzen

Evenwicht op KT in een open economie

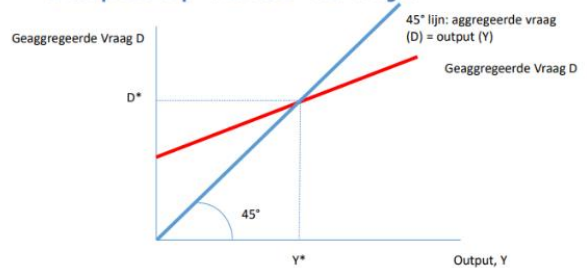
Algemeen evenwicht is een combinatie van

- Evenwicht op de productenmarkt (D = Y) (DD curve)
- Evenwicht op financiële markten (AA curve)
 - o Evenwicht op de wisselmarkt
 - o Evenwicht op de geldmarkt
- Alle markten worden beïnvloed door de reële wisselkoers
 - o Stel nominale depreciatie van binnenlandse munt
 - ⇒ Effect op KT ($p = p^* + cte$) = opwaartse verschuiving van de relatieve vraagcurve = buitenlandse producten worden relatief duurder en dus vervangen door binnenlandse producten → positief effect op de output
 - ⇒ Algemeen effect = elke $\uparrow EP^*/P \rightarrow$ output \uparrow

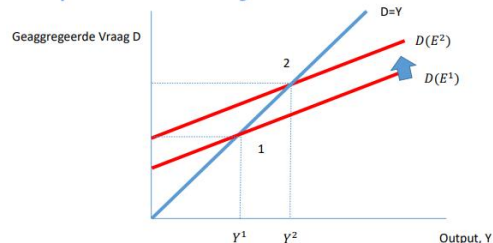
Geaggregeerde Vraag in een Open Economie



Output op Korte Termijn



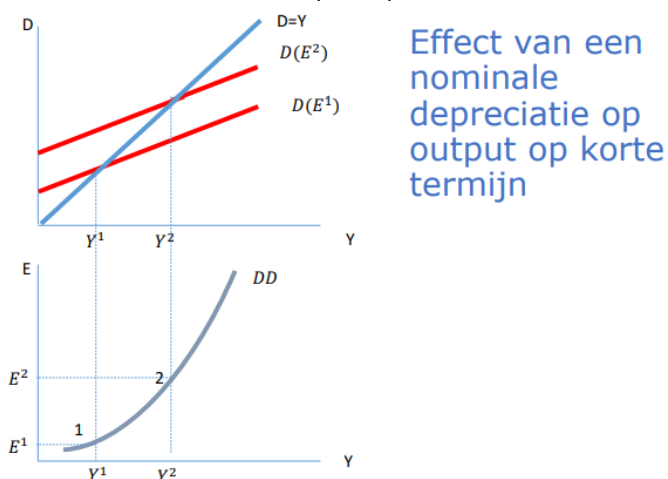
Effect van nominale depreciatie op Output op Korte Termijn



DD curve

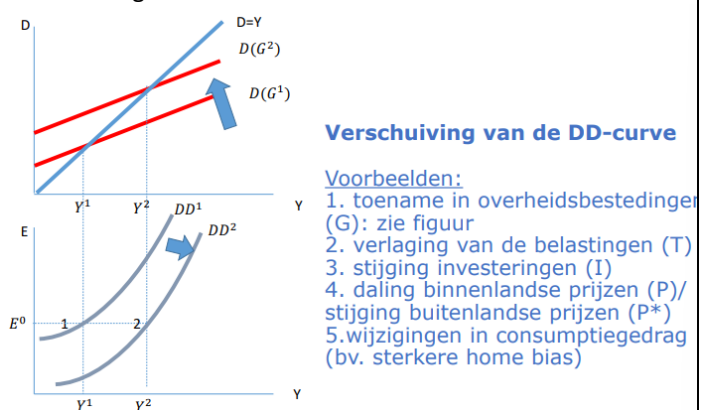
DD curve = relatie tussen E en Y waarbij de outputmarkt in evenwicht is op KT

- Elke Δ in E → nieuw punt op de DD curve



Verschuiving OP de DD curve = nominale wisselkoersen

Verschuivingen VAN de DD curve



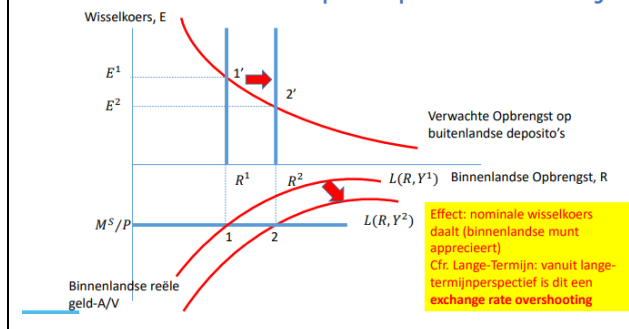
AA curve

Evenwicht al afgeleid o.b.v. enkele belangrijke wetmatigheden

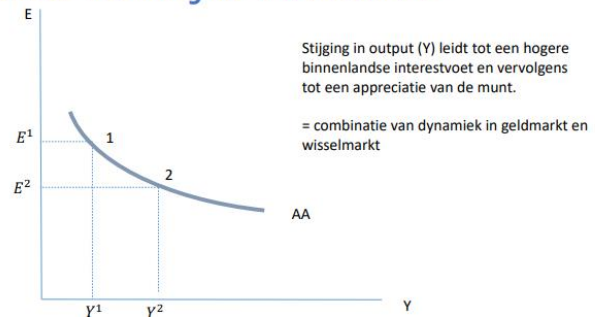
- Intrestpariteit (intrest op de wisselmarkt) $R = R^* + (E^e - E)/E$
- Evenwicht op de geldmarkt $M^s / P = L(R, Y)$

Relatie met output via geldvraag (output positief effect op de reële geldvraag)

Financiële Markten in Evenwicht: Effect van een Toename in Output op Korte Termijn



Financiële Markten in Evenwicht op Korte Termijn: AA-curve



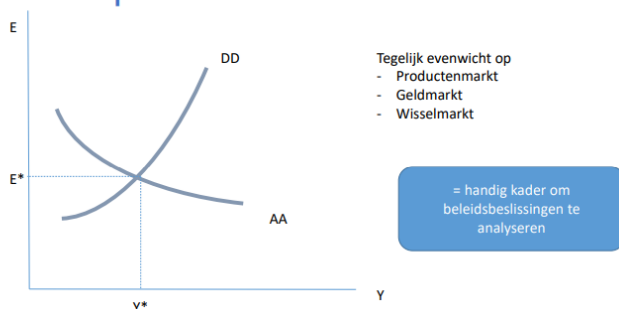
Verschuivingen OP de AA curve = nominale wisselkoersen

Verschuivingen VAN de AA curve

- Effecten in geldmarkt
 - o Daling geldaanbod
 - o Stijging binnenlandse prijzen
- Effecten in wisselmarkten
 - o Daling E^e
 - o Daling R^*
 - o Stijging in L

Evenwicht op KT in een open economie

Evenwicht op Korte Termijn in een Open Economie



Macro-economisch beleid op KT in een Open economie

Veranderingen in output KT = eigen aan elke economie

- Overheid wil mogelijk die korte termijn volatiliteit tegengaan = stabiliserend beleid

Twee beleidsperspectieven

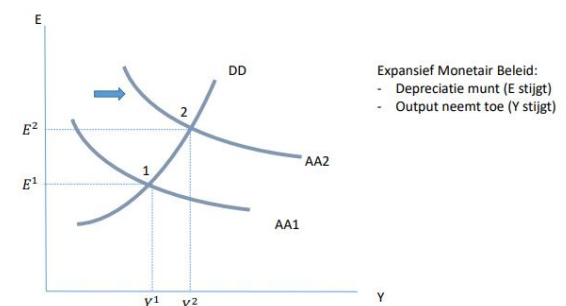
- Monetair beleid (via centrale bank)
- Budgettair beleid (via regering)

Assumpties in KT perspectief

- Economische agenten verwachten dat de beleids Δ tijdelijk zijn, en dus zullen worden omgekeerd in de toekomst
- De verwachte toekomstige wisselkoers (E^*) = LT wisselkoers
 - o Gevolg = tijdelijk beleid heeft geen impact op E^e
- PD op KT
- Geen impact op het buitenland: R^* en P^* Δ niet

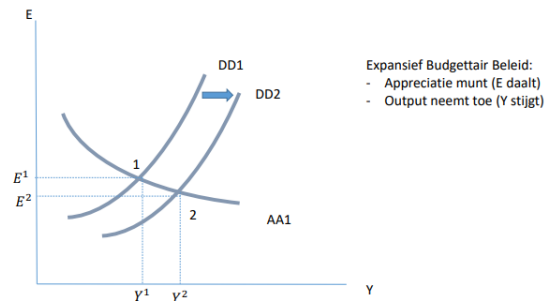
Expansief monetair beleid (restrictief is het omgekeerde effect)

- = toename geldaanbod
- Verschuiving AA-curve naar rechts
- Leidt op KT
 - o $E \uparrow$ (depreciatie munt)
 - o $Y \uparrow$ (toename output)
- Waarom?
 - o Bij gegeven P vertaalt een $M^s \uparrow \rightarrow R \downarrow$, aangezien E^e niet Δ , moet $E \uparrow$ op de interestpariteit te behouden
 - o Door de depreciatie van de munt $D \uparrow$ naar binnenlandse producten



Expansief budgettair beleid (*restrictief beleid geeft het omgekeerde effect*)

- $= G \uparrow$ of $T \downarrow$
- Verschuiving DD naar rechts
- Leidt op KT
 - o $E \downarrow$ (appreciatie binnenlandse munt)
 - o $Y \uparrow$ (toename output)
- Waarom
 - o $G \uparrow \rightarrow$ transactievraag naar geld $\uparrow \rightarrow R \uparrow$
 - o Bij gegeven E^e en P moet binnenlandse munt appreciëren



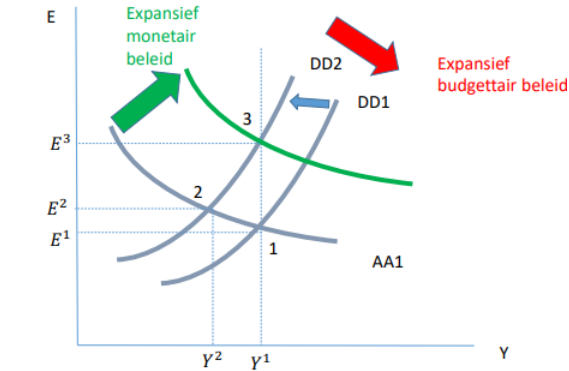
Monetair vs. budgettair beleid op KT

Tijdelijk expansief monetair beleid en tijdelijk expansief budgettair beleid hebben eenzelfde positief output effect op KT

- TEGENGESTELD effect op de wisselkoers

Beide of een combinatie kunnen worden gebruikt om tijdelijke volatiliteit in de economie te bestrijden

- Bv onzekerheid tijdens een crisis leidt tot een daling in de vraag naar binnenlandse producten = DD naar links
 - o Output daalt
 - o $E \uparrow$
- Mogelijke reacties overheid
 - o Tijdelijk expansief budgettair beleid: DD naar oorspronkelijke positief – E en Y opnieuw zoals voorheen
 - \Rightarrow *Minste neveneffecten*
 - o Tijdelijk expansief monetair beleid: AA naar rechts – Y opnieuw normaal, maar sterke depreciatie
 - \Rightarrow *Impact op de wisselkoers*



Alternatieve gebeurtenis: tijdelijke toename naar geld: AA naar links beneden

- Optie 1: \uparrow geldaanbod $\rightarrow E$ en Y naar normaal niveau
- Optie 2: budgettaire expansie $\rightarrow Y$ naar normaal, maar $E \downarrow$, dus muntappreciatie

Beleidskeuzes en beleidsproblemen

Beleidskeuze = bepalend voor terugkeer oorspronkelijke situatie (terug naar steady state) of een alternatieve uitkomst die weliswaar het initiële probleem opvangt, maar met een Δ van E

- Realiteit = LT steady state niet makkelijk om naar terug te keren

Gevaar 1: inflation bias

- Overheid kan in de verleiding komen om de economie eveneens te stimuleren wanneer er GEEN recessie plaatsvindt, maar wel een groeiperiode (*schuld wordt dan kleiner, zie macro*)
 - o Gevolg: $\pi \uparrow$

Gevaar 2: moeilijk om te bepalen of volatiliteit het gevolg is van een tijdelijk onevenwicht in de outputmarkt, geldmarkt of wisselmarkt

Gevaar 3: verschil in snelheid

- Δ in budgettair beleid zijn traag, terwijl Δ in monetair beleid snel kunnen worden genomen
 - o Leidt mogelijk tot te veel monetair beleid (*monetair beleid is politiek ook haalbaarder*)

Gevaar 4: expansief budgettair beleid heeft gevolgen voor de begroting

- Europa na corona: verslechtering overheidsfinanciën is onvermijdelijk

Gevaar 5: realiteit van schokken in de economie is niet eenvoudig in te schatten – veel onzekerheid over grootte, duurtijd ..

KT vs. LT beleid Overheden kunnen ook een beleid voeren met een impact op LT: permanente Δ in monetair of budgettair beleid

- Invloed op toekomstige wisselkoersen en E^e
- Assumptie: initieel is de economie in evenwicht

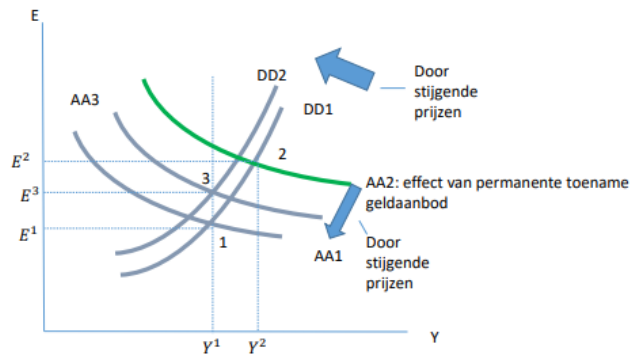
Permanente toename in de geldhoeveelheid

- Verschuiving AA naar rechts
- MAAR: een permanenten toename geldaanbod leidt tot een proportionele toename in de E^e
- Daarom: sterkere verschuiving AA naar rechts bij permanent expansief monetair beleid

Gevolgen

- Opwaartse prijsdruk o.w.v. hogere looneisen en productiekosten
- Inflatoire druk duwt prijsniveau naar zijn nieuwe LT evenwicht, economie keert terug naar volledige tewerkstelling
 - o Effect op DD: door $P \uparrow \rightarrow D \downarrow$
 - o Effect op AA: door $P \uparrow \rightarrow$ reële geldaanbod \downarrow

Permanente Toename in de Geldhoeveelheid



Initieel exchange-rate overshooting effect.

Totaal Effect: Output idem, maar muntdepreciatie (omwille van hogere verwachtingen)

Inzicht uit de analyse

- Indien een permanente monetair shock voordoet kan deze worden opgevangen door een even grote permanente toename in de geldhoeveelheid
- Gevolg
 - o Volledige tewerkstelling behouden (output idem)
 - o Geen inflatoire druk
- Probleem: moeilijk om de oorzaak van de schok te achterhalen

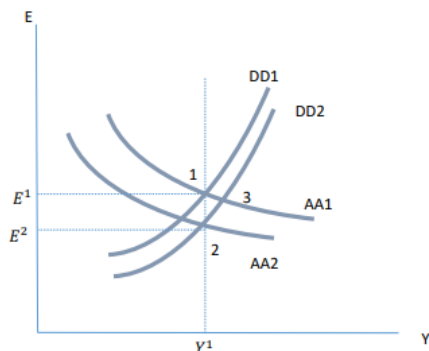
Permanent Expansief Budgettair Beleid

Permanent expansief budgettair beleid

Bv $G \uparrow = DD$ naar rechts

- Leidt tegelijk tot een LT appreciatie van de munt en daling van E^e , daarom AA naar links
- Gevolg
 - o Outputniveau idem
 - o Appreciatie munt

Permanent beleid kan geen structurele groei te weeg brengen omdat er aanpassingen zijn, en we gaan steeds terugkeren naar de steady state. De wisselkoers zal deze schokken absorberen



Output-effect wordt TENIET gedaan door de hogere wisselkoers-verwachtingen.

Vgl. Punt 3 = effect van een tijdelijke budgettaire expansie

Op lange termijn: GEEN impact op output, dus geen groeistimulering

Europa en crisisperiodes: de rol van budgettair en monetair beleid

Van theorie naar realiteit

- Europa = dubbel dip crisis – nu trippel dip door corona en Oekraïne
- Afgelopen jaren geleidelijk herstel – tot aan coronacrisis
- Beleidsrevolutie naar de coronacrisis

Monetair beleid van de ECB de afgelopen jaren

Observaties

- ECB heeft het voortouw moeten nemen om Europa te helpen (economische, politieke redenen, emotionele (ECB is heel jong)) \rightarrow hebben ongeziene dingen gedaan (onconventioneel monetair beleid)
 - Lange periode van lage en zelfs negatieve intrestvoeten (revolutionair)
 - Onconventioneel monetair beleid – diverse programma's om activa op te kopen in financiële markten met doel rente en renteversillen in EMU laag te houden
- \Rightarrow Lange en excessieve monetaire stimulus door ECB (dus niet enkel kortstondig)

ECB stond in de frontlinie bij elke crisisperiode doordat

- Snelheid ECB beleid in vgl budgettair beleid
- Gebrek aan budgettaire slaagkracht op Europees niveau, en binnen de lidstaten
- Onenigheid op Europees niveau over Europese solidariteit

Onconventioneel monetair beleid

Discussie over de effectieve impact op de reële economie

- Leidde ECB beleid tot voldoende stimulans??
 - o Gegeven het recente herstel in de Europese economie, toch zeker deels toe te schrijven aan het ECB beleid
- Aanzienlijke neveneffecten
 - o Negatieve, lage rente: problematisch voor traditionele spaarders, banken, pensioenfondsen..
 - ⇒ Financiële sector hervormt kostenstructuren en diversifieert naar niet rente gebonden activiteiten
 - ⇒ Sparen opteren voor alternatieve beleggingen
 - o Normale marktwerking aanzienlijk verstoord: overheidsobligaties in het bijzonder
 - o *Grootte neveneffecten kunnen we pas volgende jaren zien, bv nu hoge rentes → rentesnieuwbal in aantocht??*

Exit uit het onconventionele monetaire beleid

- Voorwaarden
 - o Duurzaam herstel in Europese economie
 - o Prijsstabiliteit in het bijzonder
- Anticipatie en verwachten in de financiële markten
- Juiste timing en beslissingen essentieel voor de LT reputatie ECB
 - o Door oplopende inflatie: einde QE aangekondigd en voorzichtige afbouw ECB balans gestart + renteverhogingen

Uitdagingen voor de ECB

Kunnen we terugkeren naar een duurzaam en stabiel inflatieniveau?

- Beleidsdoelstelling: inflatie onder, maar dicht bij 2%
- Welke impact heeft recente ECB stimulus en nog recentere ECB afremming op de inflatie
- Hoe tijdelijk/uitzonderlijk is de huidige inflatie-opstoot die sterk gedreven wordt door energieprijzen

Inflatieverschillen intra-EU

- Verschillen in absolute inflatie-cijfers
- Verschillen in inflatie-trends
- Verschillen in diverse episodes (schuldencrisis, corona, energiecrisis en herstelperiodes)

Budgettair beleid in Europa

Op Europees niveau: geen middelen in EU-meerjarenbegroting om anti-cyclisch beleid te voeren

- Enkel middelen om structurele zaken aan te pakken

Op niveau EU-lidstaten: toestand openbare financiën aanzienlijk verslechterd na de financiële crisis

- Deels door de opvang van gevolgen financiële crisis
- Deels door hervormingen arbeidsmarkt

Verschillen in EMU

- Gezondmaking overheidsfinanciën verloopt niet overal even vlot
- Vele EMU lidstaten geconfronteerd met zeer hoge schuldgraad
- Oplossing?
 - o Structurele hervormingen → hoe ver kan men gaan?
 - o Voor extreme gevallen: schuldverlichting (moral hazard probleem)

Austeriteit in Europa

= *we moeten met zijn allen besparen, geen expansief monetair beleid en schulden afbouwen*

Na Europese schuldencrisis: algemeen pleidooi voor strikte begrotingsmaatregelen

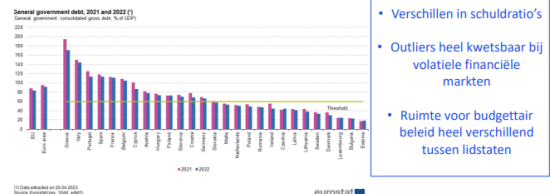
- Vanuit Europese instellingen
- Vanuit sterkere Eurozone lidstaten naar de zwakkere Eurozone lidstaten
- Idee: wegwerken structurele asymmetrieën

Geleidelijk groeiend protest tegen deze harde houding → verschuiving debat naar 'stimuleren van groei'

Coronacrisis deed het debat volledig kantelen in de richting sterke budgettaire stimulus

Snel oplopende inflatie, stijgende LT rentes,... roepen vraag op hoe de wereldeconomische kan afkicken van de verslaving van 'gratis geld'

Overheidsschuld in EU



Van coronacrisis naar schuldencrisis?

- Sterkte ↑overheidsschulden in 2020
- Niet alle EU landen kunnen deze schulden veroorloven
- ECB speelt cruciale rol om de financiële markten te bedaren
- Hoe zal dit evolueren gegeven inflatie??

Europa KT vs. LT

- Theoretische keuze monetair budgettair is in praktijk complex
- Huidige omstandigheden legden het zwaartepunt bij het monetair beleid maar met neveneffecten
- Noodzaak aan blijvende structurele hervormingen – liefst in een Europees kader

16. Actuele internationale macro-economische thema's

Link tussen werkloosheid en inflatie: Philipscurve

Traditioneel een belangrijk aandachtspunt in internationale macro-economie

Belang voor overheidsbeleid en monetair beleid

- Analyse van de ontwikkelingen in de arbeidsmarkt kunnen helpen om te bepalen in welke fase van de conjunctuurringsel de economie zich bevindt → ondersteuning voor monetaire beslissingen
- ECB hoofdoelstelling = prijsstabiliteit
 - o Wat is prijsstabiliteit?? Antwoord = iets rond de 2% maar nog niet concreet
- FED = inflatie is een van de doelstellingen
- CB wil te anticiperen op een Δ van π
 - o Indicatoren die helpen om te bepalen waar in de conjunctuur een economie zich bevindt
 - ⇒ Arbeidsmarkt = als de arbeidsmarkt het goed doet is dit een teken van hoogconjunctuur maar krapte op de arbeidsmarkt vertaalt zich in hoge lonen → $P \uparrow$

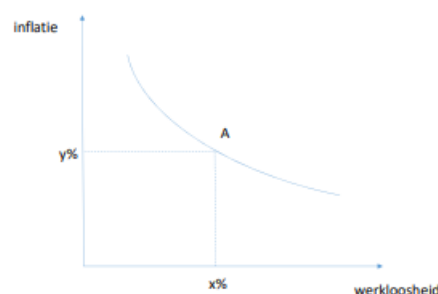
Philipscurve

= geeft de KT relatie weer tussen π en werkloosheid

Algemene stelregel: een hogere π gaat samen met lagere werkloosheid

- Intuïtie
 - o Periode van hoge economische groei leidt tot jobcreatie en een \downarrow van de werkloosheid
 - o Krapte op de arbeidsmarkt leidt tot loonstijgingen
 - o Hogere arbeidskosten worden doorgerekend in de P → π
 - ⇒ Onderscheid tussen prijs- en looninflatie
- Reden van hoge π kan een verschillende impact hebben (energiecrisis)
 - o Exogene schokken → onderscheid tussen π en kerninflatie is erg belangrijk

Phillipscurve (korte termijn)



Initieel idee = correlatie tussen nominale lonen en werkloosheid (uitgebreid tot π)

Inspiratiebron voor Keynesiaans beleid: stimuleer de economie om werkloosheid te verlagen waarbij π een aanvaardbare prijs is om die doelstelling van lage werkloosheid te bereiken

MAAR: gaat dus over *want* KT!!

- Correlatie (niet causaliteit!!)
- KT
- ⇒ Krijgt dus aanzienlijke kritiek

Historische kritiek op de Philipscurve

Jaren '70: hoge werkloosheid en hoge π (stagflatie) → economische kritiek

- Vanuit het standpunt van monetaristen en rational expectations
- Kritiek: economische agenten anticiperen op hogere π → nominale lonen sterker \uparrow zodat stimulering van groei en werkgelegenheid enkel leidt tot inflatoire effecten

Algemene evaluatie: werkloosheid slechte voorspeller van inflatie, want betere alternatieven

Inspiratiebron voor hedendaags monetair beleid

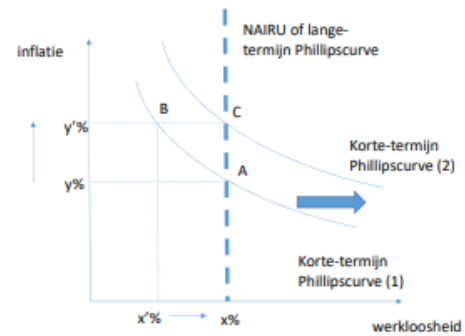
- Ondanks kritiek, wordt de PC nog steeds vaak geanalyseerd en gebruikt in het economisch debat
- Recenter onderzoek bevestigt de inverse relatie tussen π en werkloosheid
 - o Mensen aanvaarden makkelijker een reële dan een nominale loonsverlaging
 - o Één van de argumenten voor een beperkte inflatiedoelstelling

Phillipscurve in vele vormen

Belangrijkste bijdrage = rekening houden met inflatieverwachtingen

- PC verschuift o.b.v. inflatieverwachtingen van economische agenten
- Monetair beleid kan op LT de werkloosheid niet ↓, want die keert steeds terug naar de natuurlijke werkloosheidsgraad (NAIRU)
- = LT neutraliteit van het monetair beleid
 - o Op KT kan de PC er zijn maar op LT een verticale curve want natuurlijk niveau van werkloosheid

Phillipscurve (lange termijn)



ECB: gebruik van de Phillipscurve

Set of hybrid New Keynesian Phillips Curves

$$\pi_t = \mu + \rho\pi_{t-1} + \theta\pi_t^e + \beta x_{t-1} + \gamma\pi_{t-2}^{imp} + \varepsilon_t$$

Where:

- π_t : annualized q-o-q growth rate of SA HICP excluding energy and food
- π_t^e : survey-based inflation expectations (SPF and EC at many horizons)
- π_t^{imp} : annual growth rate of extra-EA import prices
- x_t : slack measure

- (1) output gap – ECB estimates;
- (2) GDP growth;
- (3) unemployment rate;
- (4) unemployment gap – ECB estimates
- (5) output gap – EC estimates

Hybrid = verschillende curves gaan schatten

Bedrijven weten wat hun prijsbeleid/strategie is

- Bv supermarkten = vorig jaar een gematigd prijsbeleid

X = slack = meten hoeveel zuurstof/ potentieel de economie heeft t.o.v. van wat mogelijk is

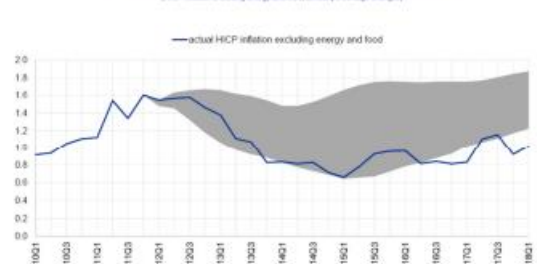
- Methodes voor om dit te berekenen a.d.h.v. outputgap
- Als de economie onder zijn potentieel zit is er minder kans op inflatoire effecten
- Voordeel = meest correcte maatstaf om potentieel te meten
- Nadeel = potentiële groei berekenen is niet gemakkelijk

Unemployment gap = verschil natuurlijke en effectieve werkloosheid

ECB gebruikt ook de werkloosheidsgraad → eigenlijk is de ECB dan ook een PC aan het schatten

Men gebruikt de PC in de praktijk maar niet alleen, ze kijken ook naar andere dingen

Conditional Phillips curve forecast for the post-crisis period



De werkelijke inflatie in de Eurozone lag de afgelopen jaren aan de onderkant van de verwachtingen o.b.v. de Phillipscurve

Blauwe lijn = kerninflatie eurozone

Tot 2018 = lage inflatie in Europa

Grijze massa = resultaat van de schattingen

- Schattingen werken niet echt van heel wat keren echt ernstig

Grote probleem ECB afgelopen jaren

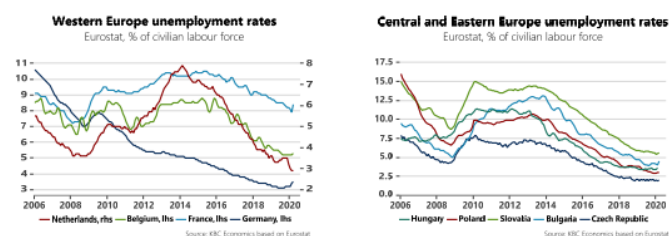
- Moest π omhoog krijgen = geld pompen, i laag houden (onconventioneel monetair beleid)
- Achteraf = ECB is niet ver/ snel genoeg gegaan omdat hun schattingen te hoog waren => verkeerde beleidskeuzes

Vandaag = rente ↑ maar is de ECB wel zeker dat hun voorspellingen juist zijn?

FED = veel sneller en veel verregaander dan de ECB maar niet duidelijk of dit wel de juiste keuze was

Recente ontwikkelingen in Europa

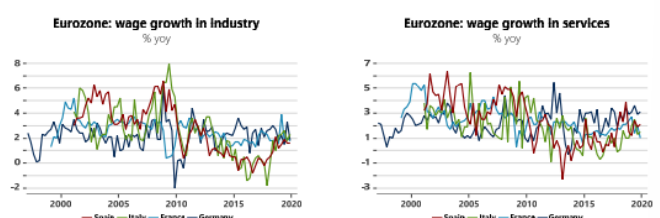
Recente arbeidsmarktontwikkelingen



Vandaag = zeer flamboyante arbeidsmarkten = zeer lage werkloosheid

Krapte op de arbeidsmarkt wordt een probleem

Recente loonevoluties



LT trend = redelijk stabiel

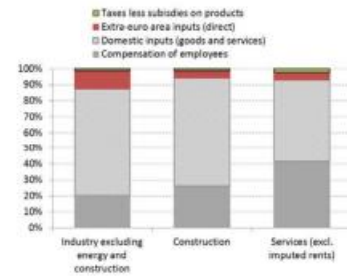
Dubieuze link tussen loonevolutie en inflatie – waarom volgt π loongroei niet?

Euro Area: Inflation and negotiated wages, Change Y/Y



Link lonen – inflatie: beperking door relatief beperkt belang lonen in productiekosten

Figure 1: Cost structure of production of manufacturing and services firms in the euro area

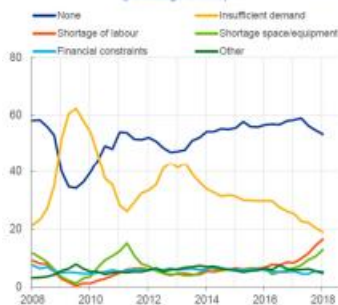


Reden van de stijgingen van de prijzen

- Binnenlandse inputs = goederen van lokale leveranciers
- Loon = donkergrijs, redelijk klein

Mogelijk meer ruimte op Europese arbeidsmarkt dan gedacht

Factors limiting production in industry (percentage of firms)



Arbeidstekorten zeker niet de belangrijkste stoorzender in het Europese productieproces

NAIRU = ook maar gewoon een theoretisch concept

Gevraagd aan bedrijven = wat zijn factoren die de groei in gevaar brengen?

- Gebrek aan vraag
- Rood = gebrek aan arbeidskrachten

Inflatie, werkloosheid en 'de crisis'

Corona = algemene verwachtingen was dat coronacrisis grote gevolgen zou hebben voor de arbeidsmarkt: die gevolgen zijn uitgebleven dankzij de sterke overheidsinterventies

- In USA was er wel een sterke stijging van de werkloosheid

Oekraïne = algemene verwachting was = Oekraïne crisis grote gevolgen zou hebben op de arbeidsmarkt, maar die zijn ook uitgebleven

Energiecrisis = algemene verwachting is dat na de vele crisisperiodes en de naweeën van de energiecrisis er gelijkelijk grote gevolgen zullen zijn op de arbeidsmarkt

- Hogere werkloosheid door lagere vraag, beperkingen productie en dienstverlening, faillissementen,... ect veroorzaakt door supply chain issues en (energie)prijzevoluties
- Mogelijke deflatoire effecten tot gevolg
 - o Lagere loongroei door jobverlies
 - o Lagere winstmarges in poging om marktaandeel te behouden
- Indien verwachtingen uitkomen = werkloosheid \uparrow en π \downarrow

PC blijft heel actueel en relevant

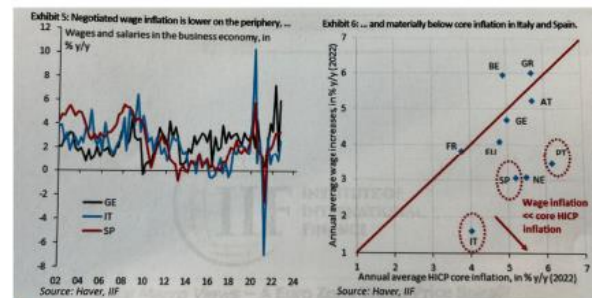
Recente studie: a Euro zone wage-price spiral ?

Europa = geen eengemaakte arbeidsmarkt, maar nationale arbeidsmarkten

- Landen als België en Duitsland hebben een sterke loondynamiek maar die is er niet in Zuid Europese landen (Italië, Spanje, Portugal)

Studie = loonevolutie vergelijken met de inflatie

- ZEU = behoorlijke π maar lage looninflatie
 - o Hebben nog zuurstof op de arbeidsmarkt
- België, Frankrijk hebben wel hoge inflatie en hoge looninflatie
- ⇒ Volledige Eurozone = geen loonprijsstijging in totaliteit
 - o België weegt niet genoeg door om een effect te hebben
 - o Ander (monetair) beleid nodig voor ZEU als België door andere economische dynamiek



Analyse van de onderhandelende lonen in het post-corona tijdperk – minder impact van aanbodschokken

- Evidentie voor meer eenmalige looncompensaties o.w.v. gestegen energieprijzen
- Sterkere looninflatie in rijkere EU lidstaten

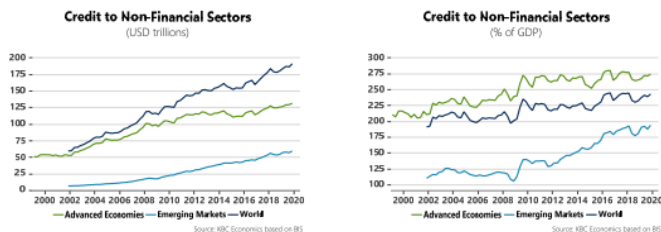
Loon-inflatie is laag in de Europese periferie, wat consistent is met nog steeds zuurstof in de arbeidsmarkt

Impact op ganse Eurozone: loon-prijsspiraal is onwaarschijnlijk op dit ogenblik

Studie toont ook kwetsbaarheid aan van de Belgische concurrentiekracht door onze automatische loonindexatie

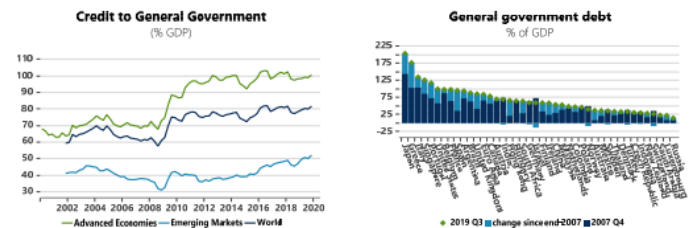
Internationale schuldenopbouw

Sterke internationale schuldenopbouw in de afgelopen jaren



Waar zitten die schulden? Bij de overheden en de bedrijven
China = hoge bedrijfsschuld, geen hoge overheidsschuld
Tendens gezinsschulden = relatief vlak

Sterke groei + hoog niveau in publieke schuld maakt heel wat landen kwetsbaar in periode post-coronacrisis

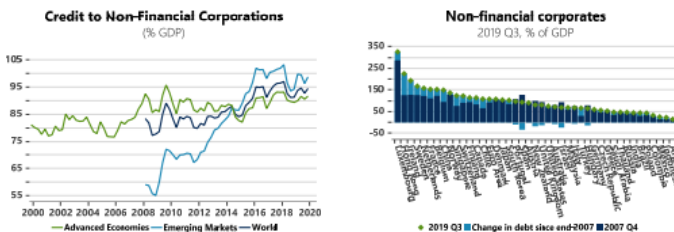


Bezorgdheid over de overheidsschulden

Japan = jarenlange economie stimulatie door sterke budgettaire en monetaire stimulus MAAR torenhoge schulden
EU = Griekenland, Italië, Portugal en BELGIË
Waarom problematisch = schulden konden geabsorbeerd worden in een omgeving van lage intresten

- Nu herfinanciering aan hogere i (trauma van de '70 en '80 door de rentesnieuwbal = geld lenen om rente af te betalen)
- MAAR geen grote urgentie van de regering om hier iets aan te doen, maar de zorgen gaan er komen

Ook sterke groei in bedrijfsschulden: bedrijven kwetsbaar in post-coronatijsperiode

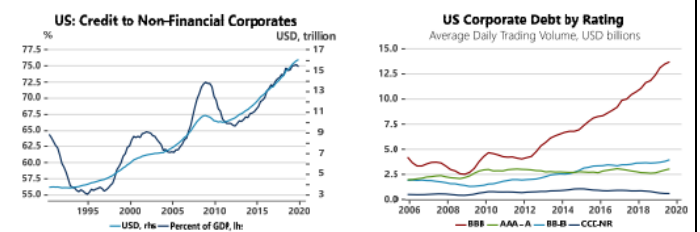


Schuld van bedrijven ↑

Dit terugbetalen gaat ook moeilijker worden → kan je zien in de waardering van kleine tech bedrijven omdat deze zeer kwetsbaar zijn door rente-evoluties
We gaan in een structureel andere wereld wonen de komende jaren

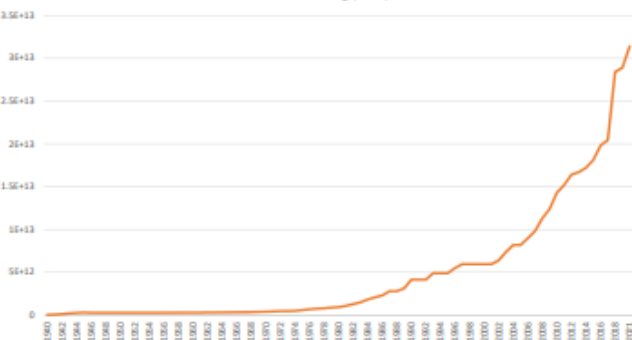
- Cash wordt terug belangrijker
- Hoge rentes

VS= bedrijfskrediet ↑ + verslechtering kredietkwaliteit tijdbom onder internationale markten



Bedrijfsschulden VS = meer slechte ratings en deze zijn kwetsbaar voor positieve rente-evoluties

US Debt Ceiling (USD)



Amerikaans schuldenplafond

Schuldenplafond ontstaan in de WO om ervoor te zorgen dat de overheid niet te veel geld uitgeeft
Congres moet stemmen om dit plafond te verhogen
Laatste jaren = exponentieel gestegen
Elk jaar opnieuw komt de overheid in de problemen
Maar politiek spel tussen republikeinen en democraten

VS gaat failliet?

Hoge schuldenbergen maken landen kwetsbaar en dus de hele wereldeconomie kwetsbaar

Schuldenberg wereldeconomie roept vragen op in crisistijd

- Schuldcreatie hielp de wereldeconomie om te herstellen van de financiële crisis (en in Europa van de Europese schuldencrisis)
- Onconventionele monetaire beleid stimuleerde schuldenopbouw
- MAAR sterke schuldencreatie maakt wereldeconomie heel kwetsbaar in herstelperiode na de coronacrisis en in nieuwe crisistijden
 - o Financieringsbehoefte van overheden en bedrijven is enorm
 - o Zal mogelijk leiden tot liquiditeits- en financieringsproblemen
 - o Zal de kostprijs van krediet in de toekomst verhogen, ondanks excessief expansief monetair beleid
 - o Verhoogt risico's voor investeerders en risico op credit crunch die en volgende crisis kan uitlokken
 - o Verdere stijgende rentes verhogen dit risico
- Post corona tijdperk = wordt nog heel boeiend

Directe buitenlandse investeringen

Concepten

Directe buitenlandse investeringen = deze investeringen beogen een LT relatie en een zekere vorm van controle over de buitenlandse ondernemingen

Buitenlandse portfolio investeringen = deze investeringen hebben een KT focus met het oog op het realiseren van investeringsopbrengst. Deze investeringen houden geen controle in over de buitenlandse ondernemingen.

Flows = huidige investeringsstroom

Stocks = de gecumuleerde investeringen = de som van alle flows in een bepaalde periode, gecorrigeerd voor waardeverminderingen

Inwaartse investeringen = investeringen door buitenlandse actoren in het binnenland

Uitwaartse investeringen = investeringen door binnenlandse actoren in het buitenland

Focus op directe buitenlandse investeringen. Deze omvatten volgende componenten

- Investeren in het kapitaal van buitenlandse ondernemingen
- Geherinvesteerde opbrengsten uit buitenlandse participaties
- Leningen of schuldentransacties binnen het multinationale bedrijf

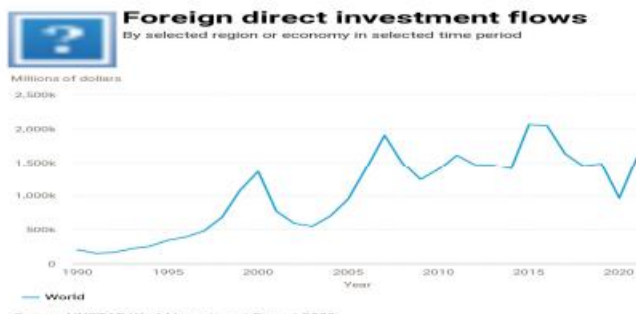
Aantal maatschappelijke discussies

Politieke gevoeligheid = China, Trump

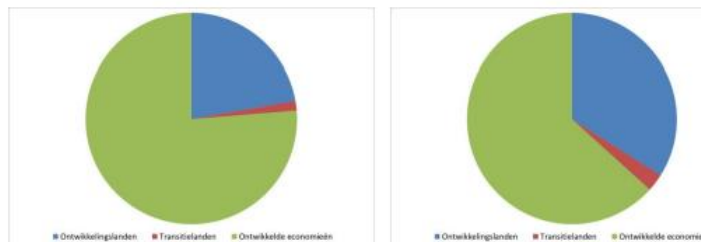
Controle over toevoerketens = Supply chain en vaccin oorlog

- *NIKE produceert terug in VS i.p.v. China*
- *Europa wil terug meer Europese productie*

Inwaartse FDI voor de ganse wereld



Opdeling uitwaartse en inwaartse FDI per landengroep



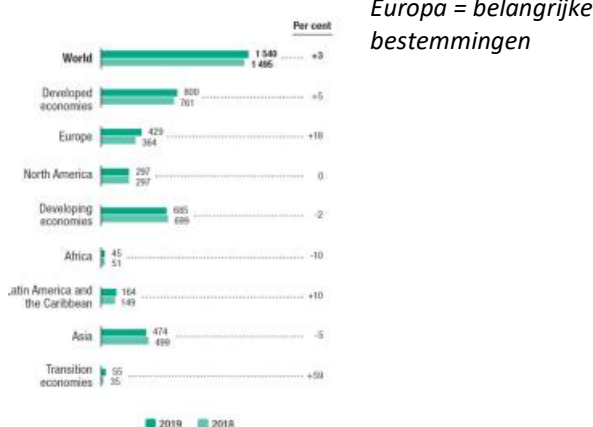
Ontwikkelingslanden = trend, sommige landen gaan een belangrijkere rol spelen

Top 20 bestemmingen FDI



VS blijft een belangrijke bestemming, MAAR Nederland, Ierland = kleine landen maar belangrijke bestemmingen
Nederland = centrale ligging, grote havens

Inwaartse FDI per regio



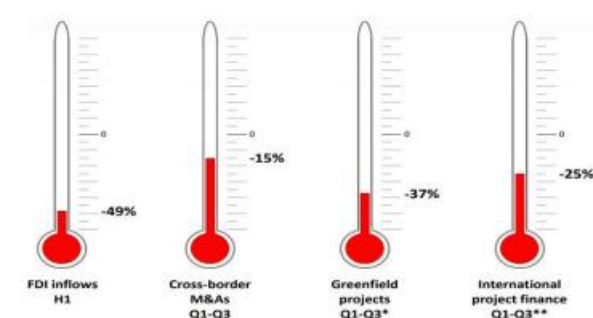
Europa = belangrijke bestemmingen

Top 20 investeerders

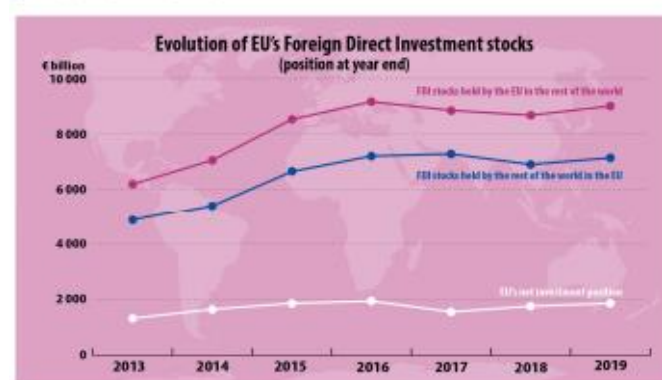


België ook belangrijk, Kleine landen kunnen ook een impact hebben

Impact covid 19 op FDI

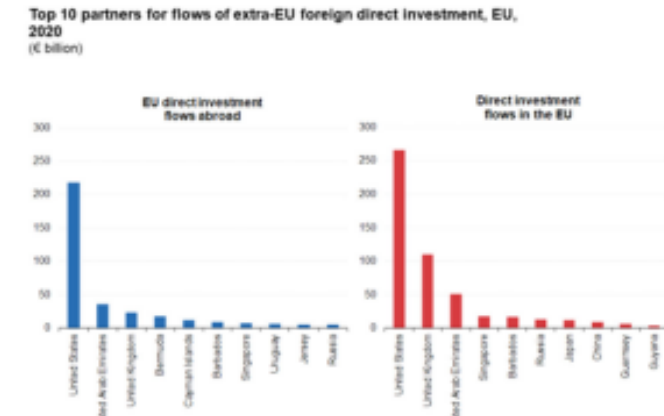


Inwaartse en uitwaartse FDI in EU



Netto = Europa heeft een positieve investeringspostie = Europa investeert meer buiten Europa dan niet-Europa investeert in EU

Top 10 bestemmingen van FDI in EU

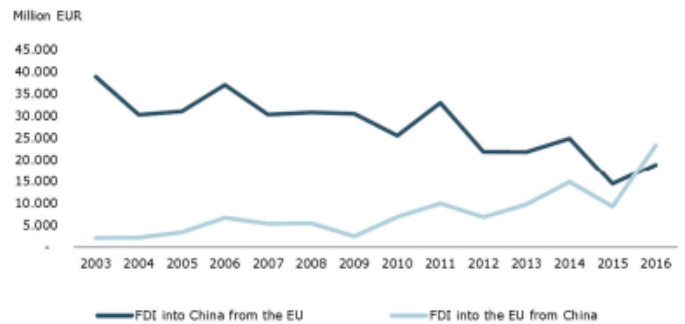


Bermuda, UAE = achter investeringen zitten ook fiscale factoren
VK is belangrijk gebleven, hebben ook geïnvesteerd in EU door de onzekerheid van de brexit

Sectorale samenstelling van de inwaartse en uitwaartse FDI in EU

- Financiële sector = cross border gericht
- Industrie = blijft een heel belangrijke sector
- Mijnsector
- Maar in alle sectoren blijft dit belangrijk
- Dienstensector = is wel moeilijk

Verloop van FDI tussen China en EU



Veel variatie in statistieken door gevoeligheid

Eerst veel van EU naar China maar omgekeerd

Veel technologie in Europa, grote afzetmarkt

EU minder interesse in China

- Geopolitiek gevoelig
- Minder kostenvoordelen

China focust op de grote en belangrijke Europese landen

Landen hebben 'richtlijnen' gemaakt voor investeringen van China + hebben druk uitgeoefend voor Europese maatregelen

Determinanten van FDI

- Push factoren
 - o Zoektocht naar goedkope productiefactoren = *daarom veel interesse naar China vroeger, maar nu trekken ze weg naar Vietnam en Cambodja + China die investeert in VS en EU voor betere technologie*
 - o Zoektocht naar hogere opbrengst
 - o Internering van voordelen
- Pull factoren = *wat een land aantrekkelijk maakt voor investeerders*
 - o Marktgrootte en markttoegang
 - *sommige landen zijn moeilijk om naar te investeren daarom tariffjumping*
 - *Bv Japan die Japanse bedrijven oprichtte in EU*
 - o Omzeilen van handelsbelemmeringen = *kan ook regelgeving omzeilen*
 - o Internationale akkoorden = *zoals handelsakkoorden,*
 - *EU heeft investeringsakkoorden met China maar geen handelsakkoorden*
 - o Afstand tussen thuisland en bestemmingsland = *bedrijven investeren liever dicht bij huis, kennen de markten (opnieuw parallel met handel)*
 - o Investeringspromotie = *Flanders investment and trade met een dubbel doel: onze bedrijven helpen te exporteren maar ook buitenlandse bedrijven overhalen om in Vlaanderen te investeren*
 - o Institutionele kwaliteit = *bedrijven houden niet van onzekerheid, politieke instabiliteit, afhankelijke CB's, belangrijk op LT*
 - *Moeilijk om België verkocht te krijgen in VS (loonkosten, politiek,..., maar daarna zijn de Amerikaanse bedrijven wel blij*

Impact van FDI

- Versterking van de concurrentiekracht en performantie van de investerende onderneming en bij uitbreiding het thuisland
- Dynamiek in tewerkstelling en andere productiefactoren
- Kennisoverdracht en productiviteitswinsten in het bestemmingsland
 - o *Ontwikkelingslanden hebben graag buitenlandse investeerders want dit is de snelste manier om te leren*
- Nieuw politiek wapen tegen globalisering?
 - o *Restricties voor buitenlandse investeringen ↑*

Toekomst van FDI

- Wezenlijk onderdeel van de internationale economie
- In toenemende mate een politiek gevoelig thema: botsing tussen politiek en economie
- Interessant thema voor de toekomst
- Belangrijk om inzicht te hebben in de echte feiten